

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΘ' (ΕΞΑΜΗΝΟ Β')

Ἀθήνα, 15 τοῦ Ἀγούστου 1922

ΑΡΙΘ. 765 (ΦΥΛ. 2)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΤΖΚΟ : Οἱ ἄνθρωποι κατηγοροῦν.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ : Δυὸ ὄρες φιλία.

Λ. Π. Τ. : Ἡ «Ὀδύσσεια» τοῦ Ἐφταλιώτη.

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ : Γυρίσματα στὸ ξέφωτο.

ΜΗΤΣΟΣ ΑΝΘΕΜΗΣ : Τὸ κριμα. (συνέχεια)

ΠΑΙΑΣ Φ. ΠΑΙΟΥ : «Σονέτο γιὰ τὴν Ἑλένη» τοῦ Ronsard.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΖΑΣ : Μικρὸ χωριό.

Κ. Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ : Λυκαβητός.

ΖΕΦΥΡΟΣ ΒΡΑΔΥΝΟΣ : Ἐνα ὄργανέττο (τοῦ Srechetti).

Μ. ΦΙΑΗΝΤΑΣ : Ἀνασκαφέβω

ΠΑΙΑΣ ΠΑΙΟΥ : Les pensées choisies τοῦ Mercereau.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ : Ἀνδρέας Σκιάς.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ : Φιλολογικά ποιη-
τήματα. — «Οἱ Νέοι». — Νέα βιβλία. — Χωρι; Γραμματόσημο.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΛΑΤΖΚΟ

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΝ

Δίνουμε παρακάτω ἓνα ἀκόμα κεφάλαιο ἀπὸ τὸ περιφημο
αὐτὸ ρομάντζο τοῦ Latzko, ποὺ ἓνα κεφάλαιό του, δη-
μοσιευμένο στὰ φύλλα 759, 760 καὶ 761 τοῦ Νομιά,
ἔκανε τόση ἐντύπωση.

Δυνατό, καυτερό τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἔπερτε μὲ
τόσο φλογερές ἀχτίνες ποὺ χρύσωνε τὰ καντήλια
τοῦ ἱεροῦ, ἀνάγκασε τοὺς ἅγιους νὰ βγαίνουν ἀπὸ
τὴ σκιά τους καὶ τοὺς ἔδινε τὴν ὄψη βαμμένων θε-
ατρῶνων ποὺ εἶτανε ὄλο φόβο καὶ ντροπὴ γιὰ τὸ ἀ-
δέξιο βᾶψιμό τους. Κι ὅ,τι δὲν κατάφεραν τὰ κρε-
βάτια τάκουμισμένα στοὺς τοίχους καὶ τάχυρένια
στρώματα τᾶπλωμένα ἀνάμεσα στὶς κολόννες, μιὰ ὁ
εἶδα μπόρεσε νὰ τὸ κάνει. Νὰ διωξε ἀπὸ τὴν ἀρ-
χαία ἐκκλησιὰ τὸ χαραχτήρα τῆς ἀγιωσύνης ποὺ
εἶχε.

Κατάγυμνος σὰ μαγαζὶ ποὺ εἶχε ξεπουλήσει, ὁ
φαρδὺς ἐκεῖνος τόπος ἔχασκε. Ὅ,τι τόσοι χριστιανοὶ
ἀπὸ αἰῶνες εἶχανε φέρει ἐκεῖ, εἶχε κάνει φτερά ἀπὸ
τὰ σπασμένα παράθυρα καὶ τοὺς βουλιαγμένους τοί-
χους ποὺ εἶτανε σὰν πληγῆς ἀνοιχτές. Οἱ χοροὶ ποὺ
εἶχανε ἀνησυχήσει κάτω ἀπὸ τὸ θόλο, ταύστηρά
λόγια ποὺ πετάχτηκαν ἀπὸ βηλά ἀπὸ τὸν ἄμω-
να, ἔλ' αὐτὰ εἶχανε φύγει καὶ τὰ λαμπερά καὶ με-
γαλόπρεπα τζάμια δὲν εἶτανε πιά παρα ἓνας μικρὸς
σωρὸς γυαλιὰ σπασμένα, σαρωμένα σὲ μιὰ γωνιὰ
τοῦ κοιμητηριοῦ.

Βαρετὰ καὶ νυσταγμένα δυὸ γάλλοι νοσοκόμοι σκα-
λιζανε μὲ τὰ ραβδιά τους στὸ σωρὸ τῶν σπασμένων,
βγάζανε κάπου κάπου κανένα κομμάτι ὑπογραφῆς,
μαζεύανε κομμάτια ἀπὸ εἰκόνες, λέγανε χοντρά χω-
ρατὰ καὶ ξεποῦσανε σ' ἀβάσταχτα γέλια. Μὰ ὁ
δυνατὸς ἡλιος τοὺς ἔκανε νὰ βαρεθοῦνε γλήγορ'

αὐτὸ τὸ παιγνίδι τους καὶ ν' ἀποτραβηχτοῦνε στὸν
ἥσυχιο τοῦ τοίχου τῆς ἐκκλησιᾶς.

Ἔτσι μιὰ φορὰ ἀκόμα βρισκονταν ἑαπωμένοι
αὐτοῦ, πάνω στοὺς μαντύς τους, μὲ τὸ κεφάλι ἀ-
κουμισμένο στοὺς γυλιούς τους, στὴν ἴδια στάση,
στὴν ἴδια θέση ποὺ εἶτανε καὶ χτές, καὶ προχτές.
Ἀκούγανε τὶς μέλισσες νὰ βουζοῦν, χασμουριόντα-
νε, τεντώνανε τὰ χέρια τους, καὶ ξαναρχίζανε τὴν
κουδέντα στὸ σημεῖο ποὺ τὴν εἶχαν ἀφίσει μιὰ ὥρα
πρίν.

— Μὰ δὲν εἶναι βλακεία, ἔλεγε ὁ μεγαλύτερος,
ἓνας ἄντρας ἀπὸ τὶς βορεινὲς ἐπαρχίες, γερὸς,
μὲ φαρδιὸς ὄμους καὶ πυκνὰ ξανθὰ γένεια. Στὸ
μέτωπο τοὺς βάζουμε μπρῶς, τοὺς κυνηγάμε σὰν
κουνέλια, τοὺς κουρελιάζουμε σὲ βαθμὸ ποὺ
νᾶναι ἀναγκασμένοι τὴ μέρα τῆς δεύτερης παρου-
σίας νὰ παρουσιαστοῦνε στὸ θεὸ δίχως χέρια ἢ δι-
χως πόδια. κ' ἐδῶ στὰ μετόπισθεν μᾶς βάζουν νὰ
φυλάμε γιὰ νὰ μπορέσουν οἱ κύριοι Μπὸς νὰ πεθᾶ-
νουν ἤσυχοι μὲς σὲ μιὰ ἐκκλησιὰ. Ἐγὼ δηλαδὴ τὸ
δέλω αὐτὸ, γιὰτὶ ἐδῶ εἴμαστε προφυλαγμένοι. Ἡ
χρτεσινὴ ὀθίδα εἶπνε ὁ τελευταῖος τοὺς ἀποχαιρετι-
σμός. Τώρα θ' ἀναί πάνω κάτω στὸ Ρῆνο.

Ὁ μικρὸς ἀνασήκωτε καταφρονετικὰ τοὺς ὄμους
κ' ἔρρηξε βλέμμα γεμάτο δυσπιστία στὸ σύντροφό
του.

— Φοβάσαι λοιπὸν τὶς δειδές τους; Ἐγὼ σοῦ
λέω πὼς καλύτερα θάχα καὶ τὸ χειρότερο βομβαρ-
δισμὸ ἀπ' αὐτὴ τὴν παλιοεκκλησιὰ. Εἶναι πλαγια-
σμένοι ἐκεῖ μέσα, δὲ βγάξουν ἄχνα ἀπὸ τὸ στόμα
τους, μᾶς κοιτάζουν μὲ γουρλωμένα μάτια σὰν φά-
ρια, καὶ φοβᾶνε. Μήπως εἶναι στρατιωτικὴ ὑπηρε-
σία τὸ νὰ περιμένουμε ἴσαμε ποὺ νὰ βρεθεῖ κάτι γιὰ

νά θάψουμε ; Ἐμεῖς εἶμαστε σὰ δυὸ κοράκια ποὺ περιμένουνε τὸ φοφῆμι.

Ἄν ἔξασπασε στὸ δυνατὸ καὶ χοντρὸ γέλιο του.

— Δὲν εἶναι ἀσκημη γιὰ παρομοίωση. Εἶναι ἀλήθεια σὰν τὰ ψαράκια ποὺ ἀφῶ βγάλανε τὰ γκίστρι, τὰ πετᾶνε, ματωμένα, στὸ βάθος βάρκας καὶ τὰ φήνουν νὰ σπαρταρᾶνε. Μὰ καὶ τί θὰ μπορούσαν νὰ μᾶς ποῦνε ; Ἡ ἀδελφή, κι αὐτὴ δὲν ξαίρει πῶς πολλὰ γερμανικὰ ἀπὸ μᾶς. Μὰ πόσοι μένουν ἀκόμα ;

Ἡ χαριτωμένη κουβέντα ἔμως πείραζε τὰ νεῦρα τοῦ μικροῦ, σούφρωσε τὰ χεῖλια του κι ἀπάντησε μὲ κουρασμένο τόνο.

— Εἴτανε εἰκοσιένας προχτές, θάψαμε ἔξω ἀπὸ τότε, θυμάσαι ; Δυὸ κάθε μέρα. Ἄν αὐτὸ ξακολουθήσει μὲ τὴν ἴδια φόρα, τότε ἔχουμε μιὰ βδομάδα ἀκόμα νὰ κάνουμε τὸ νεκροθάφτη.

Ἐφτυσε καὶ σῶπαζε. Τὸ βλέμμα του χάθηκε μακριὰ πάνου ἀπὸ τὰ χαλάσματα τοῦ κοντινοῦ χωριοῦ, ἔπυ πίσω ἀπὸ τὰ τσακισμένα δέντρα, ὁ μεγάλος δρόμος ἐκλείγει τὸν ὀρίζοντα σὰ μιὰ μολυβιά. Ἐκεῖ κάτω κάρρα περνοῦσαν νύχτα μέρα ἀδιάκοπα. Ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἓνα αυτοκίνητο γλήγορο περνοῦσε, σηκώνοντας τὰ σύννεφα μαύρης σκόνης. Ὁ στρατιώτης ἀναστέναξε, ἄφησε νὰ ξαναπέσει τὴ γροθιά του πάνω στὸ γυλιό, καὶ ξανάπε : «Σὰν τὰ κοράκια, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ».

Ἡ ἐπιδοκιμασία ποὺ περίμενε δὲν ἦρθε. Ὁ σύντροφός του εἴτανε πλαγιασμένος καὶ κοιμότανε μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτό. Κι αὐτὸς ἄρχισε νὰ ἐξετάζει τὸ δίχως κανονικὴ ἔκφραση πρόσωπο. Αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ἀνοιχτῆς σπηλιάς τοῦ θύμησε τὰ κουφάρια ποὺ μάζεψε τὶς τελευταῖες μέρες, καὶ τούρθε νὰ ξυπνήσει τὸν κοιμισμένο, μὲ μιὰ σπρωξιὰ στὰ πλευρά. Μὰ κράτησε τὸν ἑαυτὸ του, κοίταξε ἀκόμα μιὰ φορὰ τὴ θλιβερὴ αὐτὴ ζωγραφιά πρὸ τὸν τοῖχο τοῦ βάρκους ἴσαμε τὰ χαλάσματα τῶν τοίχων καὶ τὸ ξεκοιλιασμένο κοιμητήρι μὲ τὸ σωρὸ τῶν γυαλιῶν ποὺ γυαλλίζανε στὸν ἥλιο. Ὅλα εἴτανε γκρίζα, ἔρημα, σκεπασμένα μὲ καπνιά, βυθισμένα σὲ μιὰ νεκρικὴ σιωπή. Σὰν ἓνα νησι ἀφημένο στὴ μέση τοῦ ὠκεανοῦ, συλλογίστηκεν ὁ στρατιώτης. Κ' ὕστερα, μανιασμένος ρίχτηκε στὸ πλευρὸ τοῦ συντρόφου τῆς δυστυχίας του, κ' ὕστερα ἀπὸ κάμποσα δευτερόλεπτα, ὁ ἓνας παράδωγαινε τὸν ἄλλο στὸ ρουχαλιτό.

Στὸ ἀπάνω σκαλοπάτι, μπρὸς στὴν ἀνοιχτὴ πόρτα, μὲ τοὺς ἀγκῶνες ἀκουμπισμένους στὰ γόνατα καὶ τὸ κεφάλι ἀνάμεσα στὰ δυὸ χέρια, ἡ ἀδελφὴ Μαρία καθότανε. Ὅταν τὸ συνηθισμένο ρουχαλιτὸ τῶν δυὸ στρατιωτῶν χτύπησε καὶ πάλι σι' αὐτὴ τῆς, τὸ θλιμμένο τῆς πρόσωπο φωτίστηκε γιὰ μιὰ στιγμή.

Εἴτανε ἀλήθεια πολὺ ἀστείο τὸ πῶς μπορούσαν νὰ κοιμούνται κάθε ὥρα τῆς μέρας καὶ τῆς νύχτας. Αὐτὴ, αὐτὴ δὲν εἶχε κλείσει μάτι, τρεῖς φορές εἰκοσιτέσσερες ὥρες τώρα. Σκεδὸ δὲν μπορούσε πιά νὰ κρατηθεῖ ἔρδια πάνω στὰ πόδια τῆς ποὺ καίγανε. Ζαλισμένη, κοίταζε κάτω ἀπὸ τὰ κοκκινισμένα βλέφαρά τῆς τὸ φῶς ποὺ ἀπλωνότανε ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά.

Ἀλήθεια, δὲν ἤξαιρε πιά τί νὰ κάνει. Δώδεκα φορές ; εἶχε στείλει τοὺς στρατιώτες στὸ δρόμο μὲ τὴν παρχαγγελιά νὰ εἰσέλθουν βιαστικὸ μήνημα στοὺς ὀδηγούς, στοὺς πεδηλατιστὲς ἢ στοὺς καθαλάρηδες ποὺ θὰ περνοῦσαν. Τάχα οἱ ἄνθρωποι τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας δὲ βρισκότανε μέσα σὲ κείνη τὴν ἀνεμοζάλη ἢ εἶχανε ξεχάσει τὴν ὑπόσκησή τους ; Ὅπως καὶ νᾶναι εἴτανε ἀνώφελο νὰ ξεσηκώσει αὐτοὺς τοὺς δυὸ καὶ νὰ τοὺς στείλει νὰ δοκιμάσουν γιὰ δέκατῃ τρίτῃ φορὰ. Ἐπειτα εἴτανε πολὺ πιθανὸ πῶς ; δὲ θὰ θέλανε νὰ πᾶνε, γιὰτὶ ἔ μικρότερος ἔταν μιὰ φορὰ δοκίμασε νὰ σταματήσει ἓνα αυτοκίνητο τοῦ ἐπιτελείου κόντεψε — εἶσι τοῦλάχιστο ἔλεγε — νὰ τὸν κόψει ὁ ἀξιωματικὸς ποὺ δὲν μπορούσε νὰ καταλάβει πῶς, μέσα σὲ μιὰ θριαμβευτικὴ πορεία πρὸς τὰ ἔμπρός, τὴ στιγμή ποὺ γύριζε γιὰ νὰ φέρε ἔξαιρετα νέα στὴ βάση του, ἓνας ἄνθρωπος μπορούσε νᾶχει τὴν ἀναίθεια νὰ τὸν σταματήσει γιὰ νὰ τοῦ γυρέψει γιαιτρικά, σὰ νάτανε φαρμακοποιός. Ὅχι δὲν εἶχε νὰ περιμένει τίποτε ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς τόσο βιαστικούς ἀνθρώπους. Γυρίζανε ἀπὸ τὸ μέτωπο ἔπυ τὰ κουφάρια σωριαζότανε σὲ βουνά, περνοῦσαν μπρὸς ἀπ' ἀνθρώπους, ποὺ φαινότανε σκαλισμένοι στὴ γῆ, μπρὸς ἀπὸ πληγωμένους ποὺ σερνότανε παρακαλεστικὰ μπροστὰ τους. Καὶ τὴ στιγμή ποὺ φτάνανε στὰ μετόπισθεν, τοὺς γυρεύανε νὰ θυμηθοῦνε τὴν ἱστορία τῆς μικρῆς ἐκκλησιάς καὶ τῶν ἀρρώστων τῆς ποὺ βρισκότανε σὲ κίνδυνο !

Μὰ τί ἐλπίδα ἔμενε λοιπόν ; Δὲν ἔπρεπε βέβαια νὰ λογαριάζει στὴν τύχη. Ἐπρεπε χωρὶς ἄλλο νὰ βρεθοῦν καινούργιοι ἐπίδεσμοι, γιὰτὶ οἱ παλιοὶ εἶχανε γίνει σκληροὶ ἀπὸ τὸ αἶμα καὶ τὸ τρίψιμό τους ξανάνοιγε τὶς πληγὲς ποὺ εἶχαν ἀρχίσει νὰ κλειοῦνε. Τὰ λίγα ἐφόδια, ποὺ εἶχαν ἀφήσει μέσα στὸ ἱερὸ οἱ Γερμανοὶ στὴν ὑποχώρησή τους, ἀπὸ καιρὸ εἶχανε τελειώσει. Μόνον ἡ τηλεφωνικὴ συσκευὴ στεκότανε ἀκόμα ἐκεῖ πέρα, προκλητικὰ. Τὸ σπασμένο σύρμα κρεμότανε εἰρωνικὰ μπρὸς στὸ παράθυρο.

Τὰ μάτια τῆς ἀδελφῆς γεμίσανε δάκρυα. Λοιπόν ἔπρεπε νὰ ξακολουθήσει νὰ τοὺς βλέπει νὰ γαργαρινιάζουν ὁ ἓνας ὕστερ' ἀπὸ τὸν ἄλλο καὶ νὰ πεθαίνουν ; Ὅλο τῆς τὸ σῶμα ἔτρεμε ἀπὸ ἀγανάχτηση γι' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ σκληρὰ τοὺς εἶχανε ξεχάσει.

Τρεῖς μέρες τώρα, κάθε φορὰ ποὺ περνοῦσε ἀπὸ τὸ μεγάλο δρόμο κανέν' αυτοκίνητο, σκιρτοῦσε ἀπὸ

χαρά, κάρφωνε τὰ μάτια της στά σύννεφα τῆς σκόνης σὰ νὰ μπορούσε ἡ ματιά της νὰ τραβῆξει πρὸς τὸ μέρος της τὰ μάξια. Τώρα, θύμωνα μὲ τὸν ἑαυτό της γιὰ τὴν πίστη ποὺ εἶχε δώσει σὲ αὐτὰ, καὶ τὸν μάλωνε γιατί κι αὐτὴ συντέλεσε στὴ δυστυχία τῶν πληγωμένων. Μήπως δὲν εἶτανε μπροστὰ καὶ δὲν εἶδε πῶς ἔλοι τρελλάθηκαν, καὶ σταματήσανε τὰ μάξια τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ὅταν κάποιος ρῆχτηκε μέσα στις σάλλες τοῦ νοσοκομείου καὶ φώναξε «Ζήτω! Ζήτω! προχωροῦμε, προχωροῦμε: Οἱ γερμανοὶ φεύγουν μὲ τὰ τέσσερα! Νίκη! νίκη!»; Ὅλο τὸ νοσοκομεῖο παρασύρθηκε σὲ τρελλὸ ἐνθουσιασμό κι αὐτὴ ἡ ἴδια μήπως δὲν εἶτανε σὰ μεθυσμένη μόνο μὲ τὴ λέξη νίκη!; Γιατί λοιπὸν ἄφησε νὰ περάσουνε δυὸ μῆνες δίχως νὰ κουνηθεῖ;

Ἐνα χρόνον τώρα, ἀπὸ τὴ μέρα τῆς πρώτης συμπολοκῆς τῶν προφυλακῶν, βρισκότανε στὴν ἐκστρατεία σὰ βοηθὸς στις ἐγχειρήσεις. Ἦξαιρε τί γινότανε στὰ νοσοκομεία, τὴν ἄλλη μέρα τῆς μάχης ὅταν ἐρχόντανε ἀτέλειωτα φθασιμάτα κ' οἱ διάδρομοι γεμίζανε ματωμένα φορεῖα. Οἱ γιατροὶ ἰδρώνανε σὰ νὰ βρισκότανε μπρὸς σὲ μεγάλη φωτιά καὶ θάπρεπε νὰ τὰ ἀνώτερος ἀξίωματικὸς ἢ νὰ χεῖς πολλές σύστασεις γιὰ νὰ σοῦ κάνουν ἐγχείρηση τὴν ἴδια μέρα. Ὅχι μόνο οἱ Μπόξ, μὰ κι ἀπὸ τοὺς Γάλλους, τὰ φανταράκια ποὺ μουγκρίζανε ἀπὸ τὸν πόνο καὶ γυροῦνε γιὰ χάρη τὸ βῆσανο μιᾶς βιαστικῆς ἐγχείρησης, παραμεριζόντανε σκληρά. Βάζανε τὰ ματωμένα μέλη τους κάτω ἀπὸ τὴ μύτη τοῦ γιατροῦ, μ' αὐτὸς, ὅστερ' ἀπὸ δώδεκα ὥρες δουλειὰ δίχως διακοπὴ μὲς στὴν πνιγερὴ ζέστη, τὴ μυρουδιά τοῦ αἵματός καὶ τοῦ ἀτμοῦ τοῦ χλωροφόρμιου, δὲν ἐνιωθε πιά συμπόνια παρὰ μόνο γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του, καὶ γιὰ τὴ μεγάλη του ἐξάντληση. Δὲν εἶτανε φυσικό, δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ καταλάβει ἀπὸ πρωτῆτερα πῶς ὁ ἀρχίατρος, μέλος του τίς ὑπόσχεσεις, θὰ ξεχνοῦσε τὴν ἐκκλησιά μὲ τοὺς εἰκοσι πληγωμένους γερμανοὺς μὲς στὸ νικητήριο μεθῆσι μιᾶς προέλασης;

Μόνο αὐτὴ εἶτανε ἐνοχὴ. Κι ἂν εἰκοσι καλλιήκαρα, ποὺ γι' αὐτὰ τρέμανε μαννάδες καὶ γυναῖκες, πεθαίνανε ἀθλία ἐδῶ πέρα, αὐτὴ εἶτανε ἡ ἔφορμή. Εἶτανε ἐνοχὴ...

Μὲ τίς γροθιὲς σφιχτιὲς καὶ τὸ κεφάλι κρεμασμένο, ἡ ἀδελφὴ Μαρία ἔκλαιγε μὲ βουβὰ ἀναφυλλητά, καὶ κάθε στιγμὴ ποὺ περνοῦσε τὴν ἐρρηχνὴ πιδ πολὺ ἠθικά. Μὲ τὴ συνήθεια ποὺ εἶχε νὰ βασανίζεται γιὰ νὰ μεγαλώνει τὰ μαρτύριά της, σιγὰ σιγὰ πῆρε ἀπὸ τὸν ἑαυτό της σὰν πνευματικὸς τὴν ἀκόλουθη ἑομολόγησι: «Ἄν οἱ πληγωμένοι εἶτανε γάλλοι, ἴσως θὰ... ἔχι... ἔχι... Ἄν λοιπὸν ναί, θὰ γύρευε νορτίτερα βοήθεια! Δὲ θ'ἔξαιρε τόσο εὐκόλα μὲ τὴ ζωὴ τῶν συμπατριωτῶν της. Ἀδελφὴ τοῦ Ἰησοῦ, εἶχε χωρίσει τοὺς ἀδελφούς της σὲ φίλους καὶ σ' ἐχθρούς,

ἀπαράλλαχτα σὰν τὸν ταγματάρχην ποὺ ἔστειλε μὲ τὸ αὐτοκίνητο τοὺς γάλλους πληγωμένους, ἐνῶ οἱ γερμανοὶ, ἂν λίγο λίγο μπορούσανε νὰ περπατήσουνε, ἔπρεπε νὰ κάνουν πεζοὶ τὰ δώδεκα χιλιόμετρα ποὺ τοὺς χωρίζανε ἀπὸ τὸ πιδ κοντινὸ νοσοκομεῖο.

Πῶς μπόρεσε, νὰ χεῖ ἐμπιστοσύνη, πῶς μπόρεσε νὰ περιμένει μ' ὑπομονή, ἀφοῦ εἶχε δεῖ νὰ περνᾷ αὐτὴ ἡ ἀξιοδάκρυτη παράτα; Θυμᾶται ἀκόμα τὴν ἐκφραση τῆς ματιᾶς τοῦ ὄχρου ἐκείνου γερμανοῦ ποὺ, ὅταν ἄκουσε τὸ πρόσταγμα, τύλιξε τὸ σφραγισμένο πόδι του γύρω σὲνα μαστοῦνι κ' ἔφυγε, κούτσα-κούτσα πρὸς τὸ δρόμον τοῦ σταυροῦ του... Τώρα; Τώρα αὐτὸς σώθηκε, τοῦ κάνανε ἐγχείρηση καὶ τοῦ δέσανε μὲ φροντίδα τίς πληγὰς σὲ κάποιο νοσοκομεῖο τῶν μετόπισθεν, ἐνῶ ἐκεῖνοι, ποὺ αὐτὴ εἶχε σώσει, εἶτανε ἀκόμα ξαπλωμένοι στὴν ἐκκλησιά, μὲ ὀμπιασμένες τίς πληγὰς, βασανισμένοι ἀπὸ τὸν πυρετό, παραδομένοι σὲ βέβαιο θάνατον. Αὐτὴ λοιπὸν εἶτανε ἡ ἐνοχὴ; Καὶ θὰ τὰ πλήρωνε ἔλ' αὐτὰ κάποια μέρα;...

Ὅχι!...

Μὲ τὰ χέρια στά γόνατα σηκώθηκε μὲ κόπο, προχώρησε, μεθυσμένη ἀπὸ τὴν κούραση, ἴσαμε τοὺς στρατιώτες. Μὲ τὴν εὐγλωττία ποὺ ἔχουν οἱ ἀπελπισμένοι, τοὺς ἐξήγησε τὸν κίνητον, τοὺς παρακάλεσε, τοὺς φοβέρισε, τοὺς φανέρωσε τέλος πῶς εἶχε κόψει ἔλα τῆς τάσπρόρουχα καὶ τᾶκανε ἐπιδέσμοι καὶ ξαντὸ καὶ τὸ στεγνωσμένο πρόσωπό της ποὺ εἶτανε βαθιὰ χαραγμένο ἀπὸ χίλιες ζαρωματιῆς καὶ ποὺ οἱ φαντάροι τὸ λέγανε «ὁ φύλακας ποὺ μᾶς περιορίζει» σκεπάστηκε ἀπὸ ἕνα παρθενικὸ κοκκινάδι μπρὸς τὰ μάτια τῶν ἀντρῶν αὐτῶν ποὺ ξαίρανε τώρα πῶς κάτω ἀπὸ τὴν ἱερὴ φορεσιά της τὸ σῶμα της εἶτανε δλόγυμο.

Αὐτὸς ποὺ εἶτανε ἀπὸ τίς βορεινὲς ἐπαρχίαι δὲν ἤθελε νὰ κοῦσει τίποτα. Ὁ μικρὸς εἶπε πῶς εἶναι πρόθυμος νὰ πάει ἀκόμα μιᾶ φορά ἴσαμε τὸ δρόμον, μὰ μὲ κανένα τρόπο δὲν ἤθελε νὰ πάει νὰ γυρῆσει μονάχος του βοήθεια. Οἱ περίπολοι φυλάγανε σὲλους τοὺς δρόμους σὰν ἀράχνες, ἔλεγε, κι ὁ στρατιώτης ποὺ θὰ γραπῶνε δίχως γραπτὴ διαταγὴ τοῦ ἀνωτέρου του εἶτανε χαμένος.

Ὁ μεγάλος ἔχασε τὴν ὑπομονὴν του. Ἄρχισε νὰ κατακεραυνώνει τὴν καλὴ πατριώτισσα ποὺ εἶτανε ἐτοιμὴ νὰ στείλει φανταράκια σὲ θάνατον γιὰ μιὰ χεριὰ Μπόξ ποὺ ἴσαμε τώρα εἶτανε δὲ μισοξεμπερδεμένοι. Μανιασμένος ἔσυρε κοντὰ του τὸ σύντροφόν του κ' εἶπε πῶς τέλειωσε, δὲ θὰ σήκωνε πιά μήτε τὸ δαχτυλάκι του γιὰ τὴν καλὴ αὐτὴ γυναῖκα καὶ γιὰ τὴν ἐκκλησιά της.

Ὁ χροῖ, ἡ ἀδελφὴ, γύρισε σερνάμενη στὴ θέση της, ἀνατρίχιασε βλέποντας τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐκκλησιᾶς ὅπου ὁ διάβολος θάρρει παραμόνευε χασκογελώντας τὰ δεκαπέντε θύμνά του. Δὲν εἶχε πιά τίποτα νὰ κάνει. Δὲν εἶχε πιά παρὰ νὰ κκουμπήσει τὰ χέρια

στά γόνατα και να περιμένει ίσαμε που να πεθάνει κανείς άλλος. Ακούμπησε σ'ένα στρώμα, μη βρίσκοντας μέσα της τη δύναμη να κάνει ένα γύρο από κρεβάτι σε κρεβάτι. Από το πρωί εκείνοι πεύχανε γυρέψει γιατρό δείχνανε αγανάχτηση, κι άλλοι λύσανε τις γλώσσες τους για να μεταφράσουν την επιθυμία τους αυτή στο γαλλικό, κ' ή λάμψη της έλπίδας που περνούσε από τα όχρα τους πρόσωπα κάθε φορά που κατορθώνανε να σου δώσουν να καταλάβεις, βρίσκοντας τη σωστή λέξη, σου πλύγωνε την καρδιά όσο κ' οι φωνές τους.

Τώρα, από καιρό σε καιρό άκουγότανε καμιά φωνή, κανένα ρουχαλιτό που χτυπούσε σκληρά στ' αυτιά της αδελφής σάμπως κάθε λέξη είτανε και μιιά κατάρα γι' αυτήν. Θάπρεπε να τους γυρέψει συχώρηση να τους πει την αλήθεια; Μά πάλι έτσι θά τους έπαιρνε και τη στερνή τους έλπίδα.

Ξαφνικά, πήρε καινούργιο θάρρος. Ένωσε τον εαυτό της δυνατά, κ' έρρηξε βλέμμα βνωμοσύνης στον ουρανό. "Ήξαιρε τώρα ποιά είτανε το χρέος της. Θάπαιρνε άπάνω το μίσος που σηκωνότανε απ' όλα τα κρεβάτια. Έτσι οι φτωχοί κατάδικοι θά είχανε τουλάχιστο την έλπίδα πως θά μπορούσε νάρθει μιιά Ιατρική περίθαλψη.

Μπήκε αγάλια αγάλια μέσα στην εκκλησιά άλαφροπατώντας στα φλογισμένα της πόδια, έφτασε ίσαμε τη μέση δίχως να κοιτάξει μήτε δεξιά μήτε άριστερά, κ' ήρθε κοντά στο κρεβάτι που, ανάμεσα στα άχερένια σώματα, βρισκότανε μονάχο εκεί στη μέση της εκκλησιάς. Εκεί ένωσε πως βρισκότανε ασφαλισμένη τόσο μεγάλη είτανε ή συμπάθειά της για το νέο αυτό άξιωματικό που πληγωμένος βαριά στην κοιλιά, πάλαιθε δέκα μέρες τώρα με το χάρο. Είτανε διαφορετικός από τους συντρόφους του. Τόν περιποιότανε δίχως να της έρχεται ή έντύπωση πως περιποιείται ένα έχτρό, έναν άνθρωπο που θάχε στην ψυχή του τη ζωή, ή θεός; Ξαίρει πόνων Γάλλων. Με την ίδια καλή διάθεση προσπαθοῦσε και στους άλλους να μην τα συλλογιέται αυτά και μάλιστα πήγε σε μιιά σκοτεινή γωνιά της εκκλησιάς τις ξένες στολές για να μη βλέπει μέσα στην εκκλησιά παρά ανθρώπους που υποφέρουν. Μά δέν είταν εύκολο. Τα λόγια που οι στρατιώτες είχανε πει πριν από λίγο μπρός στην εκκλησιά, της φέρνανε στο νού τον τοίχο που τη χώριζε από τους πληγωμένους. «Βουβαί σαν ψάρια». Έτσι είτανε.. Οι γάλλοι πληγωμένοι που περιποιήθηκε άναστενάξανε, φωνάζανε, βογγούσανε, όμοιοι με παιδιά παραπεταμένα που μπορούσε κανείς να τα παρηγορήσει δίχως ύστεροβουλία.

Μά οι ξένοι που κοιτόντανε κει πέρα δέν είτανε παραπεταμένα παιδιά, ύποφέρονε τα φοβερά τους βάσανα άτράνταχοι, μένανε στρατιώτες ίσαμε τη

στερνή τους πνοή. Μιά περηφάνεια αυθάδικη έλαμπε στα μάτια τους, άποκοῦσανε με άψηλοφροσύνη κάθε εκδήλωση συμπόνιας, κ' είτανε τόσο σκληροί προς τον εαυτό τους, που δέν μπορούσαν να μη συλλογιστείτε, πόσο σκληροί κι άγριοι άκόμα θά είτανε προς τους έχτρους τους.

Μόνος ό μικρός, με το παιδικό του πρόσωπο, είχε άλλα μάτια και μέλο που μιλούσε χειρότερα γαλλικά από τους συντρόφους του, όμως της θύμιζε τους δικούς της τους πληγωμένους. Τ'ένομά του παράξενο, σκεδόν αδύνατο να προσφερθεί, είτανε γραμμένο σ'ένα όμορφο στρογγυλό μετάλλιο, στο κεφάλι του κρεβατιού του.

Φάνριχ Έγκας τον Κρύλωφ.

"Η αδελφή Μαρία δέν μπορούσε να ξεχωρίσει το βαθμό του, όπως στους άλλους άξιωματικούς που τους έλεγε: ύπολοχαγέ ή ταγματάρχη. Αυτός όμως κάποτε κάποτε παραπονιότανε, την κοίταζε με ματιά γεμάτη βνωμοσύνη, όταν τούλεγε παρηγορητικά λόγια και, κάποτε, βογγούσε δυνατά.

"Οδηγουμένη από τη συμπάθεια πεύνωθε γιαυτόν ή καλογοριά, έσκυψε πάνω από το κρεβάτι του, κι άπαλοχάιδεψε με το χέρι της το ζεστό του μέτωπο.

Αυτός είτανε βυθισμένος σ'έναν ύπνο όμοιο με το θάνατο σ'ένα είδος μεθυσίου όπου οι θύμησες του έρχόντανε σε φουσκαλίδες, σε νάπρεπε να ξετυλιχτεί άκόμα μιιά φορά μπροστά στο νού του ή κλωστή της ζωής του, πριν κοπεί για πάντα. Τα δάχτυλά του γυρεύανε να πιάνουν τις μορφές που είτανε όλόγουρά του, ένα μουρμουρητό έβγαινε από τα χείλια του, ή χαρά κι ό θυμός έρχόντανε τ'όνα ύστερ' από τ'άλλο στο δυστυχισμένο πρόσωπό του το κίτρινο, το ζαρωμένο, το γερασμένο, σάμπως νάχε ζήσει τα πενήντα χρόνια που ή νιότη του τούδινε δικαίωμα γι' αυτά. Μόνο το σώμα του έμενε άκίνητο, μικρούτσικο, χαμένο κάτω από την κουβέρτα.

"Ένα τρυφερό χαμόγελο περνούσε ίσα ίσα κείνη τη στιγμή από τα χείλια του, ένα εύχαριστώ για το δροσερό χέρι που του χάιδεψε το μέτωπο. Έτσι γινότανε κι άλλοτες, όταν οι φλόγες του πυρετού τον βασανίζανε στο κρεβάτι του, στο άσπρο μικρό κρεβατάκι του. "Εσπαζε από ώρες το κεφάλι του για να καταλάβει από που έρχόντανε οι στενές γλώσσες της φωτιάς που τότε ζεσταίνανε σαν παλιές γνωριμιές, και τότε τού δίνανε μιιά μανιασμένη δύναμη, τού φλογίζανε τις βλεφαρίδες και χύνανε λιωμένη λάδα μέσα στο κεφάλι του. Μά, δέξα τη θεή, βρισκότανε στο σπύτι του στην άγαπημένη του κομαρούλα κι όχι στη μεγάλη εκκλησιά όπου έπιμονα ένας διάβολος έτρεχε πίσω του. Θυμότανε πως είχε άρπάξει το καμάκι με τα τρία δόντια που το τέρας τούχε μπήξει στην κοιλιά. Τώρα ό διάβολος είταν κει, ανάμεσα στα παιχνιδάκια του, με μιιά μεγά-

λη γλώσσα κόκκινη και τὸ μέτωπό του βλο φλόγες. Τώρα θὰ ἐρχότανε κι ὁ μπαμπᾶς μετὸ καμιτσίκι του, ποὺ ἄρνε τόσο δυνατὰ σημάδια, θάσπρωχνε πέρα τὴ μαμά, θὰ τοῦ σήκωνε ἀπὸ τὸ κρεβάτι και θὰ τὸν ἔδερνε... (τὰ τὸν ἔδερνε...

Μιά δυνατὴ φωνὴ γεμάτη σηκώθηκε μετὸ στήν ἐκκλησιά, τόσο διαπεραστικὴ ποὺ ἔβλε ἐὶ πληγωμένοι ἀνατριχίασανε και κοιτάζανε μετὸ φρίκη τὸ ντὲ Κρόλφ, ποὺ γύριζε στὸ κρεβάτι σὰν τρελός. Τώρα ποὺ εἶτανε μεγάλος δὲν ἤθελε πιά νὰ τὸν δέρουν, και θὰ ὑπερασπιζότανε μὲ τὰ δυνατὰ ἐναντία σαυτὴ τὴν ἀνήκουστη ἀδικία. Ἐμαθε αὐτὴ τὴ νύχτι, γιὰ νὰ μὴν τὸ ξεχάσει ποτέ του πὼς ἕνας ἀντρας δὲν πρέπει νὰ φοβᾶται. Πὼς ἐκεῖνος ποὺ, μιὰ μέρα, θὰ φορέσει τὴ στολὴ και θὰ μπεῖ στὴν ὑψηροσία τοῦ Κάιζερ, πρέπει νὰ σφίξει τὰ δόντια του και καλύτερα νὰ πεθάνει παρὰ νὰ φωνάζει τὴ μάνα του, κι ἂν ἀκόμα εἰν' ἕνας παλαιανθρωπάκος 7 χρονῶν. Ἡ συναίσθησις τῆς φωνῆς του σκέπασε τὸ μέτωπό του μετὸν ἴδιον φόβο.

Τὸν εἶχανε ἀκούσει ; Ἄνοιξε κλεψτάτα τὰ μάτια του και τὰ ξανάκλεισε βόγγοντας, τόση δυνατὴ εἶτανε ἡ ζέστη ποὺμπαινε ἀπὸ τὸ παράθυρο, σὰ νὰχε γίνει ὁ ἥλιος ὑγρός. Βρισκότανε λοιπὸν και πάλι στὴν ἐκκλησιά. Και πάλι τὸ σουβλερὸ καμάκι σάλευε μετὸ στὰ σωθικά του, μὰ ἡ μαμά του δὲν εἶτανε πιά κοντὰ του, κρύβοντας μετὸ τὸ σῶμα τῆς τῆς στενῆς και κόκκινης γλώσσας τῆς φωτιᾶς. Ἄδικα γύρεψε τὸ δροσερὸ χέρι.

Ἔτσι, εἶχε πεθάνει. Ἐἶτανε λοιπὸν ἀλήθεια, δὲν τοῦ εἶχανε πεῖ ψέματα, δὲ θὰχε κανένα πιά νὰ τοῦ ἀνοίξει τὴν καρδιά του ; Ἐνωθε ἀναφυλλητὰ νάνεβαίνουν στὸ λαιμό του και δάγκωνε τὰ χεῖλι του γιὰ νὰ μὴν κλάψει. Ξανάπεφτε πάλι στὴν ἴδια φρικη γιὰτὶ ἔβλεπε τὸ διοικητὴ τῆς σχολῆς τῶν δοκιμῶν νὰ κάθεται στὸ γραφεῖο του μετὸ τὴ τηλεγράφημα στὸ χέρι κ' ἤξαιρε τι θὰ γινότανε τώρα.

(Στὸ ἄλλο φύλλο τὸ τέλος)

ΔΥΟ ΩΡΕΣ ΦΙΛΙΑ

Στὸ σπίτι ἐκεῖνο πῆγαινα γιὰ πρώτη φορὰ.

Ἡ ἐπίσκεψή μου εἶταν τυπικὴ κ' ἐπίσημη. Ἐδινε τοαῖ ἡ δεσποινίδα τοῦ σπιτιοῦ.

Πῆγα ὄχι μετὸ ἀριστη προδιάθεσι. Εἶμουναι πολὺ λίγο γνωστός στὴν οἰκογένεια — ἡ ἀδελφή μου γνωρίζταν πολὺ κ' εἶχε τὶς σχέσεις τῆς και γιὰ νὰ τὴ συνοδέψω πῆγα περισσότερο — και πῶς ἄγνωστος βέβαιαι στοὺς φίλους τῆς οἰκογενείας.

Τὸ σαλόνι, ποὺ μᾶς δεχτήκανε, εἶταν ἀρετὰ καλλιτεχνικό. Προπάντων οἱ πίνακες ποὺ στόλιζαν τοὺς

τοίχους του, εἶταν πολὺ τοῦ γούστου μου. Ἐναν μάλιστα, ποὺ ἔδειχνε μιὰ κυρία ὄρθια, μετὸ φόρεμα μακρὸ ὡς νὰ σέρνεται χίμω, μετὸ οὐρά, τὸν ἔβρισκα ἐξαιρετικὰ υποβλητικό. Πάντα μοῦ ἄρεσε τὸ ντύσιμο αὐτό. Δίει στὴ γυναίκα μιὰ μεγαλοπρέπεια στὸ σῶμα. Τὶς κάνει ὅλες μικρὲς βουβιλλισσες, ἀπρόσιτες..

Ἀκόμα, τὰ μικρὰ ἐκεῖνα ἀγαλματάκια, ποὺ στέκονταν περήφανα ἀκίνητα κάτω ἀπὸ τὶς τεχνικὲς καμάρες τῶν ἐπίπλων, ἔδιναν στὸ σαλόνι ἕναν τόνο λεπτότητα ὄρθιο. Εἶταν ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο και ρόδινο γαλαξί, σ' ἕνα μίγμα καλλιτεχνικώτατο και μετὸ ἰδιότροπη ἰταλικὴ τέχνη δουλεμένα. Ἐκεῖνος ὁ ἀθῶα ρόδιος γαλαξίας πόσο ἀπαλὰ χάιδευε τὰ μάτια ! Δὲ μπορούσε ποτὲ νὰ πιστέψει κανεὶς πὼς εἶταν τόσο σκληρός.

Ἀκόμα, τὸ ἀμπαζουράκι ἐνὸς ἠλεκτρικοῦ φαναριοῦ, ἀπὸ γυάλινον πολυχρῶμον κρῆσι, βρισκόταν στὸν ἴδιον καλλιτεχνικὸν τόνο. Τὸ φῶς ἔβγαυνε ἀπὸ κεῖ μέσα δευλά, θαμπὰ μοβὶ ἀσθενικό..

Τὸ σαλόνι εἶταν σχεδὸν γεμάτο, ὅταν μῆκαμε. Τὰ μάτια, ποὺ καρφώθηκαν ἀπάνω μας, στὴν εἴσοδό μας λάμπανε. Ὅλο νέοι και νέες. Λίγοι γέροι ἐχώρευαν, περισσότερο γριὲς κυρίες, ποὺ εἶχαν συνοδέψει τὶς κόρες τους. Ἀργότερα ὅταν πέρασε λίγο και συνῆλθα, τὸ σύμπλεγμα τῶν νέων και τῶν γέρων μοῦ θύμησε τὸν Τολστόη, ποὺ λέει πὼς τὰ κορίτσια στὰ σαλόνια τοῦ φαίνονται σὰν ἐκτεθειμένα ἀπὸ τὶς μητέρες τους σὲ μαγαζιά, ὅπου οἱ ἄνδρες εἰν' ἐλεύθεροι νὰ μποῦν και νὰ διαλέξουν.

Ἡ ἀδελφή μου γνώριζε ἀρκετοὺς. Ἐγὼ μόνον ἕναν ἔτυχε νὰ γνωρίζω, ἐχτός ἀπὸ τὴν οἰκοδόποινα και τὴν κόρη τῆς, — γιὰτὶ τὸ σπίτι δὲν εἶχε οἰκοδεσπότη, εἶταν πεθαμένος ἀπὸ χρόνια. Αὐτὸ ἴσως κ' ἡ ὄριμη ἡλικία τοῦ κοριτικοῦ τοῦ σπιτιοῦ νάκανε νὰ περάσουν ἀπὸ τὸ νοῦ μου οἱ ἔνοχες ἰδέες τοῦ Τολστόη..

Εἶμαστε ἀπὸ τοὺς τελευταίους ἀργοπορημένους. Ἐναν - δύο περίμεναν ἀκόμα. Γιὰ μιὰ Λίνα γινόταν περισσότερο λόγος ποὺ δὲν εἶχε φανεῖ ὡς στὴ στιγμή.

Ἡ ἀδελφή μου ἀνακατόθηκε μετὸς γνώριμους τῆς και μάφησε. Ἐγὼ, ἀφοῦ ἄλλαξα λίγα λόγια μετὸ μερικὸς, λόγια τυπικὰ ποὺ ἀκολούθησαν τὶς συστάσεις, ἀναγκάστηκα νὰ ζητήσω τὴ συντροφιά τῶν γέρων. Μοῦ ἀποκριθόνταν εὐκολώτερα και μετὸ μεγαλήτερη εὐχαρίστησι ἀπὸ τοὺς νέους. Αὐτοὶ εἶχαν τὶς δικὶς τους κουβέντες, ἰδιαίτερες, ἀρχινησμένες πριν ἔρθουμε μετς.

Ἀρχισα νὰ στενοχωριέμαι, νὰ μετανοιώνω ποὺ δὲν προφασίστηκα κάτι γιὰ νὰποφύγουμε τὴν πρόσκλησι. Περισσότερη συντροφιά μοῦκαναν τὶγαλματάκια παρὰ οἱ ἄνθρωποι..

Ξαναεἶπαν τὸ ὄνομα τῆς Λίνας. Τὸ γέλιο τῆς ἀκουγόταν ἀπὸξω, στὴ σκάλα.

Μπήκε διατηρώντας τὸ ἴδιο γέλιο. Φάνηκε πὼς εἶταν γνωστὴ σὲ ὄλους. Ἡ καλησπέρα της πρόδινε ἀρκετὴ οἰκειότητα μὲ τὸ σπῆτι καὶ τοὺς καλεσμένους.

Ἐμένα δὲ μὲ εἶχε δεῖ ἀκόμα. Δὲ μὲ εἶχε ξεχωρίσει ἀμέσως ὅπως δὲν μπορεῖ κανεὶς καὶ νὰ ξεχωρίσει ἀμέσως, μιὰ νέα ζωγραφιὰ μέσα σὲ πενήντα ἄλλες γνώριμὲς του, τὴ μιὰ λίγο ὡς πολὺ ὅμοια μὲ τὴν ἄλλη.

Ὅταν ἡ δεσποινίδα τοῦ σπιτιοῦ τὴν ἔφερε πρὸς ἑμένα γιὰ νὰ γνωριστοῦμε, σοβαρεύτηκε ἀπότομα Ἐπαψε νὰ γελάει, ἡ φούρια της ἔπαψε, ἡσίγησε.

Εἶταν σχεδὸν ὁμορφη. Ψηλὴ παρὰ μέτρια, μὲ κορμὶ γεμάτο καὶ μὲ γραμμὲς γυτέζ. Τὸ δέρμα της εἶχε ἓνα χρῶμα καστανὸ γυαλιστερό, χρῶμα τοιγαρνίκο. Τὰ μάτια της δὲν εἶχαν τίποτα τὸ ξεχωριστό. Οὔτε τὸ στόμα της. Εἶταν μικρὸ, μὰ δὲν εἶχε τί-τι-λά κι ἀνεπαίστητα ἐκεῖνα λακκάκια στὶς ἄκρες ποὺ κάνουν τὸ ψυχικὸ στόμα, τὸ ἡδονικὸ. Ἐκεῖνο ποὺ ξεχώριζε ἀπ' ὅλα εἶταν ἡ μακρὰ της μύτη, ποὺ ὀρμύσε ἀπὸ τὴ ρίζα της περὶ φρανα καὶ προκλητικὰ. Ἐδινε στὸ πρόσωπό της ἓναν ἀριστοκρατικώτατο τόνο.

Κάθησε κοντὰ μου καὶ ἀνοίξε συζήτηση. Ἄφησε ὄλους τοὺς ἄλλους. Ἀπὸ τίς πρώτες της συζητήσεις κατάλαβα πὼς ζήταγε νὰ μὲ ζυγιάσει, νὰ δεῖ τί ἀνθρώπος εἶμουν, τί μὲ συγκινοῦσε καὶ τί μάφινε ἀδιάφορο. Τῆς ἀποκρινόμουν πρόθυμα, ἀλλὰ καὶ μὲ κάποια ψεύτικη ἐπιφυλαχτικότητα, ποὺ ἀφίνει στὸν ἄλλο τίς πιὸ βασανιστικὲς ἀπορίες. Ἀπὸ τὴν ἐντύπωση ποὺ ἔβλεπα νὰ τῆς κάνουν οἱ ἀποκρίσεις μου, καταλάβαινα τίς προτιμήσεις της καὶ τὰ γούστα της. Εἶναι κι αὐτὸς ἓνας τρόπος συνεννόησης : νὰ ρωτᾷ οἱ ἓνας καὶ νὰ καταλαβαίνουν κ' οἱ δύο.

Τὴν κοίταξα ὅσο μου μίλαγε, ἐξεταστικά. Αὐτό, φαίνεται, τὴν ἐνοχλοῦσε, γιατί κατέβαζε συχνὰ τὰ μάτια καὶ κοίταξε τὸ κεντητὸ μαξιλαράκι τοῦ καναπέ, ποὺ εἶταν δίπλα της. Ἄν μᾶς παρατηροῦσε τότε κανεὶς θὰ μᾶς ἔπαιρνε γιὰ ἐρωτευμένους. Τὸ κατέβασμα τῶν ματιῶν της ἔμοιαζε μὲ τὴ ντροπὴ τῆς ἀγαπημένης κ' ἡ ἐπίμοιη ἐξεταστικότητα τῶν δικῶν μου μὲ τὴν ἀγωνιώδη προκλητικότητα τοῦ καλοῦ της γιὰ κάποιον ποθητὸ «ναί».

Ἐπὶ τέλους, φάνηκε πὼς βρῆκα κείνο ποὺ μ' ἐνδιέφερε. Τὸ κατάλαβε ἀπὸ τὰς ἐρωτήσεις της, ποὺ τριγύριζαν πὰ γύρω ἀπὸ κάτι ὀρισμένο καὶ ἔπαυαν νὰ ἔρευνοῦν τὸ ἀπέραντο.

Κεῖνο ποὺ ἐδιέφερε μένα ἐνδιέφερε κι' αὐτὴν. Στὰ χεῖλια της ζωγραφίστηκε ἓνα χαμόγελο χαρᾶς, ποὺ τέλειωσε ὅμως μὲ μίαν ἐκδήλωση μικρᾶς ἀγανάκτησης, ἀθῶας. Ἴσως ἐπειδὴ τὴν παιδεύα πολὺ ὡσπὺν νὰ μὲ ζυγιάσει.

Ἐδειχνε πὼς εἶταν διαβασμένη, ἀλλὰ κάπως ἐπι-

πόλαια ἢ, κολλήτερα, μὲ κριτικὸ μέτρο ὄχι τόσο σωστό. Ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμό της, γιὰ ὀρισμένα ζητήματα, ἄρχισε νὰ μὶδῷ γεννιέται κάπια ὑπαψία.

Ἄξαφνα μὲ ρώτησε μὲ ποιούς ἀπ' ὄσους βρισκόταν στὸ σαλόνι γνωρίζομουν.

Τῆς ἀποκρίθηκα πὼς ὄλους μου τοὺς εἶχε συστήσει ἡ δεσποινίδα τοῦ σπιτιοῦ, ὅταν ἤρθαμε. Τὸ μόνον γνωστό μου, τὸ φίλο μου ποὺ εἶταν ἐκεῖ, τὸν εἶχα ξεχάσει. Δὲ μιλῆσαμε καθόλου ἀπὸ τὴν ὄρα ποὺ μπήκα στὸ σαλόνι, δὲ μπόρεσε ὁ ἓνας νὰ πλησιάσει τὸν ἄλλο. Ἐκεῖνος εἶχε ψηλὴ κοιβέντα μὲ μιὰ ξανθοῦ, ποὺ τὸν ἐνδιέφερε περισσότερο ἀπὸ μένα. Ἐγὼ πάλι αἰχμαλωτίσθηκα ἀπὸ τὴ φιλενάδα μου. Κ' ἔστι εἶχα ξεχάσει ἀληθινῶς.

Ἡ ἀπόκρισή μου εἶδα πὼς τῆς ἔκανα χαρὰ. Πρόσεξα ὅμως πὼς ἡ χαρὰ της ἐκδηλώθηκε μὲ ἀναστεναγμὸ ἀνακούφισης. Κι ἀφοῦ μὲ κοίταξε ἐπίμονα, σὰ νὰ ἤθελε νὰ δεῖ ἂν τῆς ἔλεγε ἀλήθεια, γύρισ' ἔπειτα καὶ κοίταξε τοὺς ἄλλους. Ἡ ματιὰ της μοῦ φάνηκε τόσο ἀλλοιώτικη! Τοὺς ἔβλεπε μὲ κάποιον φόβο, ποὺ δὲν μπερᾶσσα νὰ τὸν δῶ ἐγώ...

Ξαναρχίσαμε τὴν κοιβέντα μας. Μὲ μιὰ παραμένη ἀποστροφή στοὺς τριγύρω καταδίκασε τὴν ἀειλικρίνειά τους καὶ τίς κούφιεζ τάσεις τους. Ὁ τρόπος ποὺ μίλαγε τώρα εἶταν διαφορετικὸς, τὰ λόγια της σκληρὰ κι αὐτοτηρᾶ, ἓνα ἔσπασμα...

Μὲ τρόπο μοῦ ἔδειξε ἓνα νέο καὶ μιὰ νέα, ποὺ μίλαγαν ἀρκετὰ μεγαλόφωνα. Οἱ φωνές τους ξεχώριζαν, — προπάντων αὐτονοῦ, — ἀπὸ τὴ βουὴ τοῦ σαλονιοῦ. Ἐλεγαν τίς ιδέες τους γιὰ τὴ γλυπτικὴ. Ἡ Λίνα μὲ πληροφόρησε πὼς ἡ νέα ἐκεῖνη σποῦδαζε γλυπτεία, ἐκεῖνος μὲ ρητορικὸς ἐνθουσιασμοὺς παίεινε τὴν τέχνη τῆς φιλενάδας του. Μιὰ στιγμή θυμῆθηκε τὸν Οὐάιλδ. Τὸν θυμῆθηκε γιὰ νὰ τὴν κομπλιμεντάρει. Κι ἀλήθεια ὁ Οὐάιλδ μιλῶντας κάπου γιὰ τίς ἐκδηλώσεις τοῦ Ὁραίου βάζει τὴ γλυπτικὴ πάνω κι' ἀπὸ τὴ μουσικὴ καὶ ἀπὸ τὴ ζωγραφικὴ καὶ ἀπὸ τὴ λογοτεχνία. Τὴν ἔχει γιὰ δυσκολώτερη ἀπὸ τίς τέχνες. Μὲ μιὰ κρύα καὶ ἀψυγὴ μαρμάρηνη ἐπιφάνεια, λέει, εἶναι ὑποχρεωμένος ὁ σκαλιστὴς τῆς πέτρας νὰ ὑποδηλώσει ἓναν ὀλόκληρο κόσμο αἰσθήσεων. Ἐνῶ οἱ ἄλλες τέχνες ἔχουν τοὺς τρόπους τους, ποὺ ὁ Οὐάιλδ βρῖσκει πὼς κάνουν τὴν ἀπόδοσιν εὐχολώτερη.

Αὐτὰ θυμῆθηκε καὶ παίεινε τὴ φιλενάδα του. Ἡ Λίνα μὲ κοίταξε καὶ στὰ μίτια της ζωγραφίστηκε ὁ οἶκτος. Μοῦ εἶπε σιγὰ :

— Μὴ νομῖσετε πὼς νιώθει καμμιὰ συγκίνηση καλλιτεχνικὴ. Κάθε ἄλλο. Ἐγὼ τὸν ξέρω καλά. Τὰ ἴδια ἔχει πεῖ καὶ σὲ μένα. Τὰ λέει ἔτσι, ἐπιπόλαια, ἐπειδὴ εἶναι ὄρατος τρόπος γιὰ φλερτάρισμα. Καὶ τὸ φλερτάρισμα τὸ κάνει κι αὐτὸ χωρὶς σημασία, δὲν καταλαβαίνει τί λέει, δὲν ξέρει γιατί τὸ κάνει. Σὰς βεβαιώνω. Φλερτάρει ἀπὸ συνήθεια ἀπὸ ἀποχημῆνη

ταχύτητα, πού λένε. Έπειδή δὲν ξέρει τι ἄλλο νὰ κάνει, ὅταν πλησιάσει ἕνα κορίτσι. Ρουτίνα, ἀνεπι- κρίνεια καὶ ψευτιά!

Ἔτσι κ' ἐγὼ ἔκρινα μέσα μου τὴν κοσμικὴ ἐπιπο- λαιότητα τῶν σαλονιῶν, τόσο αὐστηρά. Μὰ οἱ ἀφορι- σμοί της, δὲν ξέρω πῶς, μῆκαναν νὰ τὴν ὑποπτευτῶ. Ἡ ὑπόψια αὐτὴ εἶταν πολὺ συγγενικὴ μὲ κείνη πού μου γεννήθηκε στὴν ἀρχή, ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμό της. Καὶ μοῦ ἤρθαν στὸ νοῦ ἀπροσάλεστα τὰ λόγια τοῦ Μπαύρον, ἐκεῖ πού λέει πῶς μόνο δ'ἀνήθικος ἄν- θρωπος μιλάει γιὰ ἠθικὴ...

Σηκωθήκαμε. Τῆς ἔδειξα μιὰν εἰκόνα καὶ τῆς παί- νεψα τὴν προοπτικὴ της. Τὴν εἴρισκε σύμφωνη μ' ὅ- λους τοὺς κανόνες τῆς τέχνης, μὰ ὄχι κι ὥραία. Μεῦ εἶπε γελαστὰ πῶς, ὁ ζωγράφος της θὰ εἶχε πάρει ἄ- ριστα γιὰ τὴν ἐπιμέλειά του νὰ μάθει ἀπόξω κι ἀνα- καταστά τοῖς κανόνες καὶ τὴν ἱστορία τῆς τέχνης, ἀλλὰ μηδενικῶς γιὰ τὸ ταλέντο του.

Δὲν προφτάσαμε νὰ διαφωνήσουμε. Καλύτερα, γιὰτὶ χωρίσαμε φίλοι.

Πλησιάσαμε στὸ τραπέζι γιὰ τὸ τσάι. Τότε μὲ τράβηξε κοντὰ του ὁ φίλος μου, ποὺ δυὸ δλόκληρες ὥρες δὲν εἶχα καταφέρει νὰ πλησιάσω. Μοῦ εἶπε πολ- λά γνωστὰ πράγματα καὶ λίγα νέα. Τὸ σπουδαιότερο νέο του εἶταν πῶς; τίχε ψήσει μὲ μιὰ δεσποινίδα τοῦ καλοῦ κόσμου.

Ἄμεσως θυμῆθηκα τὴ φιλενάδα μου. Καὶ γύρισα νὰ τὴ δῶ. Πρῶτα ὅμως ἀπάντησαν τὰ μάτια μου τὸ ἠλεκτρικὸ φαναράκι κ' ἔπειτα αὐτῆνε. Καὶ μιὰ στιγμὴ μοῦ φάνηκε πῶς εἶταν κάπια ἀιολογία ἀνάμεσὸ τους. Ἐπίασα τὴ Λίνα νὰ μὲ κοιτάζει κλειτὰ, ὅπως κ' ἐκεῖνο μὲ κοίταζε μὲ κλεφτὲς ματιές ἀπὸ τὴ γυάλινη φυλακί- του, ποὺ πέφταναν μὲ δυσκολία ἀπὸ τὰ μικρὰ κενὰ τοῦ χρωματιστοῦ κροσιοῦ...

Ὁ φίλος μου ἔξακολουθοῦσε νὰ μοῦ λέει, νὰ μοῦ λέει, νὰ μοῦ λέει. Ἄν μοῦ ζήτηγε ὅμως νὰ τοῦ ἀπο- κριθῶ, θὰ βρισκόμουν σὲ πολὺ δύσκολη θέση. Δὲν πρόσεχα στὰ λόγια του. Ὁ νοῦς μου εἶταν ἄλλου, στὸ κρυφοκοίταγμα τῆς Λίνας. Γιατὶ μὲ κοίταζε; ρωτιὸ μου.

Ἄρχισα νὰ βρῶσκω αὐτὸ τὸ κορίτσι παραξένο. Εἶχε μεπὶ μὲ γέλιο. Μόλις μὲ πλησίασε σοβαρεύτηκε ἀμέ- σως. Ἐμεινε κοντὰ μου δυὸ πανωκάτω ὥρες καὶ θῶ- μενε ἀκόμα, ἂν δὲ μᾶς χῶριζε τὸ δόσιμο τοῦ τσαγιοῦ. Καὶ στὴ συζήτησή μας δὲν εἶχε ἀφήσει κανέναν ἄλλο νὰ πάρει μέρος. Ὅποιον ἐπιχειροῦσε, τὸν ἀπομάκρυνε μὲ τὴν πεισματάρικα σιωπὴ της. Ἐδειχνε πῶς τοὺς φοβόταν ὅλους, τοὺς φοβόταν, γιὰ μένα. Ἐκεῖνο πού μὲ παραξένευε περισσότερο εἶταν ὁ τρόπος, πού τοὺςμίλαγε: πάντα γελαστὰ, ἀστεῖα, σὰ νὰ μὴ μπορούσε νὰ σταθεῖ ἢ σοβαρότῃ της μπροστά τους. Ἄλλος ἄν- θρωπος ὅταν εἶχε γυρισμένο τὸ κεφάλι σ' ἐκείνους; κι ἄλλος ὅταν τὸ γύριζε σ' ἐμένα.

Μιὰ δεσποινίδα σηκώθηκε καὶ πήγε στὸ πιάνο. Ὁλοι εἶχαν πιεῖ τὸ τσάι τους. Ἄρχισαν νὰφίουν τὸ τραπέζι καὶ νὰ ζητοῦνε τὶς συντροφιές τους.

Ζήτησα κ' ἐγὼ τὴ δικιά μου. Μὰ ἡ Λίνα δὲ μὲ περίμενε. Δὲ μὲ καρτεροῦσε γιὰ νὰ ξαναρχίσουμε, ὅπως φανταζόμουν. Τώρα πήγαινε ἀπὸ παρέα σὲ πα- ρέα, γέλαγε δυνατὰ, ἔδειχνε μιὰν εὐθυμία καὶ ζωη- ρότητα, πού δὲν τὴν ἤξερα γι' αὐτῆνε. Ἀποροῦσα πῶς γινόταν νὰ εἶναι αὐτὴ μὲ τὴ λεπτὴ μελαγχολία, πού μιλάγαμε λίγο πρὶν τόσο σιγά, σχεδὸν μὲ κατάνυξη...

Προσπάθησα νὰ τὴν ξεμοναχιάσω. Μὰ δὲν τὸ κα- τάφερα. Εἶδα πῶς δὲν τὴν ἐνδιέφερε πιά τὸ ἄτομό μου, ὅπως προτῆτερα Περιέργο!...

Δὲν μπορεῖ, συλλογίστηκα, κάτι θὰ τὴν πείραξε, καὶ θέλει νὰ μοῦ τὸ ἀναποδώσει μὲ τὸν τρόπο τὸ δικό της, χωρὶς νὰ μοῦ πεῖ τίποτα, χωρὶς παράπονα. Σίγουρα θὰ εἶναι θυμωμένη. Ναί, θὰ θυμώσε πού τὴν ἄφησα στὸ τσάι κ' ἐπιπρόσθετα τὸ φίλο μου. Ἄ! βέβαια! Ἴσως ὅμως καὶ γιὰ κάτι σημαντικώτερο: Νὰ νόμισε πῶς; τῆς ἔλεγα ψέμματα, πῶς εἶμουν ψεύτης. Τῆς εἶχα πεῖ πῶς δὲ γνώριζα κανέναν ἀπὸ τοὺς κα- λησμένους...

Προσπάθησα πάλι νὰ τὴν πλησιάσω, νὰ τῆς ἐξη- γηθῶ, νὰ τῆς πῶ πῶς τὸ φίλο μου δὲν τὸν θυμόμουν καθόλου, ὅταν μὲ ρώτησε. Μὰ δὲν μπόρεσα. Ἡ ἴδια ἀποστροφή, ἡ ἴδια περιφρόνηση, μοῦ φάνηκε.

Τὴν ἄφησ' ἀπελπισμένος καὶ πήγα κοντὰ στὸ φίλο μου. Τοῦ ἰστόρησα τὴν γκάφα μου, τὸ ψέμμα ποὺ ἀσυνείδητα εἶχα πεῖ, μ' ὅλο ποὺ δὲν εἶταν τόσο κο- λακευτικὸ γι' αὐτόνε. Τὰ μπάλωσα ὅμως ψιθυρίζον- τὰς του σ' αὐτὴ μιὰ παινετικὴ φράση γιὰ τὶς κατα- κτῆσ εἰς, πού ἐπιχειροῦσε τὴ στιγμὴ ποὺ μπῆκα στὸ σαλόνι. Ἰέλασ' εὐχαριστημένος καὶ μὲ συχῶρεσε.

Τοῦ ζήτησα ἔπειτα τὴ γνώμη του γι' αὐτὸ μου τὸν τρόπο. Τὶ ἔπρεπε νὰ κάνω γιὰ νὰ ἐπανορθώσω ὅ,τι εἶχα γκρεμίσει;

Τὴ λύση καὶ τὴ στενοχώρια μου τὴ β ρῆκε ἀδίκαιο λόγητη.

— Δὲ φταῖς, μοῦ εἶπε.

Ἄπόρησα.

— Ἄκουγε αὐτὸ ποὺ σοῦ λέω, ἔξακολούθησε. Τὴ Λίνα δὲν τὴν ξέρεις καλά. Δὲν ἐθύμωσε οὔτε ἐπειδὴ τὴν ἄφησες στὸ τσάι, οὔτε ἐπειδὴ δείχτηκες ψεύστης. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς σοῦ φέρνεται ἔτσι, τόσο ἀλλοιώτικ' ἀπὸ πρὶν, ἐπειδὴ μὲ γνωρίζεις καὶ μίλησες μαζί μου. Ναί. Ὅχι ὅμως κ' ἐπειδὴ δὲν τῆς τό εἶπες, ὅταν σὲ ρώτησε. **Μόνο ἐπειδὴ μὲ γνωρίζεις.** Τῆς εἶπες πῶς ὅλοι δῶ μέσα σοῦ εἶναι ἄγνωστοι κ' ἠσύχασε πῶς ἔτσι δὲν μπορούσες νὰ μάθεις τίποτα σκετικὸ μ' αὐτῆνε. Ἄξαφνα ὅμως σὲ εἶδε νὰ μιλάς μαζί μου μὲ τόση οἰ- κειότητα καὶ θὰ συλλογίστηκε πῶς κείνο πού φοβί- τανε ἔγινε. Γι' αὐτὸ θεωρεῖ περιττὸ νὰ σὲ ξαναπλη- σιάσει ὅπως πρὶν. Φοβάται κι αὐτὴ πῶς θὰ σὲ βρεῖ διαφορετικὸν...

Δὲν καταλάβαινα. Ὅμως κάτι ἄρχισα νὰ φαντάζομαι. Ἐκείνη ἢ φρόση τοῦ φίλου μου «ἤσυχασε πῶς ἐπι δὲ μπορούσες νὰ μάθεις τίποτα σχετικὸ μ'αὐτὴν» ἄρχισε νὰ φωτίζει τὸ σκοτάδι.

Γύρισα καὶ κοίτοξα τὴ Αἴνα. Τὸ παράξενο αὐτὸ κορίτσι μοῦ ζάλιζε τὸ μυαλό, μοῦ κένταγε τὴν περιέργεια. Ἦθελα νὰ μάθω γιατί γέλαγε τώρα.

Ξαναπήγα κοντὰ στὸ φίλο μου. Κατάλαβε ἀπὸ τὶς σκεπτικὲς μου ματιές.

— Ἀκουσε, μοῦ εἶπε ἡ Αἴνα τώρα τελευταία βγήκε στὸν κόσμο. Ἔταν κλεισμένη ἐν σκολεῖο, ἔσω τερική. Δὲ θὰ σοῦ τὸ εἶπε βέβαια αὐτό. Νόμισε λοιπὸν πῶς θὰ τῆμαθες ἀπὸ μένα καί... καταλαβαίνεις. Τὸ ἴδιο, ἀπαράλλαχτα, ἔπαθε καὶ μ' ἓναν ἄλλον ἐδῶ καὶ λίγες μέρες. Ἡ Αἴνα εἶχε δίκιο. Δὲν μπορούσαμε πιά νὰ κάνουμε τὶς πρωτινὲς συζητήσεις μας. Τὰ λόγια της θάκαναν τώρα πεποῖθηση τὴν ὑποψία, ποῦ μοῦ εἶχαν γεννήσει στὴν ἀρχή. Θὰ μοῦ θυμίζαν πάλι τὸ Μπαύρον: Μόνο ὁ ἀνήθικος μιλάει γιὰ τὴν ἠθική...

Ἡ φίλια μας ἔπρεπε νὰ σταματήσει στὶς δυὸ ὥρες.

Ξαναγύρισα καὶ τὴν κοίταξα. Γέλαγε. Καλύτερα ποῦ γέλαγε. Τὸ γέλιο της εἶταν πιὸ ἀληθινὸ ἀπὸ τὴ σοβαρότητά της...

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΙΣ

Ἡ ὈΔΥΣΣΕΙΑ, ΤΟΥ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗ

Γυρίζοντας ἀπὸ τὴν πατρίδα του, τὸ Μόλιβο τῆς Μιτυλήνης, στὸ Antibes τῆς Γαλλίας, ἐπὶ μένει τώρα, σταμάτησε γιὰ λίγες μέρες στὴν Ἀθήνα.

Τὸν εἶδα, γιὰ τρίτη φορά τώρα. Τὴν πρώτη φορά τὸν εἶδα πρὶν ἀπὸ τὸ 12, τὴ δεύτερη ὕστερ' ἀπὸ τὸ 12, τὴν τρίτη προχτές. Πάντα περαστικὸς ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Πάντα γυρίζοντας ἀπὸ τὸ προσκύνημα τῆς πατρίδας του καὶ τῆς σεβάσμιας μητέρας του.

Ἐξῆσε στὴν ξενιτιά, ἀπὸ παιδί, ἐκεῖ γέρασε, ἐκεῖ θὰ κλείσει τὰ μάτια του μὴ μῆρα. Μὰ ἔμεινε Ρωμιός. Ἡ ψυχὴ του, ἡ καρδιά του, ὁ νοῦς του— ὅλα γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Εἶναι δ' ἀπορήσει κανεὶς πῶς τὰ κατὰφερε, ζώντας πάντα στὴν ξενιτιά, μιλώντας ὀλοένα καὶ ἀκούγοντας ξένη γλῶσσα, νὰ κρατήσει τόσο ρωμαϊκὴ τὴ γλῶσσα του σὲ σημεῖο ποῦ νὰ εἶναι ὁ πρῶτος πρῶτος τῆ μορφῆς τῆς δημοτικῆς γλώσσας, ὡς γλῶσσας λογοτεχνικῆς, ποῦ γράφει τὶς πιὸ ζωντανές, τὶς πιὸ ρωμαϊκές λογοτεχνικὲς σελίδες. Στὸν πεζὸ λόγῳ ὁ Ἐφταλιώτης εἶναι μαίτρ. Ἄναν τίλεχτο αὐτό. Ὅλοι ἔμεις οἱ ἄλλοι, ποῦ ἐπωσθήποτε δουλεύουμε ὑποφερτὰ τὸν πεζὸ λόγῳ σήμερα στὴ ζωντανὴ γλῶσσα, εἴμαστε μαθητὲς του.

Αὐτὰ ἦρθαν στὴν ἀκρὴ τῆς πέννας μου μοναχὰ τους. Δὲν τὰ κάλεσα. Ἦθελα ἀπλῶς νὰ γράψω

πῶς εἶδα τὸν Ἀργύρη τὸν Ἐφταλιώτη, πῶς κάθισα μαζί του, σ' ἓνα δωμάτιο τοῦ ξενοδοχείου «Ἐρμῆς», ὥρες ἀρκετές, ἓνα πρωινὸ δλάκερο καὶ ἓνα δειλινὸ ποῦ τὸ συνεχίσαμε στὸ «Πάνθεο», καὶ πῶς μαζί με τόσα ἄλλα, ἀκουσα ἀπὸ τὸ στόμα του καὶ τὸ μεγάλο τὸ μυστικὸ.

Ὁ Ἐφταλιώτης μεταφράζει τώρα τὴν «Ὀδύσεια». Τὴν ἔχει ἀρχινησμένη ἀπὸ τὸ Μάη τοῦ 1914 καὶ ἔχει φτάσει τώρα ἴσαμε τὸ Υ. Μοῦ διάβασε τὸ Ζ. Ὡ, οἱ στίχοι πῶς κυλούσαν γεμάτοι γλύκα, γεμάτοι μουσικὴ, γεμάτοι ρωμαϊκὸ ἄρωμα ἀπὸ τὸ στόμα του!

— Ὁ Πολυλάς, μοῦ εἶπε, ἔκαμε μιὰ Ὀδύσεια γιὰ τοὺς σύγχρονους τοῦ Ὅμηρου, σὲ ἄλλη γλῶσσα. Ἐγὼ πάσκινα νὰ κάμω μιὰ Ὀδύσεια γιὰ τοὺς σύγχρονους μου καὶ γιὰ τοὺς κατοπινοὺς...

— Καὶ τὰ κατὰφες, μαίτρ!...

— Δὲν ξαίρω ἀν τὰ κατὰφες μὰ θὰ πασκίσω νὰν τὰ καταφέρω. Θὰ σοῦ δώσω τὸ Ζ γιὰ τὸ «Νουμά», ἀρεῖ σοῦ ἄρεσε, μὰ ἀνάγκη νὰ γράφεις πῶς πρέπει νὰ κριθεῖ ὡς μεταφραστικὴ δοκιμὴ. Δὲ θάναί ἢ τελιωτικὴ μορφὴ αὐτὴ. Τὴν τελιωτικὴ μορφὴ θὰν τὴ δώσει ἢ δουλιὰ καὶ ὁ χρόνος. Ἄ ζήσω μερικὰ χρόνια ἀκόμα, θὰν τὰξιερώσω ἔλα σ' αὐτὴ τὴ δουλιὰ.

Μιλήσαμε γιὰ τόσα ἄλλα ζητήματα, σχετικὰ πάντα μετὸν ἀγῶνα μας καὶ μετὸν εἰκοσάχρονη συνεργασία μας. Μοῦ παίνεσε μερικὸς νέος ποιητὲς καὶ ξεχωριστὰ τὸν Πάνο.

— Τονὲ διαβάζω πολὺ ἔχει μόνο ὡς παιητὴ μὰ καὶ ὡς κείμενο γλωσσικὸ. Ἐχει πλούσια γλῶσσα καὶ εἶναι πολὺ φίνο τὸ γλωσσικὸ του αἰσθημα. Τρέχουν πολὺ πιὸ μπροστὰ ἀπὸ μᾶς οἱ νέοι καὶ αὐτὸ εἶναι ἡ νίκη μας. Καθαρίσαμε τὴ δημοσιὰ καὶ τραφεῖον αὐτοῖ, ἀνεμπόδιστα τώρα, πρὸς καινούρια ἀνδοτόπια.

— Τὰ βιβλία σου ζητιοῦνται πολὺ τώρα, μαίτρ, ἀπὸ τοὺς νέους καὶ δὲ βρίσκονται. Ἐχουν ἐξαντληθεῖ. Δὲ λογαριάζεις νὰν τὰ ξανατυπώσεις;

— Τὸ συλλογίζομαι. Ὅ,τι εἶχανε νὰ κάνουν τὰ βιβλία μου, τὴκαναν. Χρειαζονται καινούρια πράματα τώρα. Ἄς μᾶς τὰ δώσουν οἱ νέοι. Ἐγὼ, εἶπα, θὰ δουλέψω τὴν Ὀδύσεια!...

Καὶ μοῦ μίλησε γιὰ τὴν ἐργασία του αὐτὴ μετὸση ἀγάπη, μετὸση κριτικὴ φινέτσα, μετὸση ἄγιο ἐνθουσιασμό, ποῦ ἀπὸ τώρα μπορῶ ἀδίσταχτα νὰν τὴ χαιρετήσω ὡς ἓνα πολῦτιμο καὶ ἀκριβὸ δῶρο ποῦ κάνει στὴν πατρίδα του ἐκεῖνος ποῦ γράφει τὶς ἀθάνατες «Φυλλάδες τοῦ Γεροδήμου» καὶ μετάφρασε τόσο ἀριστοτεχνικὰ τὸν «Κερυδαλὸ» τοῦ Σέλλεϋ.

Ὡστόσο, αὐτὸ θὰν τὰ ἴδουν οἱ ἀναγνώστες τοῦ «Νουμά» στὸ ἐρχόμενο φύλλο ποῦ θὰ τυπωθεῖ δλάκερο τὸ Ζ τῆς Ἐφταλιώτικης Ὀδύσειας.

Α. Π. Τ.

ΓΥΡΙΣΜΑΤΑ ΣΤΟ ΞΕΦΩΤΟ

Στους νέους μου φίλους:
 ΗΛΙΑ ΗΛΙΟΥ, στη Λήμνο,
 και ΜΙΧΑΗΛ ΜΟΥΛΑΚΗ, στο Μόναχο.

Ή κάθε γαλανόφεγγη ραχούλα με γνωρίζει,
 με ξαίρουνε τὰ πλάγια τὰ ἡσκιερά,
 Τὸ δάσος κάποιο γνώριμο τραγοῦδι ψιθυρίζει
 σ' ἐμένα, ὅπως κυλᾶνε τὰ νερά.

Οἱ καταρράχτες, οἱ πηγές, τὰ δλόδροσα ρουμάνια,
 τὰ γύρω πευκοφῦτευτα βουνά,
 στὸ δειλὶ ὅταν σκαρώνουνε τὰ δλόχρυσά στεφάνια
 σ' ἐμένα, τόσο ὠραῖα καὶ φωτεινά.

Σ' ἐμένα ἡ πλάση ὀλάκερη μελίσει πὺν ἀνασαίνει
 ἀπ' τὸ θυμάρι εὐωδιαστὸ χυμὸ
 κ' ἓνα τραγοῦδι δλόγυρα πὺν ζεῖ καὶ δὲν πεθαίνει
 κ' εἶναι σὰ νᾶχει ἀθάνατο ρυθμὸ.

I I

Δὲν ντρέπομαι, συντρόφοι μου χωριάτες, πὺν γυρίζω,
 μ' ἔσας κ' ἐγὼ χωριάτης,
 καὶ ἀπὸ τὸ θέρο τ' ἀγανὸ δεμάτι ξεχωρίζω
 χρυσῆς ζωῆς σταράτης.

Δὲν ντρέπομαι, οὔτε νὰ τὸ πῶ σ' ὅποιον με ξαίρει ἐμένα
 καὶ ξαίρει τὴ γενιά μου
 πὺν ἡ καλὴ μητέρα μου σ' ἓνα χωριὸ μ' ἐγέννα,
 σὲ μιὰ φλοκάτα χάμου.

Γι' αὐτὸ ἀπὸ τότε σὺν περιίσει ὁ Μάρτης καὶ μεστῶσει
 τὸ στάρι ἀπὸ τὸν ἥλιο
 μ' ἔσας χωριάτης πῶ κ' ἐγὼ στὴ χρυσαφένια στρώση,
 στοῦ κάμπου τὸ βασίλειο.

I I I

Ἐυρνάμε ἀπὸ τὸν κάματο σὰ δειλινοὶ ξωμάχοι
 καὶ φορτωμένοι ἀπ' τὰ ξερὰ κλαδιά
 μιὰ πυρκαγιά θ' ἀνάψουμε κ' ἐμεῖς ἀργὰ ὅτα λάχει
 νὰ φτιάσει ὁ κρύος χειμῶνας στὴν καρδιά.

Καὶ τότε θὰ τὰ κάψουμε τὰ ξεραμένα κλώνια,
 θὰ ριξοῦμε στὸ δρόμο τὶς φωλιές
 νὰ καθαρίσει ὁ λογισμὸς ἀπ' τὰ βαρεὰ τὰ χιόνια,
 ν' ἀνθίσουνε, ὅπως πρέπει, οἱ μυγδαλιές.

Κι ἂν εἶναι νὰ πεθάνουμε κ' ἐμεῖς μιὰ τέτοιαν ὥρα,
 καλύτερα νὰ σβήσουμε παρὰ
 νὰ σέρνοῦμε σὺν ἄλογα σὲ κάποια νεκροφόρα
 τὴν πεθαμένη κι ἄταφη χαρά.

IV

Ἄ! δὲν τὸ κρύβω: Ἄπ' τ' ἀγαθὰ τοῦ Κόσμου δὲν ἀλλάζω
 μιὰ θεῖα στιγμή δική σας
 στὴν τάβλα γύρω ὅταν κ' ἐγὼ μαζί σας κουβεντιάζω
 γιὰ ὅ,τι ρωτᾷ ἡ ψυχὴ σας.

Μ' ἀρέσει τόσο ἡ δειλινὴ κουβέντα σας, χωριάτες,
 καλοὶ μου ἔσεῖς ξωμάχοι,
 καθὼς κερνάτε τὸ κρασί ἀπ' τὶς πήλινες κινάτες
 σ' ὅποια κι ἂν ἔρθει ἀμάχη.

Καὶ δὲν τὸ κρύβω: Ἄπ' τὴ γλυκιὰ κουβέντα σας ξανοίγω
 στὴν τάβλα ἐκεῖ τριγύρω
 κάτι σὺν τὸ ροδόσταμο νὰ στάξει λίγο-λίγο
 τὸ πιὸ παρθένο μῦρο.

V

Χαρὰ στὰ Νύκτα πὺν γλεντοῦν περήφανα κι ὠραῖα
 τὴν ἀστρομάτα κόρη τὴ ζωὴ,
 κ' ἔτσι χτυπᾶνε τὸν κρημὸ με πύρινη ρομφαία
 καὶ τραγοῦδᾶνε βράδι καὶ πρωτὶ.

Χαρὰ σ' ἐμένα καὶ χαρὰ σὲ κείνους πὺν γλεντᾶνε
 στὸ φεγγαρολουσμένο καπηλεῖο
 καὶ ἀπὸ τὰ χεῖλια τῆς ζωῆς γλυκὸ κρασί κερνάνε
 ἀ τ' τὸ κελλάρι ὡς νᾶναι τὸ παλιό.

Χαρὰ σ' ἐμένα, κι ἂν ποτὲ ραγίσει τὸ ποτήρι
 στὸ γλέντι μιᾶς γιορτῆς ἢ μιᾶς ὕργης,
 τὴν ἀπαλάμη σιάχνοντας ἀνάερο θεῖο κροντήρι
 θὰ πίνω ἀπὸ τὸ Φῶς τῆς Ροδαυγῆς.

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΗΤΣΟΥ ΑΝΘΕΜΗ

Τ Ο Κ Ρ Ι Μ Α

—6—

—Τὸ βράδυ στὶς τέσσερες εἶναι ἡ καλύτερη ὥρα, εἶπε ὁ Κώστας τὴν ἄλλην ἡμέρα ποὺ μιλήσανε γιὰ τὴν ἐπίσκεψη, φόρεσε λοιπὸν τὰ καλά σου κι' ἔλα νὰ πάμε. Μὰ λίγα τὰ λόγια σου στὸ κορίτσι καὶ μετρημένα τὰ φερσίματά σου. Εἶπανε τοῦ βλάχου νὰ δοκιμάσῃ τὸ μαῦρο χαδιάρι κι' αὐτὸς ἔπесе μὲ τὰ μούτρα στὸ πιάτο.

Στὶς τέσσερες δταν πήγανε στὸ Μεγάλο Ξενοδοχεῖο τοὺς δέχτηκε ὁ Ἰωαννίδης κι' ἡ κόρη του σ' ἓνα μικρὸ σαλόνι. Τοὺς προσέφερανε τσάι καὶ γλυκίσματα καὶ ἡ συναναστροφή εἶτανε ἐγκάρδια, μὰ χωρὶς καμμιά ὑπερβολή. Ὁ Παῦλος καὶ ἡ Ἄννα φάνηκανε πολλὸ μετρημένοι, σχεδὸν τυπικοί. Μιλοῦσε δλη τὴν ὥρα ὁ Ἰωαννίδης. Συγκινήθηκε πολλὸ ἀπὸ τὴ φιλικὴ ἐκείνη συντροφιά καὶ τοὺς εἶπε πολλὰ γιὰ τὴ ζωὴ του. Δὲν ἐρχότανε πρώτη φορά στὸ Παρίσι. Πολλὰς φορές ταξίδεψε στὰ νιάτα του, δταν εἶχε τὸ μεγάλο ἐμπορικὸ στήν Ἀθήνα. Μὰ εἶχε χρόνια τώρα νὰ ταξιδέψῃ καὶ τὸ ξανάδλεπε σὰν παλαιὸς νοσταλγός. Οἱ πίκρες τῆς ζωῆς τὸν εἶχανε καταβάλλει. Ἀσπρίσανε τὰ μαλλιά του καὶ βάρυνε τὸ κορμί του καὶ ὁμως δὲν εἶναι ἀκόμη ἐξηντάρης. Μικροπαντρεμμένος, εἶχε κάνει πολλὰ παιδιά. Στὴν ἀρχὴ ζοῦσε εὐτυχισμένος, μὰ ἔπειτα τὸν ἔκαψε ὁ Χάρος. Ἐχασε τρία ἀγόρια, δυὸ κόρες, τὴ γυναῖκα του. Μόνο ἡ Ἄννα, τὸ ὑστερνὸ του παιδί, τοῦ ἀπόμεινε κι' αὐτὴ τὸν κρατᾷε στὴ ζωὴ.

Τοὺς εἶχε συγκινήσει ἡ ἱστορία. Τὰ μάτια τῆς Ἄννας εἶτανε γεμάτα δάκρυα. Ὁ Παῦλος τὴν κοίταζε καὶ τοῦ φαινότανε πιδ ὤμορφη ἀκόμα. Ἐρριξε μιὰ κρυψὴ ματιὰ στὰ στήθη τῆς ποὺ ἀνεδοκατεβαίνανε ζωηρότερα, ἴσως ἀπὸ τὴ συγκίνηση.

Ἀλλάξανε ὁμιλία. Ὁ Ἰωαννίδης τοὺς ἔλεγε τώρα πόσο διαφορετικὸ ἔβλεπε τὸ Παρίσι, τοὺς διηγῆθηκε παλαιὰ μικροεπεισόδια διασκεδαστικὰ ἀπὸ τὰ τόσα ταξίδια του. Ἡ χαρούμενη διάθεση ξαναγύρισε καὶ ὅλοι μιλοῦσανε μὲ ὄρεξη καὶ χαρὰ.

Ὅταν θὰ φεύγανε, εἶπεν ἡ Ἄννα.

—Πῶς ἤθελα νὰ ἰδῶ ἓνα νοσοκομεῖο.

Ὁ Παῦλος βιάστηκε νὰ τῆς ἀπαντήσῃ πρώτος.

—Νάρθῃτε στὸ δικὸ μας. Εἶναι τὸ μεγαλύτερο καὶ τελειότερο τοῦ Παρισιοῦ. Θὰ σᾶς ἐδηγήσομε καὶ θὰ σᾶς ἐξηγήσομε τὸ κάθε τι. Ἀπὸ τίς ἐννεὰ εἰμαστε καί.

—Ναί, θαρῶ, εἶπεν ἡ Ἄννα· αἱ, πατέρα, θὰ πάμε.

—Μπορεῖ ἐγὼ νὰ μὴν ἀκολουθήσω, μὰ αὐτὸ δὲ μποδίζει· οἱ κύριοι θὰ σὲ συνοδέψουνε.

Ὅταν φύγανε, δὲν εἶπε ὁ Κώστας τίποτα στὸν

Παῦλο. Περιπατοῦσανε κι' αἱ δυὸ σιωπηλοί, συλλογισμένοι.

Περάσανε μερικὲς ἡμέρες καὶ δὲ φάνηκε στὸ νοσοκομεῖο οὔτε ὁ γέρος οὔτε ἡ κόρη.

—Θὰ τὸ ξέχασε, συλλογίστηκε ὁ Πάυλος. Δὲ θαρῖσαι, τί εὐχαρίστηση νὰ νιώσῃ μιὰ κόρη σ' ἓνα νοσοκομεῖο.

—Καλύτερα, σκέφτηκε ὁ Κώστας, ὁ φίλος ἄρχισε νὰ γλυκοκοιτάζῃ τὸ κορίτσι καὶ δὲ μ' ἄρσει. Μὰ ἴσως τοῦ κοριτσιοῦ νὰ γύρισεν ὁ νοὺς ἄλλοῦ.

Γελαστήκανε. Τὴν ἄλλην ἡμέρα ζήτησανε τὸν Παῦλο στὸ θυρωρεῖο. Πῆγε καὶ εἶδε τὴν Ἄννα.

—Θὰ νομίζατε πῶς σᾶς γέλασα, εἶπε. Μὰ εἶχε ἀδιαθετήσῃ ὁ πατέρας καὶ δὲν τὸ κούνησα βῆμα ἀπὸ κοντὰ του. Εὐτυχῶς εἶτανε μιὰ μικρὴ ἀδιαθεσία, ἔνας ἀλαφρὸς πυρετὸς καὶ τώρα εἶναι ἐντελῶς καλά. Λοιπὸν νὰ μαι. Ἦρθα γιὰ τὴν ἐπίσκεψη. Ποῦ εἶναι ὁ Κύριος Κώστας;

—Μέσα. Εἶναι ἀπασχολημένος, μὰ θὰ τὸν ἰδοῦμε.

—Ἐμπρός λοιπόν.

Γυρίζανε στὶς εὐρύχωρες σάλες τοῦ νοσοκομείου· ὁ Παῦλος τῆς ἐξηγοῦσε τὸ κάθε τι. Μιλοῦσανε κ' οἱ δυὸ σιγαλὰ ἐξέβαια, μὰ μὲ πολλὴ ὄρεξη. Δοκιμάζανε ὁ ἓνας κοντὰ στὸν ἄλλο μιὰ χαρὰ, ἓνα αἰσθημα ἐντονώτερης ζωῆς· ὁ Παῦλος θάδιζε στὸ πλάγι τῆς κι' ἔτσι πολλὰς φορές ἔρριχνε κρυψὲς ματιὰς στὰ στήθη τῆς, ποὺ δείχνανε ξεπεταμένα, ἔβλεπε τὰ χοντρά μπράτσα τῆς κι' εἶχε πάλι στὴ γλῶσσα τὸ αἰσθημα τῆς ἡδονῆς ἐνὸς γλυκοῦ, ποὺ μόλις γεύτηκε, καὶ μιὰ δίψα, κάποιο στέγνωμα στὸ στόμα. Χωρὶς νὰ θέλῃ πήρε μιὰ τέτοια διεύθυνση γιὰ νὰ δείξῃ στὴν κόρη τὸ νοσοκομεῖο, ὥστε νὰ φτάσῃ τελευταία στὸ μέρος ποὺ ἐργαζότανε ὁ Κώστας.

—Πάντα καταβόδιο, εἶπε ἄμα τοὺς εἶδε. Θὰ τέλειωσε κι' ὅλας τὸ ταξίδι μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἀπέραντο νοσοκομεῖο. Καλὸς ὁμως ὁ πιλότος, δὲν εἶναι ἔτσι, δεσποινίς;

—Ἄ πρώτης τάξεως.

Ἐρριξε ὁμως ὁ Κώστας μιὰ ματιὰ στὸν Παῦλο κι' αὐτὸς χαμήλωσε τὰ μάτια.

—Καὶ τώρα μπορῶ νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μὲ συνοδέψετε στὸ ξενοδοχεῖο;

—Ἐγὼ ὄχι, εἶπεν ὁ Κώστας. Εἶμαι ἐφημερευὼν στὸ τμήμα μου καὶ δὲ μπορῶ νὰ φύγω. Μὰ ὁ Παῦλος δὲν πιστεύω νὰ μποδίζεται.

—Εἶμαι ἐλεύθερος· Θὰ πρεπε ὁμως νάρθῃς καὶ σὺ, Κώστα.

"Όχι, πήγαινε σύ, τοῦ εἶπε καὶ τὸν κοίταξε πάλι. Ἐπειτα καλὰ εἶναι νὰ μὴν ἀλλάζῃ ὁ καπετάνιος, ἔσο βαστάει τὸ ταξίδι.

Φύγανε ὁ Παῦλος στὸ δρόμο περπατοῦσε σιωπηλός. Εἶχε χάσει τὴ διάθεσή του. Ἡ ματιὰ τοῦ Κώστα τὸν εἶχε παγώσει. Ἡ Ἄννα ἔμως ἔξακολουθοῦσε νὰ εἶναι χαρούμενη καὶ μιλοῦσε, ἔλεγε ἕνα σωρὸ πρᾶματα. Ἐπειτα ὁ δρόμος εἶτανε μακρυνός καὶ δὲ θέλησε οὔτε σ' ἀμάξι νὰ μῆν' οὔτε σὲ λεωφορεῖο. Πηγαίνανε πεζοὶ κι' ἔλο μιλοῦσε. Μὰ σὰν ἐννόησε πόσο συμμαζεμένους εἶτανε τώρα ὁ Παῦλος.

— Γιατί δὲ λέτε τίποτα πειὰ, ρώτησε. Χάσατε τὴν ὄρεξή σας. Στὸ νοσοκομεῖο εἰσαστε τόσο ζωηρός. Σὰς κούρασα ἴσως.

— Ὅχι. Τώρα τελευταία ἔχω ξαφνικὲς ἀλλαγές. Ἴσως ὁ κόπος ἔπειτα ἀπὸ τὴ μελέτη ποῦ σὰς μίλησε ὁ Κώστας νὰ μοῦ ἀδυνατίσει λίγο τὰ νεῦρα.

— Ὅτι εἶναι ἕμως μιὰ μεγάλη γιὰ σὰς ἱκανοποίηση, ὅταν γίνῃ γνωστή. Ὅτι ἀποκτήσετε ὄνυμα κι' αὐτὸ θὰ σὰς εὐκολύνῃ τὴν ἀποκατάσταση, ἔτανε κατεβήτε στὴν Ἀθήνα.

— Μὰ δὲ θὰ κάνω τὸ γιατρὸ στὴν Ἀθήνα.

— Ἄ, εἶπεν ἐκείνη καὶ στάθηκε λίγες στιγμὲς κοιτάζοντας τὸν Παῦλο. Μὰ ποῦ λοιπόν;

— Στὸ νησί μου.

— Τὶ κρίμα, ψιθύρισεν ἡ Ἄννα, μὰ ἔτσι ποῦ νὰ τὴν ἀκοῦσῃ ὁ Παῦλος.

Ἄν εἶπε λίξη πιά. Βαδίσανε ἀρκετὴ ὥρα σιωπηλοὶ καὶ φθάσανε στὸ ξενοδοχεῖο. Βρῆκανε τὸν Ἰωαννίδη στὸ σαλόνι καὶ διάβαζε ἑλληνικὲς ἐφημερίδες.

— Ὁ κύριος Παῦλος εἶτανε πολὺ ὑποχρεωτικὸς σήμερα, πατέρα. Εἶδα κι' ἔμαθα ἕνα σωρὸ πρᾶματα στὸ νοσοκομεῖο. Εἶχε τὴν καλωσύνη νὰ μὲ συνοδέψῃ κι' ἔως ἔδω.

Ὁ Παῦλος κάτι προσπάθησε νὰ εἰπῇ, μὰ τὸν πρέλαζε ὁ Ἰωαννίδης.

— Σὰς εὐχαριστῶ, εἶπε, σὰς εὐχαριστῶ μ' ὅλη μου τὴν καρδιά. Ἡ κόρη μου εἶναι περιέργη κι' ἀγαπᾷ νὰ μαθαίῃ. Κρίμα ποῦ δὲ μπορῶ νὰν τὴ συνοδεύω παντοῦ. Μιὰ δυὸ φορές τὴν ἀκολούθησα στὰ μούσταια, γιατί ἀγαπᾷ τὴν τέχνη καὶ ζωγραφίζει μάλιστα. Κουράζομαι ἔμως, κουράζομαι πολὺ.

— Ἄν ἤθελε ὁ κύριος Παῦλος νὰ μὲ συνοδέψῃ, εἶπεν ἡ Ἄννα.

— Μὰ ἔχω τὸ νοσοκομεῖο, εἶπεν ὁ Παῦλος γιὰ νὰ ποφύγῃ τὴ συντροφιά ἐκείνη.

— Ἄ, καλέ, σὲς ὁ ἴδιος εἶπατε, πῶς ἔχετε σκοπὸ χάριν τῆς υγείας σας νὰ λιγοστεύετε τὲς ὥρες τοῦ νοσοκομείου. Νὰ ἡ εὐκαιρία νὰ τὲς διαθέσετε εὐχάριστα καὶ ὠφέλιμα. Πιστεύω, σὰς ἀρέσει ἡ τέχνη.

— Ναί, πέσει πῆγα πολλὲς φορές στὸ Λοῦδρο.

— Νὰ λοιπόν. Ἴσως νὰ εἰσαστε κι' ἐκεῖ, καθῶ

καὶ στὸ νοσοκομεῖο, ἕνας καλὸς πιλότος, ἔπως εἶπε ὁ κύριος Κώστας. Μὴν ἀρνηθῆτε. Πατέρα, παρακαλέστε τον καὶ σὲς.

— Ὅτι εἶναι μιὰ μεγάλη χάρη ποῦ θὰ μὰς κάμῃ ὁ κύριος Παῦλος. Δὲ θέλω νὰ τόνε δυσκολέψω στὴ δουλειά του, ἂν ἔμως ἔχει μερικὲς ὥρες διαθέσιμες, τὸν παρακαλῶ νὰ μὴ μὰς τὲς ἀρνηθῇ.

— Ὅτι προσπαθῆσω νὰ σὰς εὐχαριστήσω, εἶπε ὁ Παῦλος.

— Περιμένω, εἶπεν ἡ Ἄννα.

Ἐπιστρέφοντας βρῆκε τὸν Κώστα στὸ καφενεῖο, μὰ δὲν τοῦ εἶπε τίποτα γιὰ τὴν ἐπίσκεψη τῶν μουσείων. Κάτι θέλησε νὰ ρωτήσῃ τὸν Κώστα γιὰ τὴ ματιὰ, ποῦ τοῦ ἔρριξε στὸ νοσοκομεῖο, μὰ δὲν τόλμησε. Πίστευε καὶ ὁ ἴδιος, πῶς εἶτανε ἔνοχος σὲ κάτι, μὰ δὲν ἤθελε οὐδὲ νὰ τὸ σκεφτῇ. Ἐνωθε κι' αὐτὸς κάπια μεταβολὴ στὸν ἑαυτὸ του, ἀπόφαινε ἔμως νὰ τὴν προσδιορίσῃ. Κάποια στιγμή περνοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ του μιὰ μορφὴ γαλανή, γλυκεῖα καὶ τότε οἱ χτύποι τῆς καρδίας του γίνονταν περισσότεροι, δυνατώτεροι καὶ φέρνανε μεγάλη ταραχὴ στὸ κορμί του. Ἐπειτα οἱ σκέψεις του γίνονταν ἀτακτότερες, κάπως ἀσυνάρτητες. Ἄξαφνα θυμῆθηκε ἐκεῖνο τὸ «κρίμα» ποῦ ἀκουσε νὰ ψιθυρίζῃ ἡ Ἄννα. Κρίμα, τί κρίμα νὰ πάῃ νὰ κλειστῇ στὸ νησί του. Μήπως καὶ αὐτὸς δὲν τὸ συλλογίστηκε; Κρίμα; Ναί, μὰ πῶς νὰ ἐγκατασταθῇ στὴν Ἀθήνα; Μὲ τί μέσα; Κρίμα, μὰ μπορεῖ νὰ κάνῃ διαφορετικὰ; Ἀνάγκη νὰ πάῃ στὸ νησί, νὰ κλειστῇ ἐκεῖ. Χαμένη τόση καὶ τέτοια σπουδῇ. Μὰ μπορεῖ νὰ κάνῃ διαφορετικὰ; Ἀηλαθὴ πῶς διαφορετικὰ;

Ἐκείνη τὴ νύχτα πάλιν ὁ ὕπνος του ἔγινε ἀτακτος. Εὐπνήσε πολλὲς φορές κι' ἔμεινε ἀγρυπνος πολλὴ ὥρα. Κοιμώτανε πάλι, μὰ ὁ ὕπνος του εἶτανε ἀνήσυχος, στριφογύριζε στὸ στῶμα.

Τὴν ἄλλην ἡμέρα, μόλις πήγε στὸ νοσοκομεῖο, τὸν εἰδοποιήσανε πῶς τόνε ζήτησε ὁ καθηγητὴς στὸ ἰδιαίτερο γραφεῖο του. Πῆγε τρεχάτος. Μόλις μῆλκε, σηκώθηκε ὁ καθηγητὴς καὶ τοῦ σφίξε δυνατὰ τὸ χέρι.

— Σὲ συγχαίρω γιὰ τὴν ὥραία σου ἐργασία. Εἶναι μιὰ σπουδαία ἐπιτυχία. Τὴν ἔστειλα ἀμέσως νὰ δημοσιευτῇ στὴν Ἱατρικὴ ἐπιθεώρηση κι' ἐλπίζω πῶς γρήγορα θὰ κάμω λόγο, ὅπου πρέπει. Μπράβο! Ἄν ἐργάζεσαι πάντοτε μὲ τέτοια μέθοδο, ἐπιμελεῖα καὶ προσοχή, θὰ τιμήσῃς τὴν πατρίδα σου καὶ θὰ ὠφελήσῃς τὴν ἐπιστήμη. Καὶ πάλι μπράβο.

Ὁ Παῦλος μὲ δάκρυα χαρᾶς στὰ μάτια δοκίμασε κάτι νὰ εἰπῇ, μὰ ἡ συγκίνηση τὸν ἔπνιγε. Ἐσκυψε νὰ φιλήσῃ τὸ χέρι τοῦ καθηγητῆ, μὰ ἐκείνος δὲν τὸν ἀφησε καὶ εἶπε.

— Καὶ τώρα νὰ φροντίσῃς γιὰ τὴν υγεία σου

Σὲ βλέπω καὶ πάλι ὠχρὸ καὶ φαίνεται πῶς τὰ νεῦρα σου εἶναι ἀνήσυχα ἀκόμα. Πρόσεχε.

Ὁ Παῦλος εὐχαρίστησε τὸν καθηγητὴ κι' ἔφυγε πηδώντας. Ἄμα τὸν εἶδε ὁ Κώστας.

— Μὴ μοῦ εἶπῃς τίποτα, τοῦ λέει. Χορεύεις ἀπ' τὴ χαρὰ σου. Περιμένω μάλιστα νὰ σοῦ φυτρώσου-νε φτερά στοὺς ὄμους.

Ὁ Παῦλος ἔμως τοῦ τὰ εἶπε ἔλα καὶ ἄλλα δικά του.

— Δὲ μὲ χωρεῖ ὁ τόπος, εἶπε γελώντας, πάω ἔξω.

— Τὸ βλέπω. Φυτρώνουνε κι' ἔλας τὰ φτερά καὶ φοβᾶμαι μήπως πετάξῃς καὶ σὲ χάσουμε.

Μὰ ὅταν ἔφυγεν ὁ Παῦλος, ἔμεινε συλλογισμέ-νος καὶ εἶπε.

— Ἄρρεσκάρησε πολὺ ὁ ἀέρας καὶ τεζάρανε τὰ πανιά. Ἄν βασιτήξῃ τὸ καρᾶδι, θὰ εἶπῃ, πῶς εἶναι ἀπὸ καλὸ κερσεστέ.

Ἀπὸ νωρὴς ἡ Ἄννα περιέμενε τὸν Παῦλο νὰ πᾶνε στὰ Μουσεία. Εἶτανε βέβαιη πῶς θὰ ἐρχότανε κι' εἶχε φορέσει ἕνα φόρεμα τριανταφυλλί μὲ στενὴ μέση, ποῦ πολὺ τῆς ταίριαζε κι' ἄφηνε νὰ φαίνονται καλύτερα οἱ γραμμὲς τοῦ κορμιοῦ τῆς. Μὰ ἡ ὥρα περνοῦσε καὶ ὁ Παῦλος δὲ φαινότανε. Τὴν εἶχε κυριέψει μιὰ ἀνυπομονησία, ποῦ διακρινότανε καθαρὰ στὴ φλόγα τῶν ματιῶν τῆς. Κινοῦσε νευρικά τὰ χέρια τῆς, ἄλλαζε συχνὰ θέση.

Ὁ πατέρας τῆς τὴν ἔδλεπε καὶ μάντευε τὴν αἰτία τῆς ἀνησυχίας τῆς. Μήπως δὲν τὴν ἤξερε; Χρόνια τώρα εἶχε συγκεντρώσει ὅλες τίς φροντίδες του στὸ μόνο πλάσμα, ποῦ τοῦ εἶχε ἀπομείνει στὸν κόσμο. Κάθε τῆς ἐπιθυμία τὴν ἱκανοποιοῦσε μὲ τὸ παραπάνω καὶ χωρὶς καμμιάν ἀντίρρηση. Καὶ ἡ Ἄννα συνηθισμένη χρόνια τώρα νὰ ποκτᾶ κάθε τι, ποῦ μπορούσε νὰ ἐπιθυμήσῃ, νόμιζε πῶς ὅλος ὁ κόσμος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ὑπακούῃ στὴ θέλησή τῆς. Καὶ νὰ, τώρα ὁ κύριος Παῦλος περιφρονεῖ τὴν παράκλησή τῆς, μιὰ παράκληση ποῦ τοῦ εἶχανε κάμει μὲ τόση εὐγένεια.

Ὁ πατέρας τῆς μάντευε τίς σκέψεις τῆς Ἄννας. Εἶχεν ἐννοήσει, πῶς ἡ κόρη του αἰσθανότανε ζωηρὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ νέο ἐπιστήμονα. Ἐρωτας βέβαια δὲν εἶτανε, εἶχε μάλιστα μεγάλη ἀμφιβολία, ἂν μπορούσε ἡ Ἄννα στὰ σωστά νὰ γαπήσῃ κανένα. Ἐδλεπε ὅμως τὸ ζωηρότατο ἐνδιαφέρον τῆς γιὰ τὸν Παῦλο καὶ δὲν ἔφερε κανένα ἐμπόδιο. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν τῆς ἀρνήθηκε χτές τὴν ἀδειὰ του νὰ γυρίσουνε μαζί μὲ τὸ νέο στὰ Μουσεία. Πρῶτα-πρῶτα εἶχε πεποιθήσῃ τὴν κόρη του. Περὶ φανῆ καθὼς εἶτανε, ποτὲ δὲ θὰ ἔκανε τίποτα, ποῦ νὰ ντροπιάσῃ κι' αὐτὸν καὶ τὴν ἴδια. Ἐπειτα ἂν ἐκεῖνο τὸ ἐνδιαφέρον μπορούσε νὰ τελειώσῃ μὲ κάτι διαρκέστερο, μὲ μιὰ ἔνωση, γιὰτὶ ὄχι. Οἱ νέοι φαίνόντουσαν ταιριασμένοι.

Ὁ Παῦλος καθὼς τὸν παράστησε ὁ Κώστας, εἶχε μέλλον. Αὐτὸς εἶχε τὰ μέσα, τὸ χρήμα, νὰ δημιουργήσῃ καὶ σ' αὐτὸν καὶ τὴν κόρη του μιὰ ζηλευτὴ θέση στὴν Ἀθήνα. Γιατ' εἶχε δουλέψει τόσα χρόνια;

Αὐτὰ συλλογιζότανε ὁ Ἰωαννίδης κοιτάζοντας τὴν κόρη του. Ἡ ἀνησυχία τῆς ἔσο πῆγαινε καὶ μεγάλωνε. Συχνὰ τώρα παρατηροῦσε ἀπὸ τὸ παράθυρο στὸ δρόμο κάτω. Μὰ ἔφτασε τὸ μεσημέρι χωρὶς νὰ φανῇ ὁ Παῦλος. Καθῆσανε στὸ τραπέζι. Ὁ πατέρας τῆς μιλιὰ δὲν ἔβγαλε, γιὰτὶ φοβότανε μήπως ἡ στενοχώρια τῆς Ἄννας ξεσπάσῃ σὲ κλάμα. Δὲν ἤθελε νὰ τὴν πειράξῃ σταλιά. Ἦξερε, πῶς σὲ παρόμοια περίσταση ἔπρεπε νὰ τὴν ἀφήσῃ νὰ ξεθυμάνῃ μόνη.

Ἡ Ἄννα δοκίμασε νὰ νηπαινεθῇ λίγο, μὰ δὲν τὸ κατόρθωσε. Τὸ πρόσωπό τῆς, τὰ χεῖλη τῆς τὰ σφιγμένα δειχνανε πεισμα. Νόμιζε πῶς εἶχε ταπεινωθῇ πολὺ μπροστὰ σ' ἐκεῖνο τὸ νέο.

Ὁ πατέρας τῆς βλέποντας πόσο ἡ στενοχώριά τῆς εἶτανε μεγάλη, πρότεινε νὰ κάμουν ἕνα γύρο στὰ μεγάλα βουλευδάρτα. Ἡ Ἄννα δέχτηκε γιὰ νὰ μὴ φέρῃ ἀντίρρηση στὸν πατέρα τῆς. Γυρῶσανε ὧρες κοιτάζοντας τίς βιτρίνες τῶν μαγαζιῶν, τὸν κόσμο ποῦ χάζευε ἢ περνοῦσε βιαστικά, τίς ἄμαξες, ποῦ σὲ μιὰ γραμμὴ ἀτελείωτη ἀνεβαίνανε καὶ κατεβαίνανε. Πρῶτη φορὰ ὁ Ἰωαννίδης περπάτησε τόσο καὶ κουράστηκε πολὺ. Καθίσανε σ' ἕνα καφενεῖο. Εἶχε βραδυάσει κι' ἀνάδανε τὰ φῶτα.

Ὁ Παῦλος φεύγοντας ἀπ' τὸ νοσοκομεῖο γύριζε στοὺς δρόμους ὅλος χαρὰ. Ζητοῦσε νὰ νηπαινεθῇ γνωστοὺς γιὰ νὰ τόνε ρωτήσουνε τὴν αἰτία τῆς χαρᾶς του, νὰ τοὺς εἶπῃ τὴν ἐπιτυχία του, τὴν εὐτυχία του. Γύρισε τὴ λατινικὴ συνοικία, μῆτις σ' ἕνα ἐστιατόριο ποῦ συνηθίζανε νὰ τρῶνε οἱ Ἕλληνες, πέρασε τοὺς μεγάλους δρόμους, ἔπου μπορούσε νὰ νηπαινεθῇ φίλους καὶ γνωστούς. Στὸ τέλος κατάντησε νὰ τριγυρῶσῃ ἄσκοπα. Μιὰ σκέψη κυριαρχοῦσε στὸ νοῦ του. Οἱ ἐπαινοὶ τοῦ καθηγητῆ, ἡ ἐπιτυχία τῆς μελέτης του. Τίποτα ἄλλο. Κι' ἡ χαρὰ του εἶτανε ἀπέραντη, πλημμυροῦσε τὸ εἶναι του, μιλοῦσε μόνος του σχεδόν. Ἐτοὶ ἔφτασε στὰ μεγάλα βουλευδάρτα χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ. Κοίταζε ἔδω κι' ἐκεῖ, στὰ καφενεῖα στίς μπουραρίες. Κάποιος θὰ εἶναι ἐκεῖ. Εἶχε λησμονήσει καὶ τὴν Ἄννα καὶ τὴ χτεσινὴ ὑπόσχεσή του. Καὶ παραδομένος ὅλος στὴ σκέψη του βιάδιζε. Συνήθιζε πάντοτε, ἔτανε περπατοῦσε, νὰ κρατῇ ψηλά τὸ κεφάλι καὶ νὰ κοιτάξῃ μακριὰ. Σὲ μιὰ γωνιά ἐνὸς μεγάλου καφενεῖου ἀντίκρυσε τὸν Ἰωαννίδη καὶ τὴν Ἄννα. Θυμήθηκε τότε τὴν ὑπόσχεσή του καὶ ντράπηκε γιὰτὶ παράλειψε νὰ τὴν ἔχτελῃ.

— Μπᾶ, συλλογίστηκε, ἄμα μάθουνε γιὰτὶ, θὰ μὲ συχωρέσουνε καὶ θὰ χαροῦνε μάλιστα. Εἶμαι βέβαιος.

Πλησίασε καὶ τοὺς χαιρέτησε μ' εὐγένεια καὶ

χαμόγελο στά χείλη. Ὁ Ἰωαννίδης τότε χαιρέτησε με συμπάθεια, ἡ Ἄννα ψυχρά, μόλις ἀγγίξε τὸ χέρι του. Τόνη κοίταζε με πείσμα, μίσος σχεδόν.

— Νὰ με συχωρέσετε πὸ ἐν ἤρῳα. Μοῦ συνέθηκε κάτι ἔκτακτο, πὸ ἅμα τὰ μάθετε, θὰ με δικαιολογήσετε, πιστεύω.

— Μὰ κάποια βιαστική δουλειά, εἶπεν ὁ Ἰωαννίδης.

Ἡ κόρη δὲν εἶπε λέξη. Οὔτε γύρισε νὰ ἴδῃ τὸν Παῦλο. Κοίταζε τοὺς διαβάτες ἀδιάφορη.

— Ὁ κύριος καθηγητῆς με κάλεσε σήμερα στὸ γραφεῖο καὶ μοῦ μίλησε γιὰ τὴν ἐργασία, πὸ εἶχα καταγίνει ἕξη μῆνες τώρα. Τὴ βρήκε πολὺ σπουδαία. Θὰν τὴ δημοσιεύῃ στὸ πιδ σοβαρὸ ἱατρικὸ περιοδικὸ τῆς Γαλλίας καὶ θὰ κάνῃ λόγο ἴσως καὶ στὴν Ἀκαδημία.

Ἡ Ἄννα ἔκανε ἀπότομο κίνημα, λίγο ἀκόμα καὶ θ' ἀναποδογύριζε τὰ ποτήρια πὸ εἶτανε στὸ τραπέζι. Κοκκίνησε, ἄρπαξε τὸ χέρι τοῦ Παύλου, τὸ σφιξε καὶ τοῦ εἶπε ζωηρά.

— Μπράβο. Σὰς συχαίρω.

Τοῦ σφιξε καὶ ὁ Ἰωαννίδης τὸ χέρι καὶ τοῦ εἶπε μ' ἐνθουσιασμό.

— Μπράβο! τέτοιοι νέοι σὰν κι' ἐσὶ; τιμοῦνε τὴν πατρίδα.

Ὁ Παῦλος γεμάτος περηφάνεια δὲν ἤξερε πὼς νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ.

— Καὶ τώρα ἐλπίζω πὼς θὰ συχωρέσετε τὴν παράλειψή μου, εἶπε ὁ Παῦλος καὶ κοίταξε τὴν Ἄννα.

— Μπᾶ, καλέ, μὴ λίτε τώρα τέιοια λόγια. Καθῆνας στὴ θέση σας θὰ ξεχνοῦσε Ἄ! σὰς ζηλεύω.

— Εἶμαι στὴ διάθεσή σας. Ἄπὸ αὔριο, ἂν θέλετε, μπορούμε νὰ ἐπισκεφθῶμε τὰ Μουσεῖα. Πρῶτα τὸ Λουῆρο βέβαια, ἀπὸ σὰς ἐνδιαφέρει τόσο ἡ ζωγραφική.

Μείνανε πολλὴ ὥρα στὸ καφενεῖο καὶ μιλῆσανε γιὰ ἕνα σωρὸ μικροζητήματα. Ἐπειτα χωρίσανε καὶ ὁ Παῦλος γύρισε ὅλος χαρὰ στὸ δωμάτιό του.

Βαδίζανε ἀργὰ μέσα στίς μεγάλες σάλες τοῦ Λουῆρου κοιτάζοντας τίς εἰκόνες. Σὲ μερικές μόλις ρίχνανε μιὰ ματιά, ἄλλες τίς παρατηροῦσανε με προσοχὴ ὥρα πολλή. Ἡ Ἄννα μιλοῦσε, ὅλο μιλοῦσε. Θὰ εἶχε, φαίνεται, διαβάσει κάποιο βιβλίον γιὰ τοὺς μεγάλους ζωγράφους, γιὰτὶ ἀράδιαζε ἕνα σωρὸ πληροφορίες γιὰ σχολῆς καὶ τεχντροπιές. Ὁ Παῦλος ἀκουγε προσεχτικὰ ἢ τουλάχιστον εἶδεινε πὼς πρόσεχε. Πράγματι ὅμως εἶχε ἄλλοῦ τὸ νοῦ. Καθὼς βαδίζανε πλάγι ἐνῆς σὸν ἄλλο, κολλητὰ σχεδόν, αὐτὸς ἐνωθε πάλι τὸ καινούργιο αἰσθημα, πὸ δοκίμαζε πάντοτε, κάθε φορὰ πὸ βρισκότανε κοντὰ στὴν Ἄννα. Μιὰ ἀνατριχίλα στὸ κορμί κι ἕνα δυνατό τίναγμα στά νεῦρα. Ἐνα κῶμα ἠδονῆς θόλωνε γιὰ μιὰ

στιγμὴ τὸ νοῦ καὶ διψα τοῦ στέγνωσε τὸ στόμα. Ἐνας δυνατὸς παλμὸς παράλυε τὴ γλώσσα του, δυσκόλευε τὴν ὀμιλία του. Ἐπειτα ὁ νοῦς του κατόρθωνε γιὰ κάμπωση ὥρα νὰ κυριαρχήσῃ πάλι καὶ τότε ἀπαντοῦσε στὴν Ἄννα. Αὐτὴ ἐξακολουθοῦσε νὰ κοιτάζῃ τίς εἰκόνες καὶ νὰ μιλῇ γιὰ τεχνικές λεπτομέρειες. Ἐστρεφε κάποτε τὰ μάτια της σὸν Παῦλο καὶ τὸν ἔβλεπε πότε ὠχρὸ, πότε μ' ἕνα ζωηρὸ ρόδινο χρῶμα, πὸ ἔκανε ἐξαιρετικὰ ὡμορφὸ τὸ μελαχρινὸ του πρόσωπο. Ἐννοοῦσε τάχα ἡ κόρη τι αἰσθανότανε τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἐ νέος; Ἴσως ναί, ἴσως ἔχι. Μὰ ἐνῶ περπατοῦσανε πλάγι, κολλητὰ, ἔκανε κάτι χαριτωμένα κινήματα, πὸ δειχνανε ὅλο τὸν πλοῦτο τοῦ κορμιού της, παρουσιάζανε ἐντονώτερες, καμπυλωτότερες τίς γραμμές. Πάλι τοῦ Πκύλου ἐ νοῦς θόλωνε, θάμπωνε τὸ φῶς του. Ἐνωθε μιὰ ἐπιθυμία νὰ σφιξῇ τὸ ἀφρᾶσιο ἐκεῖνο κορμί, νὰ κολλήσῃ τὰ χείλη του στ' ἄλικα τῆς κόρης χείλη πὸ λὲς στάζανε αἷμα, νὰ τῆς χαιδέψῃ με τὰ μάγουλά του τὰ δικά της μάγουλα τὰ ρόδινα. Μιὰ ζωηρότερη κυκλοφορία τοῦ αἵματος εἶχε θερμάνει τὸ κορμί του, νόμιζε πὼς ἔχει πυρετό.

Ἐτσι γυρίσανε ὥρες πολλῆς μέσα στίς μεγάλες σάλες τοῦ Λουῆρου. Ἀργὰ βγήκανε ἔξω καί, γιὰ νὰ πᾶνε στὸ ξενοδοχεῖο πήσανε τὸ μακρινότερο δρόμο. Ὁ ψυχρὸς ἀέρας ἔφερε πάλι τὸν Παῦλο στὰ συγκαλά του.

Μιλοῦσανε γιὰ τὸ Παρίσι καὶ τίς ὡμορφιές του, ἔπειτα γιὰ τὴν Ἀθήνα.

— Ἀλήθεια, εἶπεν ἄεξφρα ἡ Ἄννα, ἀλήθεια, Κύριε Παῦλε, με τὰ σωστὰ σας εἶπατε, πὼς θὰ ἐγκατασταθῆτε στὸ νησί σας γιὰ νὰ κάνετε τὸ γιατρό;

— Μὰ μπορῶ νὰ κάνω διαφορετικὰ;

— Γιατὶ τάχα ἔχι; Δὲν εἶναι κρῖμα νὰ κλεισθῆτε κεῖ καὶ νὰ πνιγῆτε σὲ μιὰ στενή, περὶωρισμένη κοινονία; Σὰς δειχνετε μόρφωση καὶ ἱκανότητα ἀσυνήθιστη. Λίγοι νέοι σὰν κι' ἐσὶ, ἀρχίσανε τὸ στάδιό τους με τόση ἐπιτυχία. Κρῖμα, ναί μὰ τὸ Θεό, κρῖμα νὰ πᾶνε ὅλα χαμένα.

— Μὰ κι ἐγὼ τὸ συλλογίζουμαι. Τὰ μέσα μου ὅμως εἶναι πολὺ μικρὰ, σχεδόν τιποτένια. Στὴν Ἀθήνα ἕνας νέος ἐπιστήμονας, προπάντων γιατρός, χρειάζεται καὶ χρήματα πολλὰ καὶ κόπο. Πρέπει νὰ παλέψῃ γιὰ νὰ ἐπιβληθῇ καὶ εἶναι φόδος μήπως συντριθῇ, πρὶν φτάσῃ νάποχτησῃ ὄνομα καὶ ὑπόληψη.

— Τὰ μέσα βρίσκονται, μόνο νὰ θέλῃ κανεῖς. Ἄμὰ ἔχει τὰ μέσα κι ἔχει καὶ τὴν ἱκανότητα, καθὼς ἐσεῖς, εὐκόλα καὶ γρήγορα ἐρχεται ἡ ἐπιτυχία.

— Ἐγὼ ὅμως, εἶπε ἀποφασιστικὰ ὁ Παῦλος, ἔχω κάποια μεγάλη ὑποχρέωση νὰ γυρίσω στὴν πατρίδα μου καὶ νὰ μείνω ἐκεῖ.

— Τόση μεγάλη, πὸ νὰ θυσιάσετε γι' αὐτὴ τὸ μέλλον σας.

— Ναί, εἶμαι ἀρραβωνιασμένος.

— "Α, είπε ξαφνιασμένη ή "Αννα και κοίταξε τὸ χέρι του. Πρώτη φορά ἔβλεπε τὸ χρυσὸ δαχτυλίδι. Ἔμεινε πολλή ὥρα σιωπηλή κι ἔπειτα εἶπε.

— Ναι, ἔχετε δίκη, πολὺ δίκη. Μπρὸς σέ μιὰ τέτοια ὑποχρέωση πρέπει, εἶναι ἀνάγκη νὰ θυσιάσῃ κανεὶς τὸ μέλλον του.

"Ἴσως χωρὶς νὰ θέλῃ πρόφερε τὰ τελευταία λόγια μὲ τόνο ἀπότομο, σκληρό.

Σώπασε. Βάδιζε τώρα γοργότερα γιὰ νὰ φτάσῃ γρηγορώτερα στὸ ξενοδοχεῖο. Στὸ σαλονάκι τοῦς περιμένα ὁ Ἰωαννίδης.

— Ὁ κύριος Παῦλος, εἶπεν ἡ "Αννα, φάνηκε πολὺ ὑποχρεωτικός. Σὰς παρακαλῶ, πατέρα, νὰ τὸν εὐχαριστήσετε κι ἔσεις.

Ὁ Παῦλος ἀφοῦ κάθησε λίγο, σηκώθηκε νὰ φύγῃ. Ὁ Ἰωαννίδης τοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι μὲ πολλή ἀγάπη. Ὁ Παῦλος πλησίασε τὴν "Αννα. Αὐτὴ τοῦ ἔδωσε μὲ πολλή εὐγένεια τὸ χέρι, μὰ χωρὶς νὰ τὸν κινεῖται. Ὁ Παῦλος τὴν ἔβλεπε μὲ ματιὰ δειλή, σχεδὸν φοβισμένη.

"Ὅλη ἡ χαρὰ ἐκείνης τῆς ἡμέρας πῆγε χαμένη, καταστάλαξε σὲ πίκρα. Ἐφυγε σὺν τρομαγμένους κι ἀντὶ νὰ πάῃ κατ' εὐθείαν σπῆτι του, γύριζε στοὺς μεγάλους δρόμους ἄσκοπα, σὺν κἀνὶ νὰ ζητοῦσε, ποῦ δὲν τόβρισκε. Στὴν ἀρχὴ δὲ συλλογιζότανε τίποτα. Χάζευε. Κοίταζε, χωρὶς νὰ βλέπῃ. Οἱ ἄνθρωποι σὺν ἰσκιοὶ φεύγανε μπροστά του. Εἶτανε κάμποσος καιρὸς ποῦ πάθαινε παρόμοιο πρᾶμα ἔπειτα ἀπὸ μιὰ δυνατὴ συγκίνηση. Καὶ στ' ἀλήθεια τὰ λόγια τῆς "Αννας τὸν εἶχανε ταράξει. Γιατὶ τὰ εἶπε; Καὶ μὲ τί τόνο! Γιατὶ νὰ παραξενευτῆ; Εἶδες πῶς σώπασε κάμποση ὥρα, μόλις ἔμαθε πῶς εἶναι ἀρραβωνιασμένος; Καὶ μὲ τί σκληράδα τόνισε τὰ τελευταῖα τῆς λόγια «εἶναι ἀνάγκη νὰ θυσιάσῃ κανεὶς τὸ μέλλον του». Τὸ πιστεῦε αὐτὸ ἢ τοῦ τὸ εἶπε γιὰ νὰ τοῦ δείξῃ τὴν ἀναγκαστικὴ θέσῃ ποῦ βρισκότανε; Ἀναγκαστικὴ; Καθόλου, εἶτανε μὲ τὴ θέλησή του κι οὔτε μπορούσε νὰ γίνῃ διαφορεικὰ. Ἄν εἶχε τώρα μιὰ σημαντικὴ ἐπιτυχία στὴν ἐπιστήμη του, αὐτὸ δὲν ἔδινε σὲ κανένα τὸ δικαίωμα νὰ τὸν κατηγορῇ, πῶς θυσιάζει τὸ μέλλον του.

"Ἄχ! αὐτὴ ἡ λέξη πόσο βρειὰ τοῦ φαίνεται, πῶς κατακυριεύει τὸ νοῦ του, τὸ εἶναι του ἀλάκερο. Πῶς τὸν κάνει νὰ λησμονῇ, ὅτι ὄνειρεύτανε προηγουμένως ὡς ὑπέριστα εὐτυχία: τὸ νησί του, τὸ σπῆτι του, τὸ μεγάλο περιβόλι, τὴ Μαρία του. Ἐρχεται τώρα κἀνὶ σὰ σύννεφο καὶ τὰ σκεπάζει ἔλα, σκεπάζει καὶ τὸ νοῦ του καὶ τὸν βαραίνει καὶ τὸν θολώνει.

Τὸ μέλλον; Μὰ πῶς λοιπὸν μπορεί νὰ ὄνειρεύεται μέλλον χωρὶς μέσα; Ἄρκει νὰ θέλῃ κανεὶς καὶ τὰ μέσα βρίσκονται, τοῦ εἶπεν ἡ "Αννα. Δηλαδή; Κι αὐτὸς γιατί βιάστηκε νὰ τῆς ἀπαντήσῃ πῶς εἶναι ἀρραβωνιασμένος; Ἡ "Αννα...

Τώρα ἔβλεπε μπροστά του τὴν ἀφράτη κόρη μὲ τὰ μαύρα μάτια, τὰ ρόδινα μάγουλα, τ' ἄλικα χεῖλη, τὸ μεστωμένο κορμί μὲ τὰ πλούσια στήθη. Ἡ φαντασία του τὴν παρίστανε μὲ ζωηρότερα χρώματα, μὲ κινήματα προκλητικὰ. Πάλι στέγνωσε ἡ γλῶσσα του, ἀνατρίχιαζε τὸ κορμί του, θόλωνε ἡ νοῦς του. Χανότανε κάθε σκέψη καὶ μιλοῦσε μονάχα τὸ κορμί του μ' ἓνα παλμό, ποῦ τὸ ἔσειε σὺν σεισμῶς.

Τριγυρίζοντας ἔδω κι ἐκεῖ ἔφτασε στὸ δωμάτιό του χωρὶς νὰ καταλάβῃ. Περαισμένη ἡ ὥρα κι αὐτὸς δὲν εἶχε φάει. Μὰ μήτε ποῦ πεινοῦσε. Ἦπτε ἓνα μεγάλο ποτήρι γάλα κι ἔπασε νὰ κοιμηθῇ. Στὴν ἀρχὴ τὸ γάλα, ἴσως καὶ ἡ κούραση, τοῦ φέρανε ὕπνο. Γρήγορα ὅμως ξύπνησε καὶ στριφογύριζε στὸ στρώμα. Στὸ νοῦ του πάλι οἱ ἴδιες σκέψεις, βασανιστικότερες τώρα. Νόμιζε πῶς εἶχε πέσει σὲ λαβύρινθο καὶ δὲν ἔβρισκε δρόμο νὰ βγῇ ἔξω. Μιὰ στιγμὴ συλλογίστηκε νὰ τάρησῃ ἔλα καὶ νὰ φύγῃ ἀμέσως γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ναι, αὐτὸ εἶναι τὸ καλύτερο. Αὐτὸ θὰ κάνῃ.

Καλὰ, μὰ τί θὰ εἶπῃ ὁ καθηγητῆς ποῦ τόσο τὸν εἶχε ἀγαπήσει καὶ προστατέψῃ; Καὶ ἡ μελέτη του; Ποιὸς θὰ ἐπιστατήσῃ στὸ τύπωμά της;

"Ὁχι, δὲν ἔπρεπε καὶ ἡ "Αννα φυγῆ θὰ τὴν ἔλεγε. Τί; νὰ νομίσῃ πῶς τὴν φοβήθηκε; "Α! μπᾶ. Θὰ σταθῇ περήφανος κι' ἂν τὴν ἀνταμώσῃ θὰ δείξῃ ψυχραιμία καὶ ἀξιοπρέπεια. Ὅ,τι κι' ἂν εἶναι, αὐτὸς εἶναι καὶ ξέρει αὐτὸς τί θὰποφασίσῃ γιὰ τὸ μέλλον του.

Τὸ πρωτὸ σηκώθηκε κάπως ἡτυχώτερος. Πεινοῦσε. Κατέθηκε κι' ἀγόρασε αὐγά, τὰ ἔβρασε, ἔφαγε, ἤπτε, καὶ γάλα. Ἐπειτα βγήκε ἔξω. Ἄν εἶχε ὄρεξη γιὰ δουλειά.

— Δέ θὰ πάω στὸ νοσοκομεῖο σήμερα, εἶπε, θὰ τὸ σκάσω κανόνι κι' ἐγὼ μιὰ φορά στὴ ζωὴ μου.

Ποῦ νὰ πάῃ; Τοῦ Λαύδρου ἡ ἐπίσκεψη δὲν εἶχε τελειώσῃ — ποῦ νὰ τελειώσῃ; Οὔτε στὴν ἀρχὴ ἀκόμα. Ἡ "Αννα ὅμως ἐν τούτῳ εἶπε νὰ ξαναπάῃ, μὰ καὶ δὲν ἔπρεπε. Καλύτερα νὰ τελειώσῃ αὐτὴ ἡ ἱστορία.

Μὰ ποῦ νὰ πάῃ; Νὰ γυρίξῃ πάλι στοὺς δρόμους; Μπᾶ! χάσμερης καὶ χαζὸς ποτὲ του δὲν εἶτανε. Καλύτερα νὰ πάῃ στὸ δάσος. Καλὰ τὸ σκέφτηκε. Στὸ δάσος καὶ θὰ μείνῃ ἔλα τὴν ἡμέρα. Κάπου θὰ βρῇ νὰ γευματίσῃ. Μὰ τί θὰ κάνῃ ἔλα τὴν ἡμέρα; Νὰ μείνῃ ἔτσι θὰ στενοχωρηθῇ κι' ἴσως νὰ ξαναφθοῦνε οἱ λογισμοὶ κι' αὐτοὺς ἴσα ἴσα θέλει ν' ἀποφύγῃ. Πρέπει νὰ πασχοληθῇ.

Μπήκε σὲ κάποιον βιβλιοπωλεῖο κι' ἀγόρασε ἓνα ρομάντσο. Μ' αὐτὸ θὰ περνοῦσε τίς ὥρες. Ὁ ἀέρας τοῦ δάσους θὰ τοῦ ἔκανε καλὸ.

Δέ θὰ πᾶτε σήμερα στὸ Μουσεῖο; ρώτησε ὁ Ἰωαννίδης τὴν κόρη του.

— Δὲν πιστεύω, δὲν εἶπαμε τίποτα χτές, ἀπάντησε μὲ ἀδιαφορία ἡ "Αννα.

Ὁ Ἰωαννίδης τὴν παρατήρησε προσεχτικά. Φαινότανε δυσαρροστημένη καὶ τὰ χεῖλη της, ἐλαφρὰ σφιγμένα, δείχνανε πάλι πείσμα. Θυμήθηκε πόσο ψυχρά, περήφανα χαιρέτισε ἡ Ἄννα χιτὲς βράδου τὸν Παῦλο καὶ σκέφτηκε πῶς κάποιο μικρὸ ἐπεισόδιο θὰ γίνηκε ἀναμεταξύ τους. Ἐρωτικά καμώματα μήπως; Τοῦ ἦρθεν ἡ ἰδέα νὰ ἐξετάσῃ τὴν Ἄννα γιὰ νὰ ἰδῇ σὲ ποῖο σημεῖο βρισκότανε τὸ αἰσθημά της. Χιτὲς ὅλη τὴν ἡμέρα συλλογιζότανε πόσο ταιριαστὸς θὰ εἶτανε ὁ γάμος τοῦ Παύλου καὶ τῆς Ἄννας. Ἔτσι θὰ ξένοιαζε κι' αὐτός.

— Ἄννα, τῆς εἶπε, ἔχεις ὄρεξη νὰκούσης κάτι σοβαρὸ πού θὰ σοῦ εἰπῶ;

— Γιὰτί ἔχει, πατέρα. Εἶναι νὰ μ' ἐρωτᾷς;

— Καὶ θὰ μοῦ ἀποκριθῆς μὲ εὐκρίνεια;

Ἡ κόρη ξαφνίστηκε. Κοίταξε τὸν πατέρα της ποῦ τὴν παρατηροῦσε κατάμματα.

— Μὰ δὲν ξέρω τί θὰ μ' ἐρωτήσης, εἶπε μὲ κάποια ταραχή.

— Ἄννα, ἀγαπᾷς τὸν Παῦλο; ρώτησε ἀπότομα ὁ Ἰωαννίδης.

Τινάχτηκε ὅλη, μὰ εὐθύς ἀμέσως κρατήθηκε κι' ἔπειτα ἀπὸ λίγες στιγμὲς εἶπε τάχα μὲ ἀδιαφορία.

— Μὰ ἐκεῖνος εἶναι ἀρραβωνιασμένος. Πρὸς τί ἡ ἐρώτηση.

— Ἀρραβωνιασμένος; Πῶς τὸ ξέρεις;

Μοῦ τὸ εἶπε χιτὲς ὁ ἴδιος.

— Καὶ δὲν εἶχα παρατηρήσει τὸ δαχτυλίδι του. Γιὰ σκέψου.

— Καὶ ξέρεις, πατέρα, γι' αὐτὸ εἶναι ὑποχρεωμένος, λέει, νὰ ἐγκατασταθῇ στὸ νησί του, νὰ θυσιάσῃ τὸ μέλλον του· τί τρέλλα! εἶπε καὶ γέλασε μ' ἕνα χαχανιστὸ γέλιο.

— Εἶναι πολὺ σοβαρὸς αὐτὸς ὁ λόγος· ὁ ἀρραβωνιασμένος εἶναι μεγάλη ὑποχρέωση.

— Εἶπα ἔχει; Γι' αὐτὸ σὰς ἀπάντησα ἔτσι. Γιὰτί νὰ συζητοῦμε μάταια.

Σιωπάσανε κι αἱ δύο. Ὁ τόνος τῆς φωνῆς τῆς Ἄννας εἶτανε ἀπότομος. Ὁ Ἰωαννίδης συλλογισμένος ἐδλεπε τὴν κόρη του ποῦ ἀκουμπισμένη στὸ παράθυρο κοίταζε ἔξω. Τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου της εἶχε γίνει ζωηρότερο, τὸ στόμα της σφιγμένο πὺ πολὺ εἶδειχνε χοντρά τὰ κόκκινα χεῖλη της, τὰ μάτια φανερώσανε καθαρά τὸ πείσμα της. Ἡ κόρη δὲν εἶχε ἀπαντήσει στὴν ἐρώτηση τοῦ πατέρα της κι αὐτὸς ἀκριβῶς ἐκεῖνο ζητοῦσε νὰ μάθῃ.

— Ἄννα, τῆς εἶπε πάλι, ἀκουσέ με.

Ἡ κόρη γύρισε μὲ κάποια δυσαρρόσκεια, γιὰτί δὲν ἤθελε νὰ ξαναρχίσῃ τὴν ἴδια κουβέντα.

— Ἄννα, δὲν ἀπάντησες ἀκριβῶς στὴν ἐρώτησή μου.

— Ποιά, εἶπεν ἐκεῖνη σὰ νὰ μὴν καταλάβαινε.

— Ἄννα, παιδί μου, ἀγαπᾷς τὸν Παῦλο.

— Πατέρα μου, τόσο καλὸς ποῦ εἶσαι, γιὰτί νὰ μὲ ρωτᾷς γιὰ κάτι ποῦ δὲν ἔχει κανένα λόγο πιά;

— Τὸν ἀγαπᾷς λοιπόν.

— Μὰ κι ἂν εἶναι ὅπως τὸ λές, τί ὠφελεῖ. Αὐτὸς ἀνῆκει σ' ἄλλην. Σὲ παρακαλῶ, πατέρα μου, ἂν μὲ ἀγαπᾷς, μὴν ἐξακολουθήσης αὐτὴ τὴν ὁμιλία.

— Ὅπως θέλεις, παιδί μου.

Συνηθισμένος νὰ μὴν κακοκαρδίξῃ ποτὲ τὴν κόρη του σώπασε κι ἄρχισε νὰ διαβάξῃ ἑλληνικὲς ἐφημερίδες.

Ἡ Ἄννα κάθησε πάλι στὸ παράθυρο, στήριξε τὸ κεφάλι της στὸ χέρι καὶ κοίταζε ἔξω. Συλλογιζότανε τὸν Παῦλο κι ἕνα αἰσθημα παράξενο τῆνε βασάνιζε ἀνάμικτο ἀπὸ ἔρωτα καὶ πείσμα. Ὡς χιτὲς τίποτα δὲν εἶχε σκεφθῇ. Ἐνιωθε βέβαια ζωηρότατο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν Παῦλο. Τὸ αἰσθημα αὐτὸ εἶχε τὴν ἀρχὴ του στὰ λόγια ποῦ εἶπε ὁ Κώστας γι' αὐτόνε στὸ τραῖνο πρὶν τότε γνωρίσῃ. Μεγάλωσε ὅταν τότε γνώρισε μὲ τὴ συμπαθητικὴ του μορφή, τὴν κάποια δειλία στὰ φερσίματά του, δυνάμωσε πολὺ, ὅταν ἔμαθε τὴν ἐπιτυχία του. Ἐνιωσε ζωηρὴ ἀγάπη γι' αὐτόνε χιτὲς ποῦ τη συνόδευε. Ἐδλεπε τὸ σάστισμα τοῦ νέου μπροστὰ στὴν ὁμορφιά της κι αὐτὸ τὴν κολλάκευε πολὺ. Ἀόριστη τριγύριζε στὸ νοῦ της ἡ ἰδέα νὰ τὸν κάμῃ δικό της, νὰ τὸν ἀναδειξῇ μὲ τὰ πλούτη της, νὰ στέκεται δίπλα του ὅταν θὰ εἶναι φημισμένος πιά στὴν Ἀθήνα. Τώρα ἐδλεπε ὅλο αὐτὸ τὸ μαγευτικὸ ὄνειρο νὰ σβῶνῃ μὲ μιὰς. Μπροστὰ της στεκότανε μὲ ἄλλη, ποῦ δὲν τὴν γινώριζε, μὰ θὰ εἶτανε βέβαια κατώτερη, πολὺ κατώτερη, κάποια χοντρή καὶ ἀπελέκητη ἐπαρχιώτισσα, καὶ τῆς ἐπαίρνε τὸν Παῦλο, τῆς χαλοῦσε τόσο ὁμορφο σχέδιο. Τὴ μισοῦσε αὐτὴ τὴν ἐπαρχιώτισσα, αἰ ὄχι δὲν εἶτανε ἀξία νὰ τῆνε μίσσησῃ, τὴν περιφρονοῦσε καὶ μαζὶ μ' ἐκεῖνη κι αὐτὸν τὸν κουτό, τὸν ἀνόητο, ποῦ γιὰ μιὰ, ποῖος ξέρεῖ ποιάν, πήγαινε νὰ κλειστῇ σ' ἕνα νησί, ἔτσι γιὰτί εἶχε τὴν ἀνοησία νὰ δώσῃ μιάν ὑπόσχεση, νὰ δώσῃ ἀρραβῶνα. Κι' ἐνῶ αὐτὴ μπορούσε καὶ τοῦ τὸ εἶπε σχεδὸν καὶ δὲν πιστεύω νὰ μὴν τὸ κατάλαβε, μπορούσε γὰ τοῦ ἀνοιξῇ ἕνα στάδιο λαμπρὸ, ποῦ καὶ ποῖος δὲ θὰν τὸ ζήλευε, αὐτὸς κλείνοντας τὰ μάτια του, κοιτάζοντας μόνο τὸν ἀρραβῶνα του πήγαινε νὰ βρῇ τὴν καλή του. Μὲ γιὰ του καὶ χαρὰ του. Ἄφω εἶναι κουτὸς, ὦρα του καλή.

Τότε γιὰτί οἱ τόσες περιποιήσεις του; Γιὰτί νὰ μὴν τῆς εἶπῃ ἀμέσως πῶς εἶναι ἀρραβωνιασμένος; Γιὰτί νὰ τὴν ἀφήσῃ νὰ πλέξῃ ἕνα τέτοιο ὄνειρο; Κι ἔχει δικαίωμα νὰ τῆς καταστρέψῃ αὐτό, ποῦ ὁ ἴδιος εἶχε συντελέσει μὲ τὸν τρόπο του νὰ πλαστῇ; Μὰ εἶναι ἀρραβωνιασμένος: Καὶ φταίει αὐτὴ γιὰ τοῦτο; Καὶ πρέπει νὰ γίνῃ δυστυχισμένη, ἐπειδὴ βρέθηκε ἕνα τέτοιο ἐμπόδιο μπροστὰ της; Ἀυτὴ δὲν εἶχε ποτὲ

γνωρίσει κανένα εμπόδιο σὲ καμμιά της ἐπιθυμία. Μήπως δὲν εἶχε τὸν τρόπο, τὰ μέσα νὰ μηδενίσῃ κάθε εμπόδιο καὶ τὸ μεγαλύτερο; Μὰ πῶς;

Σταματοῦσε τώρα σ' ἐκεῖνο τὸ πῶς; Ἔβλεπε κατ' ἀδύνατο, πείσμωνε καὶ τὸ πείσμα τῆς ἔφερνε δάκρυα στὰ μάτια.

— Ἄννα, παιδί μου, τῆς φώναζε ὁ πατέρας της, εἶσαι στενοχωρημένη. Θέλεις νὰ πάμε ἔξω.

— Ὅπως θέλεις, πατέρα.

— Νὰ πάσουμε ἕνα ἀμάξι καὶ νὰ κάνουμε ἕνα μεγάλο γύρο. Θέλεις νὰ πάμε στὸ δάσος καὶ νὰ φᾶμε καὶ σήμερα. Ὁ ἀέρας τοῦ δάσους θὰ διασκεδάσῃ τὴ στενοχώρια σου.

— Ναί, πατέρα. Πόσο εἶσαι καλός!

Ὅταν φτάσανε στὴν ἀρχὴ τοῦ δάσους, ἀφήσανε τὴν ἀμάξα καὶ γυρίζανε περὶ στὸ δάσος. Ὡρα πολλὴ περπατοῦσανε χωρὶς νὰ λένε τίποτα. Ρωτοῦσε κάποτε ὁ Ἰωαννίδης κάτι κι ἡ κόρη ἀπαντοῦσε μὲ μιὰ δυὸ λέξεις μονάχα. Μπήκανε σὲ μιὰ δεντροστοιχία μεγάλη, ποὺ τραβοῦσε πέρα, σὲ βᾶθος πολὺ. Ἄξαφνα εἶδανε ἀπὸ μακριὰ τὸν Παῦλο καθισμένο σ' ἕνα μπάγκο. Διάβαζε.

Κι ἐκεῖνος ἀέρα ἤρθε νὰ πάρῃ, σκέφτηκε ἡ Ἄννα. Μήπως ἔχει κι αὐτὸς στενοχώρια; Συλλογίστηκε λίγο καὶ χαμογέλασε. Ἄ! καλὰ, θὰ ἰδοῦμε, εἶπε.

— Πατέρα, ὁ κύριος Παῦλος. Ἄν φᾶμε ἐδῶ, ὅπως εἶπατε, νὰ προσκαλέσετε τὸν κύριο Παῦλο. Ἔτσι δὲ θὰ ζανῆ πῶς μοῦ ἔκανε καμμιά ἀσθησὴ ἢ χθεσινός του λόγος. Σᾶς παρακαλῶ, πατέρα.

Ὁ Ἰωαννίδης συνηθισμένος νὰ μὴ λέῃ ποτὲ ὄχι σὲ κάθε ἰδιότροπη ἀπαίτηση τῆς Ἄννας, συμφώνησε. Ἴσως δὲν τὸ ἐπιθυμοῦσε, μὰ τὴν ἔβλεπε στενοχωρημένη καὶ ποδοῦσε νὰ τῆνε διασκεδάσῃ μὲ κάθε τρόπο.

Ὅταν πλησιάσανε, σηκώθηκε ὁ Παῦλος καὶ τοὺς χαιρέτισε πολὺ εὐγενικά. Τοὺς εἶχε διακρίνει ἀπὸ μακριὰ καὶ ἀποφάσισε νὰ φερθῆ ὅσο μπορούσε ἀξιοπρεπέστερα. Μετανοοῦσε γιὰ τὴ δειλία, ποὺ ἔδειξε χτὲς τὴν ὥρα τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ.

— Πῶς ἐδῶ, Κύριε Παῦλε, ρώτησε ὁ Ἰωαννίδης.

— Μὰ δὲν εἶχα σπουδαία δουλειὰ κι ἀποφάσισα νὰ τὸ σκάσω κανόνι σὺν μικρὸς μαθητῆς, εἶπε γελώντας. Πῆρα ἕνα βιβλίο κι ἤρθα νὰ κάνω κι ἐγὼ τὸ ρωμαντικό.

— Θὰ μέινετε λοιπὸν ὅλη τὴν ἡμέρα ἐδῶ;

— Ναί, ἴσως, ξέρω κι ἐγὼ; Ἦρθα χωρὶς πρόγραμμα.

Ὁ Ἰωαννίδης εἶδε μιὰ γοργὴ ματιά, ποὺ τοῦ ἔρριξεν ἡ Ἄννα καὶ εἶπε.

— Κύριε Παῦλε, κι ἐμεῖς ὅλη τὴν ἡμέρα θὰ μέινουμε. Ἀποφασίσαμε νὰ φᾶμε κάπου ἐδῶ καὶ σᾶς

παρακαλῶ νὰ μᾶς κάμετε τὴν εὐχαρίστηση νὰ μᾶς συντροφιάτε.

Πολὺ προσπάθησε ὁ Παῦλος νὰποφύγῃ τὴν πρόσκληση, μὰ τὸν παρακάλεσαν ὁ Ἰωαννίδης τόσο, ὥστε θὰ εἶτανε πολὺ ἄταπο νὰ μὴ δεχτῆ.

Μὰ καὶ ὅση ὥρα γυρίζανε στὸ δάσος καὶ δταν καθήσανε στὸ τραπέζι, δὲν ἔστρεψε μιὰ φορὰ νὰ κοιτάξῃ τὴν Ἄννα. Εἶτανε μάλιστα πολὺ εὐχαριστημένος γιὰτὶ κυριάρχησε μιὰ φορὰ στὸ πάθος του, στὸ αἰσθημα ποὺ τότε βασάνιζε, μόλις ἔβλεπε τὴν Ἄννα.

Μὰ καὶ ἡ Ἄννα φαινότανε πολὺ ἐπιφυλακτικὴ. Κοίταζε τὸν Παῦλο, μὲ ἀδιαφορία ὅμως. Τὸ παρατήρησε μιὰ στιγμὴ ὁ Παῦλος καὶ δὲ μπορούσε νὰ ἐννοήσῃ, ἂν εἶτανε ἀληθινὸ τὸ φέροισο τῆς κέρως ἢ προσποιητό. Γρήγορα λοιπὸν καὶ ἀπότομα ἔσδυσε τὸ αἰσθημα τῆς Ἄννας, ποὺ νόμιζε πῶς εἶχε μαντέψει; Σιγὰσιγὰ ἡ περιέργεια τὸν παρακίνησε νὰ κοιτάξῃ πρὸ προσεκτικά, νὰ διαβάσῃ στὰ μάτια της, νὰ διακρίνῃ τὴν ἀλήθεια. Ἡ Ἄννα κρατοῦσε χαμηλωμένα τὰ μάτια, μὰ ἔτσι ποὺ μιλοῦσε ὅλη ἡ μορφὴ της. Ὁ Παῦλος ἐνωθε πάλι νὰ ὑποχωρῆ ὁ λογισμός του. Ἄναθε πάλι τὸ πάθος του. Δὲν κοίταζε βέβαια τὴν κόρη μ' ἐπιμονή, γιὰτὶ ἐννοοῦσε πόσο θὰ εἶτανε ἀπρεπο μπροστὰ στὸν πατέρα της, ἔρριχνε ὅμως συχνές, κλεφτᾶτες ματιὰς γεμάτες πόθο.

Μείνανε ὡς τὸ βράδου. Ὅταν πιά βασιλεψε ὁ ἥλιος, κινήσανε γιὰ νὰ φύγουνε. Ὁ Παῦλος τοὺς εἶπε, πῶς, ἅμα φθάσουνε στὴν ἀρχὴ τοῦ δάσους, θὰ πάρῃ ἄλλο δρόμο γιὰ νὰ πάῃ συντομώτερα σπιτί του.

— Μὴν ξεχνᾶτε, Κύριε Παῦλε, πῶς δὲν τελειώσαμε τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Λούδρου. Ἄν θέλετε, ἔλατε αὔριο νὰ συνεχίσουμε. Θὰ μᾶς συνοδέψῃ καὶ ὁ πατέρας. Θὰ εἶναι κρίμα νὰ φύγω ἀπ' τὸ Παρίσι καὶ νὰ μὴν ἰδῶ τὰ ὠραιότερα τοῦ Λούδρου.

Ὅλα αὐτὰ ἡ Ἄννα τὰ εἶπε γοργὰ γιὰ νὰ προλάβῃ κάθε ἀντίρρηση τοῦ Ἰωαννίδη καὶ νὰ μὴ δώσῃ καμμιά ὑποψία στὸν Παῦλο.

— Δὲ σᾶς δίνω καμμιά ὑπόσχεση. Αὔριο πρέπει νὰ πάω στὸ νοσοκομεῖο καὶ ἴσως ἀπασχοληθῶ πολὺ ἐκεῖ.

— Προσπαθήστε νὰ τελειώσετε γρήγορα κι ἔλατε. Ἐγὼ θὰ σᾶς περιμένω.

— Τίποτα δὲ σᾶς ὑπόσχομαι, εἶπε ὁ Παῦλος καὶ τοὺς χαιρέτισε.

Δύσκολο θὰ εἶναι, συλλογιζότανε τὸ βράδου ἡ Ἄννα, θ' ἀγωνιστῶ ὅμως καὶ ἂν νικήσω καὶ παραμερίσω τὴν ἄλλη, θὰ εἶναι θρίαμβος νὰ κάνω δικό μου τὸν Παῦλο.

(Ἔχει συνέχεια)

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΙΔΡΥΘΗΚΕ ΣΤΗ 1903

ΒΓΑΙΝΕΙ ΔΥΟ ΦΟΡΕΣ ΤΟ ΜΗΝΑ

Προϊστάτης, εκδότης και Διευθυντής: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ταχτικοί συντάκτες: ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ, Γ. ΦΤΕΡΗΣ, ΚΙΜΩΝ Ι. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ, ΠΑΝΟΣ Α. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ, Α. ΣΤΕΪΝΜΕΤΖ, ΗΛΙΑΣ Φ. ΗΛΙΟΥ

Επιστολές, επιταγές κτλ. παρακαλούμε να διευθύνονται: Δημ. Π. Ταγκόπουλο Poste Restante Εξωτερικού, Αθήνα.

ΣΥΝΤΡΟΜΕΣ:

Για την Ελλάδα	}	δρ. 30	το χρόνο.
		» 15	το εξάμηνο.
Για την Αγγλία & Αίγυπτο	}	» 8	το τρίμηνο.
		£ 1	το χρόνο.
Για την Αμερική	}	£ 0,10	το εξάμηνο.
		\$ 5	το χρόνο.
		\$ 3	το εξάμηνο.
		και για τα άλλα μέρη 40 φρ. τη χρονιά.	

PIERRE RONSARD

ΣΟΝΕΤΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΕΝΗ

Όταν, γριά πιά, θά κάθεται τὰ βράδια πλάϊ στη φωτιά
Γνέθοντας και τυλίγοντας, κάποτε θά νά λέτε:
«Τραγουδία μουῦραφε ὁ Ρονσάρ σάν εἰμιονα ἄμορφη
καί νιά»

Καί θά νά καμαρώνετε καί θά τὰ σιγολέτε.

Τότε, ὡς κ' ἡ δούλα, ἀκούγοντας τέτοιο καινούργιο
ξαφνικά,

Ὅσο κι ἂν εἶν' ἀπ' τῆ δουλειά μισοαποκοιμισμένη,
Θά νά ξυπνήσει, τῶνομα γρικώντας τοῦ Ρονσάρ, γοργά
Γιά νά σᾶς πεί τρισμάκαρη καί τρισευτυχισμένη.

Φάντασμα δίχως κόκκαλα θενάμαι ἐγώ, κάτω ἀπ' τῆ γῆς
Κάτου ἀπ' τὸν ἥσκιο τῶν μυρτιῶν ἀναπαμένος αἰώνια,
Γριούλα ξιρωμένη ἐσεῖς πλάϊ στη φωτιά θά ζεῖτε.

Θά κλαίτε γὰ ὄση δεῖξτε σέ μένα καταφρόνια
Μά ἐμπρός! Χαρεῖτε τῆ ζωῆ. Τὸ αὔριο μὴν καρτε-
Μαζέψετε ἀπὸ σήμερον τὰ ρόδα τῆς ζωῆς. [ρεῖτε

ΗΛΙΑΣ Φ. ΗΛΙΟΥ

«ΟΤΑΝ ΦΕΥΓΟΥΝ ΟΙ ΩΡΕΣ»

ΜΙΚΡΟ ΧΩΡΙΟ

Ὅλα σου ξεχωρίζουνε, μικρούλικο χωριό,
τᾶσπρα σπιτάκια, ἢ ἐκκλησιά μὲ τὸ καμπαναριό.
Μέσα στὰ πεῦκα στὴν πλαγιά, σὰ γέρονε ὁ ἥλιος πέρα,
μὲ λάμψη στὰ παράθυρα προσμένεις τὴν ἐπέρα.

Λυγίζουν καὶ σὲ προσκυνοῦν τοῦ κάμπου τὰ σπαρτιά
ἐσεῖς τὸ χῶμα ὀργώσατε, καμιατερά σκυφτά.
Γεῖα στὴ δουλειά. Τὸ γέλιο σου μὲ τῆς χωριατοπούλες
κ' ἡ λύπη σου μόνο σὲ δυὸ κυπαρισσιῶν κορφοῦλες.

Κάποιοι διαβάτες ἂν περνοῦν μακριὰ ἀπὸ τὸ στρατί,
ποὶ σκαρφαλώνει ἀπ' τῆς μυρτιές στὰ δῶνα τὸ πλατύ,
μιλοῦνε γιά τὰμπέλια σου, μικρὸ χωριό μου, κ' ἄλλοι
κάπου κοιτοῦνε ἀδιάφορα καὶ ροβολοῦνε πάλι.

Μὰ ἐγὼ περνώνας, πάντοτε θά σταματήσω ἐκεῖ
στόν πλάκανο, τῆ σκέψη μου νά ὑψώσω ἐκατακτικὴ
μέσ' στὴν ἀπλή σου τῆ μορφιά. Καὶ βλέπω συλλογήσου-
κάτι πιὸ κρύφιο, πιὸ βαθύ· κοιτάζω τὴν ψυχὴ σου.

Καὶ λέω, μιὰ νύχτα ἄς εἶτανε μάχειλι φλογερὸ
νὰρθῶ ὡς σιὸ κεφαλὸβρυσου τῆς φοῦχτες σιὸ νερὸ
ν' ἀπλώσω, ποὶ εἶναι κρούσταλλο, νὰ πιῶ μὲ τὸ φεγγάρι
ἀπ' τὰ βουνίσια σπλάχνα σου τῆ μυστικὴ σου χάρη.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΛΥΚΑΒΗΤΟΣ

Κι' ἀνέβηκα! Καὶ ξέφυγα! Καὶ χάμου
ἢ Ἀθήνα σὰ νά πέθανε. Τὰ μῦρα
βουνίσια μὲ χτυπήσανε. Τριγύρα
τὰ πεῦκα εἶναι προστάτιστα φρουρά μου.

Καὶ δρόμο θά νά δώσω στὴ χαρά μου!
Τὰ γέρι πνέει σὰ νᾶνοιξεν ἡ θύρα
τοῦ Παραδείσου. Πίσω σὲ νά ἐπῆρα
γιά λίγο τῆς ψυχῆς τὴν παρθεναί μου.

Ἦλιος! Χρυσὴ σιὸ βάθος ἡ λουρίδα
τῆς θάλασσας ἀστράφτει τοῦ Φαλήρου
καὶ τὸ νησί μου χάνεται πιὸ πίσω.

Μ' ἐξάγνισε τὸ ἀνέβασμα, κατιρίδα,
καὶ θᾶρθῶ μὲ τῆ βάρκα μου τοῦ ὄνειρου,
μὲ τὰ κουπιὰ τοῦ πόθου θά κινήσω...

Κ. Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ

ENA ORGANETTO...

(Lorenzo Stecchetti)

Ένα όργανέτο παίζοντας διαβαίνει
Τό παραθύρι μου άνοιχτό, βραδιάζει,

Τῆς άνοιξης άπ' τά χωράφια μπαίνει
Μιά αύρα κ' ή καμαρούλα μου εώδιάζει.

Δέν ξέρω, πώς τά πόδια μου λιγίζουν,
Δέν ξέρω, πώς τά μάτια μου δακρύζουν.

Νά, γέρνω τό κεφάλι μου στό χέρι,
Σκέφτομαι έσέ, στά μακρυνά σου μέρη.

1922

ΖΕΦΥΡΟΣ ΒΡΑΥΝΟΣ

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ

ΑΝΑΣΚΕΡΕΒΩ

Σημαίνει άναλέγω τά σκεύη=συγυρίζω, ταξιθετώ, καλοθέτω.

Τό άνασκεδαρίζω, πού λένε στόν Πόντο μάς δίνει τό κλειδί τῆς έτυμολογίας του κοινού άνασκερέβω.

Όπως είπανε: γυρίζω και γυρέβω, άρ-

χίζω και άρχέβω, είπαν και άνασκεδαρίζω και άνασκεδαρέβω.

Άπό τό άνασκεδαρέβω μέ τήν άνομοίωση του β γίνεται κανονικά: άνασκε(δ)αρέβω = άνασκερέβω.

Δηλαδή θά γίνει πρώτα άνασκεαρέβω = άνασκιαρέβω κώστερα τό α γίνεται ε άπό τή γειτονική επίδραση του ρ (παράβαλε: φταρνίζουμαι = φτερνίζουμαι, καθαρίζω=καθερίζω, τέσσαρα=τέσσαρα, κτλ (Γραμμ. Φιλην. § 262).

Οί συντάχτες του λεξικού τό θένε άπό τό άνασ(υ)γυρίζω, λέει. Τι γυρεύει ή άνάστό συγυρίζω; και πώς τό γ γίνεται κ και όχι τό σ-ζ πριν άπ' τό ήχερό γ; έγω τουλάχιστο δέν τό νιώθω.

Μ. ΦΙΑΝΤΑΣ

Υ. Ρ. Ός τα τώρα έλαβα άπό τους κ.κ. *Μιλτιάδη Σμπαρούνη* άπό Λιδωρίκι και *Δημ. Δουκόπουλο* άπό Άρτοτίνα και *Γεωργ. Δ. Κεσόλα* άπό Μεσολόγγι κάμποσα πού καταλήγουνε μέ—λ όους δηλ.—λ όοσ χωρίς τό γ: κρυολόους, σταχτουλόους, πουντικουλόους, γυρουλόους, βιδουλόους κτλ. κτλ. κτλ. κι άκόμα νεβρουλόους παθουλόους κτλ. Έπίσης έ κ. *Κ. Στούρνas* μάς γράφει γιά τό λλόουσ'—έλλόουσου άπό τό Πήλιο δηλ. μαρτυρημένα άπό τή βίβεια Έλλάδα μέ ξεπεσμένο τό γ άνάμεσα δυο φωνήεντα. Τάκουτε κ. X; θά τά πούμε έκτενωσ λοιπόν. Τό χαδά σου έσύ.
Μ. Φ.

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

LES PENSÉES CHOISIES D'ALEXANDRE MERCIEREAU, tome I, Paris, Ed EUG. FIGUIER

Ξεχωριστή είν' ή χιρά μου γιατί μυτό τό βιβλίό μου δίνεται άφορμή νά μιλήσω κάπως πλατύτερα γιά ένα άλλο στοχαστή, όπως θαρρώ πώς μπορούμε νά άποδώσουμε στό ρωμάνικο τό γαλλικό penser, γιά ένα ποιητή πού έψαλε και ζωγράφισε τά βαθύτερα ψυχικά συνιστήματα και μαζί γιά ένα φιλόσοφο πού έμπασε ελι τήν όμορφιά τῆς ποίησης στό βασίλειο τῆς φιλοσοφίας, γιά τόν Alexandre Mercereau πού, όσο κι αν σέ όρισμένα μέρη οί γνώμες μας, καθορισμένων καθαρά άπό τήν ιδεολογία πού ακολουθοϋμε, δέν μπορούνε νά συμφωνήσουνε μέ τίς κάπως γενικές κι άκαθόριστες γνώμες του, όμως τό βάθος τῆς σκέψης του και τό πλάτος τῆς διανόησης του, πού μυτόν άγκυλιάζει πλατιά ελα τά θέματα, πού ενδιαφέρουν τήν ανθρώπινη ψυχή, μάς άναγκάζουν μέ προσοχή νά στυματήσουμε μπροστά του και νά ξετάσουμε τίς γνώμες του.

Κι άλλθεις, άπό τήν πρώτη του ποιητική συλλογή «Les Thuribulum affaésés» ίσκαμε τά τελευταία του φιλοσοφικά δοκίμια «Λόγια μπρός στή ζωή», ατό Βαγγέλιο τῆς ζωῆς» περνώντας άπό τά διηγήματά του «Gens de là et d' Ailleurs» και «Contes des Tenébies, κι άπό τίς κριτικές και φιλολογικές μελέτες του, πού εζόν άπό τήν ξεχωριστή κριτική βαθύτητα δείχνουν και μιá μεγάλη έγκυκλοπαιδικότητα του συγγραφέα (La Littérature et les Idées Nouvelles), ελα τά έργα του Alexandre Mercereau έχουνε κάτι πού τραβάει άμέσως τήν προσοχή σου, άναγκάζει νά ξετάσεις και νά μελετήσεις τίς ιδέες του.

Κ' έπειδή μέ τό βιβλίό πού γουσε στό χέρι, πιό πολύ θάναγκαστοϋμε νά ξετάσουμε τή φιλοσοφική άποψη τῆς σύνθετης αὐτῆς διανόησης, άνάγκη πρώτα νά βρούμε τή βάση, τό σύστημα τό φιλοσοφικό πού ό κ. Μ. ακολουθεί.

Σ' ένα από τα πρώτα του βιβλία, στο Contes des Témébrés, ο συγγραφέας φίνεται πως ψάχνει ακόμα. Μας το λέει άλλωστε κι ο ίδιος. «Θραμμένους στους κόλπους των πιο αντιφατικών φιλοσοφιών, κολύβις, λουλούδι, που ξαίρω τη θέση όλων των δέντρων μου, από το Ζακατούστρα έσκαμε το Γουίλλικιμ Τζέιμς κι από το Θαλή έσκαμε τον κ. Μπέρζον, και θα μπόρεσω σε κάθε στιγμή να ξανάβρω το δρόμο μου στο δάσος, κρατών κάθε επιφύλαξη για να δείξω το δέντρο που θα διαλέξει κύριο το τσεκούρι μου για το χτίσιμο του παλατιού μου». Κατόπι, με τα Λόγια προς στή ζωή και το Βαγγέλιο της ζωής, βρίσκει πια το δρόμο του. Μά, όπως πολύ σωστά λέει ο φίλος του κ. Carlos Larronde που προλογίζει στις Pensées Choises δεν πρέπει να ζητούμε σύστημα, δίγυμ από το Mercereau. Μιάν ήρμονία μοναχά ανάμεσα σ' όλα τα στοιχεία της ύπαρξής του κ' ύστερ' ανάμεσα απ' αυτή την ύπαρξη και τη ζωή. Θα λέγαμε μετ', πως η φιλοσοφία του κ. Μ. μακριά από κάθε μεταφυσικό σύστημα είναι μια κοινωνική φιλοσοφία, κι όχι και τόσο θετική, γιατί δε βασίζεται πάνω στη σκληρή ανάγκη απ' όπου να καταλήξει σ' ένα έποιοδήποτε θετικό σύστημα, ανάλογο με την ιδεολογία του, παρ' όσον βγαίνει από το συνταίριασμα πολλών συστημάτων μέσα στην ψυχή του συγγραφέα, συνταίριασμα που φυσικά, όσο τέλειο και νάναι, έχει τα ελαττώματά του, και κυριώτερο ελάττωμα να μάς παρουσιάζει τον ίδιο συγγραφέα σε διαφορετικά ζήτηματα, τότε επαναστάτη και τότε συντηρητικό, δίγως να μάς δίνεται και το μέτρο που πάνω σ' αυτό κλονίζεται ή άλλη, σε κάθε περίπτωση, στάση του συγγραφέα.

«Η αλήθεια είναι πως μέσα στη φιλοσοφία του ένα στοιχείο ξεχωρίζει πιο πολύ από τα άλλα. Είναι ένας μυστικισμός λεπτός, μια πίστη σε μιάν ήθική, σε κάτι ψηλότερο πέρα από τη φθαρτή ύπαρξή μας. Νά, και μερικά κομμάτια που δημοσίεψε με τον τίτλο «Ιεροτελεστεία της ζωής».

«Ας κάνουμε από το κάθε τι, μιάν ιεροτελεστεία. Το κάθε τι ες μάς είναι μια θρησκεία. Καλά τόπε ο ποιητής «Η φύση είναι μια έκκλησις». Μέσα στο άδικα πλάστο μυστήριο που μπαίνει ολόθελά μας, ω, έλοι έμεις που πιστεύουμε, ες γενομε ιεροφάντες».

«Ο άγνωστος φιλόσοφος τόπε :

«Η προσευχή είναι η άνάσκα της ψυχής».

«Ας προσευχόμεστε λοιπόν».

«Ένα βαθύ μυστικισμός δείχνει κι ο τρόπος που ο Μ. βλέπει τον καλλιτέχνη.

«Νά χαράζει τη σκέψη του στην άφθαρτη ύλη

της γραφής, είναι μια πράξη ιερατική που δεν πρέπει να γίνεται αν ο καλλιτέχνης δεν κιστάνεται μια επιταχτική άποστολή.»

Ο κ. Larronde μάς λέει στον πρόλογό του για το Μ. πως αυτός δίγως να μπόρεσει να ζηγήσει τη ζωή, της άναγνώρισε μια κάποια σημασία. Δίγως νάρονθαι την άσκήμια του ανθρώπου, βρήκε και κάτι θετο μες σ' αυτόν. Κ' η κοινωνική διδαχή του Μ. που είναι άναμορφωτής, αποκλείει κάθε είδους βία. Στηρίζεται πάνω στη λέξη : Δημιουργία.

«Όταν έτσι δίνεται ο όρισμός της κοινωνικής διδαχής ενός φιλοσόφου, έμεις δεν μπόρουμε να μη διαφωνήσουμε μαζί του, όσο κι αν οι ιδέες μας ταυτίζονται ύστερα σε κάποιες λεπτομέρειες. Κι δεν μπόρουμε να μη διαφωνήσουμε γιατί σ' ένα τέτοιο σύστημα ή βάση είναι όλωσδιόλου αντίθετη από τη δική μας, αφού αποκλείοντας κάθε άνατροπή θέλει να δημιουργήσει, θαρρώντας καλλά και στέρεα τα θεμέλια που μάς προσφέρει το σημερινό κοινωνικό σύστημα, για να δημιουργήσουμε πάνω σ' αυτό. Νά, τώρα και μερικές λεπτομερειακές ιδέες του για το κοινωνικό σύστημα, άτχατα σπαρμένες, εδώ κ' έχει στο βιβλίο του.

«Τη μέρα που το ψέμα θα διωχτεί από την κοινωνία, το άρνι θα ζήσει με το άρνι, και οι λύκοι θα φωγηθούν άναμεταξί του.»

«Δεν πρέπει να φοβόσαι μη σκοταντάψεις στην τρεχούμενη ήθική. Δημιουργημένη από και για τη φυλή των μικρών και των κοντόθωρων, θέλει να χαμηλώσει τους μεγάλους και να επιβάλλει τη μωπία σε κείνους που βλέπουν καθαρά...»

«Πρόοδος : - Ο άνθρωπος δημιουργεί χίλια άνώφελα πράγματα, ύστερα επιθυμεί να τα μεταχειριστεί και δεν μπορεί πια να κάνει δίγως αυτό, κι όνομάζει πρόοδος όλες αυτές τις εφεύρες που χρησιμεύουν για να ίκανοποιούν τις ψεύτικες και πλάστες άνάγκες του, ενώ οι στοιχειωδέστερες άνάγκες του θα περιμένουνε έκατό χιλιάδες χρόνια ακόμα, ως που να εύχρηστηθεί να βρει το μέτρο να τις ίκανοποιήσει.»

Νά, και κομμάτια από ένα γράμμα του σταλμένο στην κ. Άρεσσό από το Μέτωπο :

«Ο καθένάς μας σ' αυτή τη γη του πόνου πρέπει να δώσει ό,τι έχει μες στην καρδιά του.

«Δυστυχισμένος όποιος δεν έχει καρδιά. Αυτός δεν έχει τίποτα να δώσει.

«Πιο δυστυχισμένος όποιος έχει μια καρδιά να δώσει, και τού είναι αδύνατο να το κάνει.

Και πιο δυστυχισμένος ακόμα όποιος έχει καρδιά κλωμένη για να δίνει τη ζωή κι άναχαζεται να δίνει το θάνατο».

Κι όμως ὁ ἀναμορφωτῆς ποῦγραψε τὰ παραπάνω, σὲ στιγμὲς ἴσως μιᾶς ἀλλιώτικης ψυχικῆς κατάστασης, σὲ στιγμὲς πεσιμισμοῦ, σκέφτεται διαφορετικὰ. Καὶ μὴν ἔχοντας ἓνα καθορισμένο κοινωνικὸ σύστημα, δὲν ἔχει κανέναν μπόδιο νὰ ἐκφράσει κι ἀντίθετες ἰδέες ἀπὸ κείνες ποῦ παραπάνω ἔχει ἐκφράσει. Ἔτσι, λέει «Ἀποβλέπουμε στὴ λευτεριά, τῆ στιγμῆς ποῦ ἡ ἀνάγκη κυβερνάει τὸν κόσμον.»

«Ὁ λαὸς εἶν' ὁ τριπρόσωπος θεὸς ἑλλῆς τῆς ἀνθρωπότητος. Εἶναι ἡ σάρκα καὶ τὸ κίμα ἀπὸ τὶς ἄλλες δύο τάξεις, ἡ μάννα ποῦ τὶς γεννάει, ἡ παραμάννα ποῦ τὶς θρέφει. Ἀπὸ κείνον βγαίνουν κότες ὅταν ἡ τύχη τοὺς χαμογελάει, σὲ κείνονε ξαναγυρίζουν ὅταν ἡ κακοτυχία τοὺς γκρομίζει καὶ κείνονε βρίσκουμε στὸ βάθος ἀπὸ τὶς ἄλλες δύο τάξεις ποῦ θαρρεῖ καὶ ποῦ κ' οἱ ἴδιες θαρροῦνε πῶς εἶναι ἀνταγωνιστοὶ τοῦ, καὶ ποῦ δὲν εἶναι παρὰ ἡ συνέχεια κ' ἡ ἀποθέωσή του, ὅπως εἶναι τὰ φύλλα τοῦ δέντρου, κι ἔκφινονται ἀνεξάρτητ' ἀπ' αὐτό*».

Τὸ στοιχεῖο ἄλλωστε τοῦ πεσιμισμοῦ ποῦ παρατηρήσαμε παραπάνω, εἶναι πλατικὰ σκορπισμένο μὲς στὸ βιβλίον τοῦ κ. Μ. Σαυτὸ τὸ στοιχεῖο μπορούμε νὰ ποδώσουμε τὰκόλουθα κομμάτια;

«Εἶναι μέρες ποῦ τόσο σὲ ξεσηκῶνε κάποια χαρὰ ποῦ σοῦ φαίνεται πῶς θὰ ταρξέεις τὸ σύμπαν. Θαρρεῖς πῶς εἶσαι ἱκανὸς νὰ δώσεις σημεῖο γιὰ νὰ σηραχτοῦν οἱ μοχλοὶ τοῦ Ἀρχιμήδη καὶ νὰ κινήσουν τὴ γῆ, ἢ νὰ γίνεις ὁ ἀνθρώπος ποῦ γύρευεν ὁ Διογένης, ἢ τὸ μοιραῖο ἐκεῖνο σημεῖο ποῦ ἔλεγε ὁ Μασιγιὸν πῶς θὰ μπορούσε νὰ περιορίσει τῆς κύματα. Νιώθεις τὴν ἀνάγκη νὰ μιλήσεις μὲ τὸν καθένα γιὰ τὴν εὐτυχία σου. Μὰ θεῖα καλωσύνη ρέει μὲς στὶς φλέβες σου. Συλλογίσαι μὴν ἔχεις τίποτα ὀχτροῦ, γιὰ νὰ τοὺς κάνεις φίλους σου, κάποιον ποῦ σῆγει πειράζει γιὰ νὰ τονε συχωρέσει, ἢ κάποιον ποῦ ἔχεις ἀφορμὲς νὰ τονε μισεῖς; θανάτιμα γιὰ νὰ πᾶς; νὰ μονιάσεις; μὲζὶ του, νὰ τὸν ἀγαπήσεις σὺν ἀδερφῷ. Ὑστερα περνοῦν οἱ ὥρες, καὶ δὲν μπόρεῖς νὰ καταλάβεις πῶς ἓνα τόσο ἀσήμαντο γεγονότος μπόρεσε νὰ σὲ θουσιάσει τόσο πολὺ, καὶ λυπᾶσαι τὸν ἐαυτό σου γιὰ τὴν μικρὴ χαρὰ ποῦ ἐνωσες τότες».

«Ὅποις κι ἂν εἶν' οἱ ἀντροπὲς τῆς κοινωνίας, ὅσο φριχτὲς κι ἂν εἶν' οἱ ὥρες ποῦ περνοῦν οἱ ὅμοιοι τους, ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀνθρώπων ζοῦνε σύφωνα μὲ τοὺς προηγούμενους φυσικοὺς νόμους, δίχως νὰ προσέξουνε τὴν προχωρημένη ἐποχὴ ποῦ ζοῦνε, ἐξὸν ἀπὸ τὰ διάφορα ὕλικά κακὰ ποῦ τοὺς ἔχει φέρει ἢ ἀλλαγῆς».

«Οἱ πόλεμοι κ' οἱ ἐπανάστασεις περνοῦν, οἱ ἀνθρώποι μένουν. Καὶ κείνα, δὲ δίνουν παρὰ μεταβατικὰ

μαθήματα, ἤρωες τῆς περιστάσεως ποῦ τὸ παραδειγμα τοὺς μπορεῖ νᾶναι μιὰ πηγὴ θαυμασμοῦ ἢ μίσους, μὰ δὲ θὰ μπορεῖ νὰ ἐφαρμοστεῖ σὲ καμιά περιστάση τῆς φυσιολογικῆς ζωῆς, καὶ συνεπόμενα θᾶναι ἀνώφελο καὶ κούφιο».

«Ὁ ἀνθρώπος εἶναι ζῶο λογικόν, καὶ ἡ λογικὴ τοῦ χρησιμεύει προπάντων γιὰ νὰ παραλογίζεταί».

«Δὲν ξαίρω ἀλήθεια ἂν πρέπει πῶς πολὺ νὰ χαμάσω τὸν ἀνθρώπο γιὰτ' εἶναι τόσο μεγάλος, ἢ νὰ τὸν καταφρονέσω ποῦ εἶναι τόσο μικρός. Νὰ τονε λατρέψω ποῦ εἶναι τόσο καλὸς ἢ νὰ τονε μισήσω ποῦναι τόσο κακός. Τὴν ἐξυπνάδα του νὰ πινέσω ἢ τὴν βλακεία του νὰ κατηγορήσω, ποῦναι καὶ τὰ δύο ἀπέφρακτα».

«Ἡ μεγαλύτερη πλάνη τῶν στωικῶν εἴτανε ποῦ βάλανε γιὰ βάρη τῆς λευτεριᾶς τὴν ἀπάθειαν. Ὁ Χριστὸς τουλάχιστο ἔβλεπε μὲς στὴ διδαχὴ του τῆς ἀπάθειας μιὰν ὑποταγὴ τῶν ταπεινῶν στοὺς ἄλλους καὶ μαζὴν τὴν ὑποταγὴ λογάριαζε νὰ δώσει τὴν εὐτυχία στοὺς ταπεινοὺς καὶ τοὺς ἀθώους. Ἀλίμονο! ὁ λαμπρὸς γιὸς τοῦ ἀνθρώπου πίστευε στὴν ἀνθρώπινη καλωσύνη! Τὸ γλυκὸ βασίλειο τῆς Δικαιοσύνης δὲν εἶναι σκῆτὸν τὸν κόσμον Ἐδῶ εἶναι τὸ βασίλειο τοῦ στυρωμοῦ τῶν σωτήρων».

Κι ἔμως, ὁ πεσιμιστῆς αὐτὸς φιλόσοφος ποῦ δὲν πιστεύει τὴν καλωσύνη τῶν ἀνθρώπων, κοίταξε τί λέει ἄλλοῦ :

«Γεννιόμαστε μὲ μιὰ καταπληκτικὴν ἐπιταχτικὴν τάση νὰ γαποῦμε ἐκεῖνο ποῦ θὰ μᾶς κάνει κακὸ καὶ θὰ μᾶς σκοτώσει».

Ἔπειτα, ὁ κ. Μ., μὲλες τὶς παραπάνω γινώμες του εἶν' ἓνας ἠθικὸς φιλόσοφος μὲ γενναία κ' εὐλαβικὰ ἀιστήματα.

Νά, τί ἰδέες ἔχει γιὰ τὴν ἀγάπη, ποῦ τὴν κυτίζει μὲ τὴν εὐτυχία.

«Ἐῖπαμε πῶς ἡ πιὸ εὐγενικὰ μας ιδιότητα εἶν' ἡ ἀγάπη, καὶ πῶς δίχως αὐτὴν ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ πτωμένη ἐρημο. Τὸ νὰ γαπᾶς λοιπὸν εἶν' ὁ πρῶτος ὁρος γιὰ νὰ σ' εὐτυχισημένος».

«Δὲν εἶν' εὐτυχία μὲ δίχως ἀγάπη. Μὰ, μήπως ἡ ἀγάπη, κ' ἡ εὐτυχία δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πράμα, ἀφοῦ ὅ,τι δὲν εἶν' ἀγάπη εἶν' ἀδιαφορία — πράμα ποῦ δὲν εἶν' εὐτυχία — ἢ μῖσος, ἐκδήλωσις διγλ. τοῦ κακοῦ, ποῦ προξενεῖ πῶς πολλές λύπες παρὰ χαρὰς;»

Καὶ νὰ, ἀκόμα, μερικὰ κομμάτια ἀπὸ τὸ ὑπέρογο κεράλαιο ποῦ μιλεῖ γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ γιὰ τὸ ψέμα.

«Δὲ φροντίζω νὰ ρέσω ὁποῖον καὶ νᾶναι — *amicus Plato sed magis amica veritas* — ἀκόμα μῆτε ἐκεῖνοῦς ποῦ ἔχουν τὴ γινώμη μου ἢ ποῦ μπορούν νὰ συμφωνήτουν μαζὴν. Ἔτσι μονάχα, ἀπκλα-

γμένος από κάθε λογής δεσμό, μπορώ νά ελπίζω πώς θα πω λίγη αλήθεια. Κι αυτή είναι η μόνη μου θέληση».

«Συγγραφικές δυνάμεις. — Μούτυχε, επειδή λυπόμουν να πειράζω ανθρώπους με καλή πίστη, έστω κι εβρισκόντανε στην πλάνη, μούτυχε να μην πω έλη μου τη σκέψη. Τόσο μετάνιωσα γι' αυτό, που μίσσησα τον έκυτό μου. Άκόμα χειρότερο, είτε από μια κοσμική άκτροφή που μξ κάνει να προτιμούμε μιαν ύποκρισία από μιαν άγένεια, είτε γιατί είμουνα ξεραματωμένος και δεμένος από κάποιονε δυνατότερό μου, μούτυχε να μιλήσω ενάντια στη συνειδήσή μου. Από τις δυνάμεις αυτές κράτησα μιαν ατέλειωτη ντροπή».

«Μια ψεύτικη ιδέα σε κολάκευε. Μην αφήσεις να κολακεύεσαι, διώξε την από κοντά σου».

«Μια σκληρή αλήθεια σου κάνει άνω κάτω τις άποψές σου και σε κάνει να πονεΐς. Ώρατος ο πόνος σου, γύρεψέ τον και μεγάλωσε μ' αυτόν, γιατί είναι λυτρωτής και γλυκός».

«Η αλήθεια είναι παντού, μξ λίγοι μόνο τη νιώθουν».

«Γιατί να δικαιώσουμε την πλάνη, με την πρόραση πώς οι πολλοί τη λατρεύουνε;»

«Κάλλιο να πεθάνουμε της πείνας, παρά να χορτάσουμε το στομάχι μας με το ψωμί της σκλαβιάς. Και δεν είναι χειρότερη σκλαβιά από το να ύποτάζεσαι στο ψέμα του άλλου. Δεν είναι πιο άπαίσια άπάρνηση, από την άπάρνηση της πίστης σου για να εύχρηστήσεις τους άνόητους και τους άγράμματους».

«Άς σεβόμαστε κάθε ειλικρίνειξ, γιατί είν' η πρώτη άρετή ενός ανθρώπου. Άξίζει να τη ζηλεύει κανένας, κι έν άκόμα βρίσκειται στην πλάνη».

Άπ' αυτή την ειλικρίνειξ είναι γεμάτο όλο το βιβλίο του κ. Μ. κι άξίζει να την εύτιμήσουμε και να τη σεβαστούμε και μετξ μξλεξ τις πλάνες ύπου κάποτε πέφτει.

Και για να τελειώσουμε το σημείωμά μας αυτό, που έχει γίνει αρκετά μακρύ, δινοντάς του έν λογοτεχνικό χαρακτήρα, σημειώνουμε παρκαάτου μερικξ άποσπάσματα από το κεφάλαιο των Pensées choisis, όπου ο κ. Mercereau μιλετ για την τέχνη:

«Η τέχνη που δεν έχει σκοπό να εξυψώσει είνκι, ε θέλετε, παιγνιδάκι, διασκέδαση, μξ δεν είναι τέχνη».

«Έχτε το λέει είτε όχι, κάθε τέχνη είναι κοινωνική, γιατί κάθε τι που φέρνει τις βλαθείξ συγκινήσεις, πλατύνει σύγκαιρα τη διανόηση, φωτίζει τξ αίστήματα, δίνει διεξοδο στα πάθη, ίσορροπετ τις ιδιότητες, κ' ύπερετετ έτσι περισσότερο από κάθε άλλο δημιούργημα την κοινωνία».

Νά, και μερικξ χαρακτηριστικώτατα λόγια του γι' αυτό που λένε άκατάληπτο» στην τέχνη.

«Μπρός σενα πρόβλημα γεωμετρικό, έναι που ποτές του δεν έμαθε μαθηματικά θα όμολογήσει άμέσως πώς δεν κλοκατλαβαίνει Κ' έναι που δεν ξαίρει αριθμητική, δε θα θελήσει ποτέ να χρησιμοποιήσει στην τριγωνμετρία η στην άλγεβρα. Νά, όμως τι βλέπουμε αιώνα στην τέχνη Ένας κύριος όποιοσδήποτε, που έλη του ή ύπαρξη είναι κερρωμένη σεναν όποιοδήποτε δρόμο, έστω και διανοητικό, και που δε θα τολμούσε να βγάλει άγκα σε μιαν έπιστημονική συζήτηση, ε δεν είναι της ειδικότητάς του, φαντάζεται με καλή πίστη, πώς είναι καλός για να κρίνει ζωγραφική, γλυπτική, μουσική, φιλολογία εξ νάχε άνατραφετ στους κόρφους τους, νάχε μπει στα μυστικά τους, νάχε λύσει τις εξίσωσές τους».

«Η σκοτεινάδα, η άνοησία, η άδεξιότητα βρίσκονται καμια φορά λιγώτερο μέσα σενα έργο και πιο πολύ στο μάτι που τις ξεχωρίζει».

«Μια από τις κυριώτερες αιτίες που δεν καταλαβαίνει κανείς ένα έργο τέχνης είναι που ο καθένας είναι γεμάτος από κλισέ που έχουνε τυπωθεί μέσα του, κάποτε σύφωνα με τξ γούστα του, συχνότερα σύφωνα με τξ γούστα εκείνων που τον έχουνε μ υ ή σ ε ι και θέλει πάντα να ταιριάζουν μαυτά, τξ διαφρετικά όράματα του άλλου».

ΗΛ. Φ. ΗΑΙΟΥ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΚΙΑΣ

Οι καθαρευουσιάνοι θρηνούνε μια μεγάλη άπώλεια. Γιατί ο Σκιας εΐτανε από τξ πρωτοκαλλήκαρα της καθαρεύουσας. Ό Σκιας μαζί με το Χατζιδάκι, αυτοί κρατούσανε τον άγώνα εναντίον του Δημοτικισμού ύστερα από τον θάνατο του Κόντου και του Μιστριώτη. Ούσιαστικά ο γλωσσικός άγώνας δε ζημιώνεται τίποτα με το θάνατο του Σκια. Το γλωσσικό ζήτημα, ύστερα, από τις θαυμάσιες εργασίες του Ψυχάρη είναι ούσιαστικά λυμένο από χρόνια. Και φυσικά λύθηκε ύπερ της ζωντανής γλώσσας. Μά ο Σκιας άνηκε στη χορεία τών στενοκεφάλων εκείνων που άκόμα και σήμερα επιμένουνε να μη θέλουνε να πεισθούνε. Πιθανό να είναι φυσικά άνίκανοι να αντιμετωπίσουνε γυμνή την αλήθεια. Γι αυτό είδαμε και το μακαρίτη,διώχτη άγριο της ζωντανής γλώσσας του έθνους. Όλου κίνημα αντιδημοτικιστικό και ο Σκιας στη μέση. Δεν τονε στιγμάτιζε βέβαια αυτόν η άμάθεια κ' η δημοκοπία κ' η κακή πίστη που χαρακτήριζε ένα μεγάλο προκάτοχό του, το Μιστριώτη. Αυτός εΐτανε κάπως λογικώτερος, ειλικρινέστερος και έπιστημονικώτερος. Το μεγαλύτερο του έπιχείρημα ύ-

πέρ της καθαρεύουσας, ἐπιχείρημα πού τοῦ δεκδικούσε τὴν πατριότητα, εἶτανε πὼς ἡ καθαρεύουσα δὲν ἀποτελεῖ τεχνικὸ κατασκευάσμα ψεύτικο καὶ ἄψυχο, ἀλλὰ εἶναι κι αὐτὴ μιὰ ἀπὸ τίς πολλὰς ζωντανὲς διαλέκτους πού παρατηροῦμε στὴ γλώσσα μας. Κατὰ λάβαινε δηλαδὴ πὼς ἡ καθαρεύουσα εἶναι νεκρὸς ὄργανισμὸς καὶ προσπαθοῦσε νὰ τὴν ἀποδείξῃ πὼς ἔχει κάποια σχέση μὲ τὴ ζωή.

Ἡ τελευταία γλωσσικὴ ἐμφάνιση τοῦ Σκιαῖ στιγματίζεται μὲ τὴν ἐκθεση τῆς ἐπιτροπῆς πού δημιούργησε τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ ἐπιστημονικὰ τὸν ἐξοβελισμὸ τῆς Δημοτικῆς ἀπὸ τὰ Δημοτικὰ σχολεῖα. Ὁ Σκιαῖς ἀναμάσησε πάλι μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἐκθεση ὅλα τὰ γνωστὰ ἐπιχειρήματα ἐναντίον τῆς δημοτικῆς πού προκαλοῦνε κιὰ σήμερα τὰ γέλια καὶ τὸν οἶχτο.

Ἡ μικρὴ ἐπιστημονικὴ ἀξία τοῦ μακαρίτη δὲν τοῦ ἐλίτρεψε νὰ διαδραματίσῃ ἕναν πρωτεύοντα ρό-

λο στὸ πολυτάραχο αὐτὸ γλωσσικὸ δράμα. Δὲ στάθηκε οὔτε Κόντος στὴν ἐπιστήμη οὔτε Μιστριώτης ὡς πρὸς τὴ φθοροποιὰ ἐπίδραση πάνω στίς ἀμόρφωτες μάζες. Εἶτανε ἕνας ψυχραῖμος συζητητῆς τοῦ γραφείου μὲ πολὺ περιορισμένη καὶ στενὴ ἀντίληψη. Μὲ τὸ θάνατο τοῦ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιστήμη δὲ χάνει τίποτα. Οὔτε ὁ γλωσσικὸς ἀγῶνας θὰ νιώσῃ τὴ στέρηση του. Ὁ Σκιαῖς ἀγωνίστηκε ὅσο μπορούσέ γιὰ τὴν καθαρεύουσα. Δὲν μπόρεσε νὰ καταλάβῃ ὅτι ζήτημα καθαρεύουσας κιὰ δὲν ὑπάρχει ἀπὸ ἐπιστημονικὴ ἀποψη. Ἄλλο ζήτημα ὅτι ὁ πολὺς λαὸς δὲ βρήκε ἀκόμα τὰ μέσα νὰ φρωτισθῇ γιὰ τὴν ἀλήθεια. Σήμερα τὸ ζήτημα τίθεται μεταξὺ δημοτικῆς καθαρῆς καὶ μιχτῆς. Ποιὰ ἀπὸ τίς δύο θὰ ἐπικρατήσῃ, εἶναι ζήτημα «πολιτισμοῦ» ὅπως σημειώνει ὁ Ψυχάρης. Ζήτημα πού συνδέεται μὲ τὴν κοινωνικὴ ἐξέλιξη πού θὰ πάρῃ ὁ τόπος μας.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

«ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ»

Ὁ Κωστής Παλαμῆς στὸ «Ἐμπρός» τῶν 29 Ἰουλίου δημοσιεύει τὸ ἀκόλουθο ἄρθρο γιὰ τὰ «Φιλολογικὰ πορτραῖτα» μὲ τὸ ψηφίον «W».

Εἶνε ὁ τίτλος τοῦ νεοφανοῦς βιβλίου, τὸ ὅποιον συνέγραψεν ὁ κ. Δ. Π. Ταγκόπουλος «Φιλολογικὴν αὐτοβιογραφίαν» θέλει νὰ τὸ χαρακτηρίσῃ εἰς τὸν πρόλογόν του. Ὁ χαρακτηρισμὸς εἶνε ἀκριβής, ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ νὰ διαγράψῃ μόνος αὐτὸς ὅλας τὰς ἀποψεις τοῦ πίνακος. Τὸν ἀπαρτίζουν περὶ τὰς εἴκοσι καὶ πέντε περίπου μικρογραφικαὶ προσωπογραφίαι ἀνθρώπων διακριθέντων ἢ ὀψωσθήποτε ἐμφανισθέντων εἰς τὴν σύγχρονον ἱστορίαν τῶν Ἑλληνικῶν καλῶν γραμμάτων καὶ πραγμάτων ἐντὸς μιᾶς τεσσαρακονταετίας καὶ πλέον ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων μέχρι τῶν νεωτέρων, ἀπὸ τῶν πατριαρχικῶν πατέων, τὰ ἔχνη τῆς πορείας τῶν ὁπίων καθαρῶς κι' ἐντόνως διαγράφονται εἰς τὸ παρελθόν, ἕως ὅτου ἀρχίζουν νὰ καθίστανται ἀμυδρότερα, καθὼς συμβαίνει συχνά, μέχρι τῶν Βενιαμίν τῆς νεοελληνικῆς φαντασίας, τῶν ὁπίων τὸ μέλλον διανοίγεται μόλις, καὶ ἄδηλον ποῖον θὰ εἶναι τὸ τέρας του. Πρὸς τοῦτοις τὰ πορτραῖτ' αὐτὰ συμπληρῶνται καὶ οὕτως εἶπεν προσυπογράφονται ἀπὸ τὴν μολυβρίδα τοῦ ζωγράφου, συνοδευόμεν' ἀπὸ στίσσα τοῦ κ. Παπαδημητρίου,

τοῦ Βανδώρου καὶ ἄλλων. Ἡ αὐτοβιογραφία αὐτὴ, διὰ νὰ εἶνε φιλολογικὴ κατ' ἀνάγκην ἀναποσπάτως συνδέεται πρὸς τὴν ἱστορικὴν περίοδον, ἐντὸς τῆς ὁποίας ζῶσι καὶ κινεῦνται τὰ παρουσιαζόμενα πρόσωπα, διὰ μέσον τῶν ὁπίων, ὡς γνήσιος δραματικὸς συγγραφεὺς δ κ. Ταγκόπουλος ἔκρινε προτιμότερον νὰ αὐτοβιογραφήσῃ, παρὰ ἐὰν παρέτασεν ἀμέσως, εἰς εἶδος ἀποκλειστικῶς ἀτομικῆς ἐξομολογήσεως, τὰς ἀναμνήσεις του. Τοιοῦτοτρόπως καὶ τὰ πρόσωπα προσλαμβάνουν ζῶην καὶ δεικνύουν συχνά τὴν φυσιογνωμίαν των χαρακτηριστικῆν, ὅσον καὶ ἂν ἐμφανίζονται ὡς νευρόσπαστα κινούμενα διὰ τῆς κλωστῆς τοῦ σκηνοθέτου, δεξιῶς ὁμως καὶ ἐμπειροτεχνικῶς καὶ ὁ ἀναπαραστάτης των, χάρις εἰς τοὺς ἡρωάς του, δὲν ἀπομονοῦται, καὶ δὲν μᾶς παρουσιάζεται αὐταρέσκως ἔστω καὶ ὡς γοητευτικὸς Νάρκισσος. Εὐρίσκεται εἰς ἀδιάκοπον ἐπικοινωνίαν μὲ ἀνθρώπους, κηδεμόνας του, καθὼς τοὺς θέλει καὶ τοὺς λέγει, διδασκάλους του, ἰσοτίμους του, μὲ αὐτοὺς τοὺς ὁπίους τιμᾷ, μ' ἐκείνους τοὺς ὁπίους ὑπεριτιμᾷ, μὲ ἄλλους τοὺς ὁπίους, πιθανώτατα, ὑποτιμᾷ. Πιθανώτατα, λέγω, διότι αἱ σελίδες αὐταὶ τοῦ κ. Ταγκοπούλου, ἀντιθέτως πρὸς ὅ,τι συνήθως διακρίνει τὴν δρᾶσίν του μᾶς ἐνθυμίζουσιν πολὺ ὀλίγον τὸν διακρίνοντα τοῦτον συνήθη πολεμικὸν δημοσιογραφικὸν ἐνθουσιασμόν, καὶ πολὺ περισσότερο ἰσως ἐκ πρεσβυτικῆς διαθέσεως κλίσιν τινὰ πρὸς συγκατάβυσιν καὶ πρὸς ἀνεξιθρησκείαν, πρὸς ἀποχὴν, πρὸς ἐγκαρτέρησιν. Ἡ πείρα τοῦ βίου. Ἡ φιλολογικὴ αὐτὴ αὐβιογραφία θὰ ἡδύνατο νὰ ὑπεριτοφωρηθῇ καὶ κοινωνικὴ

ήθογραφία. Διότι μία φιλολογία είναι και μιᾶς κοινωνίας ἐκδήλωσις — τετριμμένον εἶναι τὸ ἀξίωμα τοῦτο — ὅσον και ἂν ἐξ ἄλλου ἢ κοινωνία κατανατᾶ και αὐτὴ νὰ εἶνε, ἀπὸ τινῶν ἀπόψεων, ἔκφρασις τῆς φιλολογίας. Ἄλλὰ τὰ «Φιλολογικὰ πορτραῖτα» μὴ φέρνουν πάλιν ζωηρῶς εἰς τὴν σκέψιν τὴν ματαιότητα τῶν λεγομένων «εἰδῶν» τῆς φιλολογίας και τὸ μέγα ποσὸν τῆς συνθηματικῆς αὐθαιρεσίας, τὸ ὅποιον περικλείουν τὰ εἶδη. Ἐξ ἴσου εὐστόχως θὰ ἠδύναντο νὰ ὀνομασθοῦν και «Φιλολογικὰ διηγήματα», ἀναπολοῦντα εἶδος λόγου εἰς τὸ ὅποιον ἑξαιρετικώτερον φαίνεται ὅτι ἐπιτυγχάνει ὁ γράψας τὸ «Πίσω ἀπὸ τὸ κάγ κελα» και τὸ «Πλάϊ στὴν Ἀγάπη». Καὶ μετ᾽ ἑξῆς ὁμοῦ τῆς αὐτοβιογραφίας, τῆς βιογραφίας, τοῦ ἀπομνημονεύματος, τῆς διηγηματογραφίας, τοῦ χρονολογήματος, τῆς σατύρας, τῆς γελοιογραφίας, τῆς ἀπολογίας, τῆς κωμωδίας, τῆς λυρικῆς κάποτε κατανούσεως και αὐτῆς, ἐδῶ κι ἐκεῖ, τῆς φιλολογικῆς κριτικῆς, ὅσον και ἂν ὁ συγγραφεὺς δεικνύει ὅτι τὴν ἀποστέρει και τὴν ἀποφεύγει και τῆς τραγωδίας ἀκόμη ἢ πνοὴ μᾶς ἐγγίζει ἐκεῖ ὅπου ἀνακοινοῦται πρὸς τὸν ἀναγνώστην ἢ σύγκρουσις τοῦ διευθυντοῦ τοῦ «Νουμᾶ» πρὸς τὸν ἐθνεγέρτην τοῦ «Ταξειδιοῦ». Ἄλλὰ τὸ κυριαρχοῦν στοιχεῖον εἶνε ἡ ἀφήγησις και τὸ ἀνέκδοτον. Ἡ ἀφήγησις ζωογραφίζει, συχνάκις και ἀποκρυσταλλώνει λακωνικῶς, ἐπιγραμματικῶς, ἀπεριφράστως, μὲ μίαν κωμικὴν ἠλικίαν, μὲ μίαν ἀναζώνησιν, μὲ μίαν κίνησιν, μὲ μίαν γραμμὴν, μὲ ἓν «τίκ». Καὶ τὸ ἀνέκδοτον εἶνε τὸ περὶ φαῖ τοῦ Ταίν. Ἀπαράιτητον διὰ τὸν εὖθου νείδητον παρατηρητὴν ἱστοριογράφον. Τοιοῦτοτρόπως τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ταγκοπούλου εἶνε πηγὴ, ἓκ τῶν μᾶλλον πολυτίμων, διὰ τὸν μελετητὴν και ὑπομνημοτιστὴν τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Βεβαίως, πορτραῖτα, ὡς τὰ τοῦ Ροῦδου, τοῦ Γαβριηλίδου, τοῦ Νιρβάνου και ἄλλων, δὲν ἀρκεῖ διὰ νὰ μᾶς ἀποδώσῃ ἀκριβῶς εἰς τὸ πλάτος τῶν ὄλων, τὰς εἰκόνας τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν Ἄλλ' ὁ συγγραφεὺς ἠμπορεῖ νὰ ἀντιτάξῃ ὅτι δὲν ἐσκόπει ἀκριβῶς εἰπεῖν, νὰ ἀναλύσῃ και νὰ ἀναπαραστήσῃ τὰ ἔργα και τοὺς τρόπους ἐκείνων, ἀλλ' ἀπλῶς και μόνον διὰ τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, ὡς «μέσων» νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν πορείαν του τὴν αὐτοβιογραφικὴν, πρὸς τὴν ὁποίαν κυρίως ἀποβλέπει τὸ βιβλίον του. Ἄλλ' ἐξ ἄλλου πόσον εὐτυχῶς εἶναι διαγεγραμμένα αἱ εἰκόνας αἱ τιτλοφορούμενα Κρουσιᾶλλης, Παπαδιαμάντης, Προβελέγγιος και ἄλλοι ἀκόμη. Πόσον συγκινεῖ ὁ Μαρκαρᾶς και πόσον ἐνθουσιάζει ὁ Καβαφάκης.

Γιὰ τὰ «Φιλολογικὰ πορτραῖτα» γράψανε κίπως πλατύτερα ὁ κ. Γρ. Ξενοπούλου στὸ «Ἔθνος», ὁ κ. Κλέων Παρμάχος στὸ «Στέμμα» κ' ἓνας ἄλλος νέος στὸ Πειραιώτικο «Θάρος». Τίς κριτικὲς αὐτὲς ἴσως τίς δώσομε σὲ καταπιὰ φύλλα. Τοῦτο θέλομε νὰ σημειώσωμε μοναχὰ σήμερον, πῶς ξεχωριστὴν ἐντύπωσιν μᾶς ἔκαμε ἡ κριτικὴ τοῦ κ. Πα-

ράσου, ὄχι γιατί, ἴσως, ὑπερτιμῆται τὸ βιβλίον, μὰ γιατί, οἱ νέος πού εἶναι, δὲ βλέπει μὲ τὴ συνειθισμένη ρωμαϊκῆ αὐθάδεια κι ἀσέβεια τὴν ὑποία ἐργασία τῶν παλαιότερων. Τὸ ἐναντίον, ὁ κ. Π. βλέπει μὲ τίμια κι ὀλοκάθαρα μάτια τὸ βιβλίον και τοῦ δίνει μιὰ θέση ξεχωριστὴν στὸ νεοελληνικὰ γράμματα.

«ΟΙ ΝΕΟΙ» Ἐκλογή ἀπὸ τὸ ἔργο τῶν νέων Ἑλλήνων ποιητῶν 1910-1920

Ὁ ἐκδοτικὸς οἶκος τοῦ Ἐλευθερουδάκη κυκλοφόρησε τελευταῖα τὴν ἀπὸ καιρὸ ἀγγελημένη ἀνθολογία τῶν νέων ποιητῶν. Ἡ σύνθεσις μιᾶς ἀνθολογίας ὅσον κι ἂν ἀπὸ πρώτη ὄψη, φαίνεται προᾶμιν προχειρο κ' εὐκολοκατάρθωτο, μὰ τόσο εἶναι δουλιὰ πού πρέπει νὰ γίνεταῖ ἀπὸ ἀνθρώπους βαθεῖᾶς γνώσεως, κατάρτισης και κριτικῆς μελέτης. Τὸ βιβλίον τοῦ Ἐλευθερουδάκη, μιὰ πού ἀποφασίστικε νὰ γίνεταῖ, ἔπρεπε νὰ γίνεταῖ μὲ κάποια μέθοδος, φροντίδα κ' ἐπιμέλεια, ἂν ὄχι ἑξαιρετικὴ, τοῦλάχιστο συνειθισμένη. Τοῦτο δὲ θὰ κόστιζε παλλῆ; σκοποῦρες και ψαξίματα, γιατί ἀρκοῦσε τὸ παράδειγμα, πολλῶν τέτοιου εἶδους βιβλίων, πού ὑπάρχοντε στίς ξένες φιλολογίαις. Ἐδῶ ὅμως ἐγίνετο ἓνα συμάζεμα ὅπως ὅπως και μὲ ἀλφαριθμητικὴ σειρά διαφόρων ὀνομάτων, μιὰ φωτογραφία τοῦ καθενὸς και δυὸ τρεῖς ξερὲς γραμμὲς βιογραφικῆς, και τὸ βιβλίον ξεφουρνίστηκ' ἔτοιμο γιὰ ἐξοὺλημα.

Ἐνῶ τί θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ; Ἡ ἀνθολογία πρέπει νὰ εἶναι βιβλίον πού νὰ κυνηγᾶ δυὸ σκοπούς. Πρῶτα νὰ ἔχει ἐπάρκεια, μόνη της, ὡς βιβλίον, και ἀληθινὰ νὰ καταφέρει νὰ δείχνῃ τὴν εἰκόνα τῆς ποιητικῆς μιᾶς ἐποχῆς, και δεῦτερα νὰ χρησιμεύῃ ὡς βοηθητικὸ βιβλίον, γιὰ νὰ μπορεῖ ὅποιος θέλει νὰ κάμῃ πλατύτερες μελέτες γιὰ ὀρισμένους ποιητῆς, ἢ γιὰ ὀρισμένο εἶδος τοῦ ποιητικοῦ λόγου, νὰ βρῖσκει ἐκεῖ μέσα ὅλα τὰ στοιχεῖα πού τοῦ χρειάζονται. Παραπομπῆς γιὰ κάθε ποιητὴ ποῖα βιβλία ἐβγάλε, πότε και σὲ ποῖο ἐκδοτικὸν κατάστημα, τὸ χαρακτηριστὴ τῆς ποιητικῆς του, κομᾶτια ἀπὸ τίς κυριώτερες κριτικῆς, και σὲ ποῖα περιοδικὰ ἔγραψε, μὲ ὀνόματα και χρονολογίαις, μὲ γνωρίσματα και καθέκαστα. Γιὰ νὰ γίνεταῖ ὅμως αὐτὸ ἔπρεπε νὰ ξεκαθαριστοῦνε πολλὰ ὀνόματα, ἀπ' ὅσα περιέχονται στὸ βιβλίον τοῦ Ἐλευθερουδάκη, και νὰ δοθοῦνε στὸ ἀναγνώστην κοινά, οἱ πῶς δόκιμοι, κ' οἱ κίπως πῶς ἀναγνωρισμένοι ἀπὸ τοὺς νέους μὲ μιὰ ἐργασία τους συστηματικὴ και καθορισμένη.

Ἔτσι ὅπως εἶναι τὸ βιβλίον, δείχνῃ μιὰ δημοσιογραφικὴ ἀνακατασκευὰ, μιὰ ὄρη και λειψὴ εἰκόνα τῆς ποιητικῆς μας, και ἀπὸ κάθε του σελίδα φαίνεται τὸ γνῶρισμα τῆς προχειρότητας κ' ἐπιπολαιότητος πού κυριάρχησε στὴ σύνθεσίν του. Πολλὰ τυπογραφικὰ λάθη τὸ στολίζουν, οἱ εἰκόνας τῶν ποιητῶν καμωμένες σὲ κλισιὲ πρόστυχα, ἀφίνουνε τὴν ἐντύπωσιν μου-

τζουρογραφίας, ἀμέλεια και ὄχι καλοσυνείδητο φρόντισμα και ἀσέβεια πρὸς τὴν ἐργασία τοῦ ἄλλου. Ἡ εἰκόνα τοῦ ποιητῆ Φιλύρα φηγοῦράει στ' ὄνομα ἄλλου ποιητῆ, και ἀπὸ τὸ τραγοῦδι «Λουίζα» τοῦ Ρήγα Γκόλφη, πετάχτηκε τὸ τελευταῖο τετραστίχο, κ' ἔτσι παρουσιάζεται τὸ ποίημα κουτσὸ και δίχως τέλος. Κι ἀκόμα λείπει ὀλότελα ἀπὸ τὸ βιβλίον ἕνας ποιητῆς μ' ἰδιαιτέρο χαρακτήρα, ὁ Καρθαῖο, παράλειψη ἀσυχώρητη. Ὁ Μητσάκης πού χαρακτηρίζει τοὺς ἐκδότες μας, μὲ λόγια πολὺ βλαπτικά, φαίνεται πῶς δὲν εἶχε και πολὺ ἄδικο.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ε. Παπαναστασίου: Ἡ ΚΟΜΜΟΥΝΑ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ 1922.

Συνεχίζοντας τὶς ἱστορικοπολιτικὰς του μελέτες πάλιν στὴν ἀρχὴ τῆς ὑλιστικῆς ἐφημερίδας τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ὁ κ. Ε. Παπαναστασίου ὕστερα ἀπὸ τὴ μελέτη του γιὰ τὰ Βαλκάνια και τὸ Ἀνατολικὸ ζήτημα, δημοσίευσεν τώρα τελευταία μιὰ νέα μελέτη του γιὰ τὴν Κομμούναν τῶν Παρισίων τραβηγμένη σὲ χωριστὸ φυλλάδιον ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τῶν Οἰκονομικῶν και Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν οὗ πρῶτο δημοσιεύθηκε. Καὶ ἡ νέα αὕτη μελέτη εἶναι ἐπίσης ἀξιοσκοῦδαστη. Γιωμάτη ἀπὸ πυκνὸ ὕλικόν, πού εἶναι τὸ καταστάλλαγμα πολλῶν και ἐπιπονων μελετῶν, πλουτισμένον και φωτισμένον ἀπὸ τὴν πολὺτιμη γνῶσιν τῆς σύγχρονης κοινωνιολογικῆς πείρας, ἡ νέα αὕτη μελέτη μᾶς χαρίζει μιάν ὀλοκληρωτικὴν εἰκόνα τῆς περιφημῆς ἐκείνης ἐποχῆς τοῦ 1870 ὅταν μέσα στίς φλόγας τοῦ Γαλλογερμανικοῦ πολέμου, τὸ Σοσιαλιστικὸ δέντρο μπόρσεν νὰ ἀναδώσῃ τοὺς πρῶτους ἀγγυλαοὺς καρπούς του. Εἶταν ἡ πρῶτη ἀπόπειρα πού δοκίμαζε ἡ ἐργατικὴ τάξις τῆς Γαλλίας νὰ θεμελιώσῃ τὴν αἰματοφόρητην ἐξουσίαν της πού τὴν διαφιλονικούσε πρὸς τὴν ψευδοδημοκρατικὴν, πράγματι ὁμως μοναρχικὴν κυβέρνησιν τοῦ Thiers. Τὸ πείραμα ἐκεῖνο σημεῖωσε μιὰ τραγικὴ ἀποτυχία μέσα στὸ αἶμα χιλιάδων ἀθῶων ἐργατῶν πού τοὺς ἔσφαξε ἡ Γαλλικὴ μπουρζουαζία. Ἀλλὰ τὰ διδάγματα πού τοῦ ἀφίσησε εἶταν πολυτιμότερα και αὐτὰ χρησιμώσαν κατὰ πολὺ γιὰ νὰ φωτίσουν τὸ δρόμον τῆς σημερινῆς Ρωσίας πρὸς ὀριστικὴν ἐπικράτησιν τοῦ προλεταριάτου. Ὁ κ. Ε. Παπαναστασίου στὴ μελέτη τιν αὕτη, ἐξηγεῖ πῶς γεννήθηκε ἡ Κομμούναν, πού ὑπέρξε τὸ δημιουργικόν της ἔργον, ποῖα ὑπέρξαν τὰ ἀναπόφευκτα σφάλματα της και ὅλα αὐτὰ πάντοτε μὲ μιὰ σύγκρισιν πρὸς τὸ παρόν πού δείχνει πῶς ὁ συγγραφέας; τῆς μικρῆς μελέτης κατέχει κατὰ βάθος τὸ θέμα του. Ἐστὶ ἡ μελέτη αὕτη μὲ τὴν ἐπιστημονικὴν κριτικὴν τοῦ νομοθετικοῦ ἔργου τῆς Κομμούνας, δυναμωμένη και μὲ τὰ προϊόντα τῆς σύγχρονης πείρας παίρνει ἕνα ξεχωριστὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πολυτάραχην αὕτην ἐποχὴν μας και τὸ διάβασμα της γίνεται ὑποχρεωτικὸν γιὰ κάθε ἄνθρωπον πού ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ κοινωνιολογικὰ ζητήματα ὅπως πρέπει νὰ ἐνδιαφέρεται σήμερα κάθε ἀληθινὰ μορφωμένος ἄνθρωπος.

«NEON ANΘΟΣ» Δ. Νικολοπούλου Δρ. Ὁ κ. Δ. Νικολόπουλος πούμινε δέκα περίπου μῆνες στὴν Ἀβυσσινία ὡς πρῶτος τῆς Ἑλλάδος, μᾶς ἔφερε ἀπὸ τὴν περιεργητὴν αὕτην χώραν ἕνα βιβλίον γεμάτον ζωὴν και ἐνδιαφέρον πού ἀξι-

ζει ἀπ' ὅλας νὰ διαβαστεῖ. Εἰκόνας ἀπὸ τὴν Ἀβυσσινιακὴν ζωὴν, γραμμένες σὲ γλώσσᾳ ζωντανῇ, ἤδη, ἔθιμα, τί εἶναι ὡς Κοινωνία και ὡς Κράτος ἡ Ἀβυσσινία, και ἄλλα χίλια δυὸ πράγματα μαθαίνει κανεὶς ἀπὸ τὸ ἀληθινὸν πρωτότυπον αὐτὸ βιβλίον.

Ἡ ΕΥΡΩΠΑ ΟΡΙΑΝΤΑΛΕ Στὸ τελευταῖον τεῦχος τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ περιοδικοῦ πού βγαίνει στὴ Ρώμην, ὁ κ. Aurelio Palmieri δημοσιεύει ἕνα πολυσέλιδον κριτικὸν σημείωμα μὲ τὸν τίτλον «La letteratura neoellenica in Italia» ἀπ' ἀφορμὴν τοῦ βιβλίου τοῦ Francesco de Simone Brouwer.

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

Γράφετε σύντομα και καθαρογραμμένα γράμματα.

ΣΤΟΥΣ Κ. Κ. ΣΥΝΤΡΟΜΗΤΕΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ.—Τὴ συντρομὴ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμεῖς τὴ λογαριάζομεν 50 δραχμὰς τὴ χρονιά και ἀνάλογα τὸ ἐξάμηνον. Τὰ δολλάρια, οἱ λίρες και τὰ χρυσὰ φράγκα δὲν μποροῦνε σήμερα νὰ πληρωθοῦν, διὰ τὴν ἡ στερλίαν, τὸ δολλάριον και τὸ φράγκον ἔχουν ἀνεβῆ τόσον ψηλά, οὔτε πάλιν μποροῦμε ἐμεῖς νὰ τρέχουμε κάθε ὥρα στὸ Χρηματιστήριον και νὰ παρακολουθοῦμε τὸ ἀνεβοκατέβασμά τους. Γιὰ τοῦτο ἂς μὲνουν αὐτὰ, ἔτσι γιὰ φηγούρα στὸν πίνακα, και νὰ μᾶς στέλνουνται οἱ συντρομῆς σὲ δραχμὰς.

κ. Μίμη Δέκα. Καὶ θέλεις νὰ πῆς περιμένουμε κατὰ ἀρτίωτερον. — κ. Στρε Βέρβαν. Παλὺ ὦμα τὰ λές και δίχως κανένα βαθύτερον νόημα. Στείλε μας τίποτε ἄλλο. — κ. Ε. Ζ. Ὁ Πάνος βρίσκεται τώρα στὴ Βενίνα (Γορτυνίας), ὡστε γράφετε ἐκεῖ ἀπευθείας στ' ὀνομά του, — κ. Tim. Mal... Ἀλεξάνδρεια Πῆραμε τὸ γράμμα σου. Γράψε μας ἀπὸ πότε θέλεις νὰ ἀρχίζεις ἡ συντρομὴ. Νὰ σοῦ στείλωμε και τὰ περασμένα φύλλα τοῦ 1922; — κ. Γιαν. Οἶκον. Ἡ συντρομὴ πληρώθηκε. Τὸ φύλλον στέλνεται ἀπὸ τὸν περασμένον Ἰουνίον στὴ Σμύρνη. — κ. Ὁρ. Λασ. Τὸ «Σονέτο» καλοῦστικον. Ἀπόφευγε τὶς χασμωδίας. Ἀ. χ. «καμιὰ ἀνατριχίλα» «σάν ποχτάμε» και τὰ τέτοια. — κ. Δημ. Πετρ. Θὰ δημοσιεύσει στὸ ἐρχόμενον φύλλον. — κ. Πετρ. Βακ. Καὶ τὰ διὸ ἐγκρίνονται. — κ. Ε. Σακαρελ. Πρέπει νὰ δουλέψεις ἀκόμα πολὺ. — κ. Γιαν. Κονδρ. Τὸ ποίημά σου καλόν. Ὅχι τὸ δῆγημά σου. — κ. Γ. Τ. Δὲ βλέπομε μεγάλην διαφορὰ στὴ γλώσσᾳ και στὴ γράσῃ. — κ. Κ. Φλαμ. Ὅχι. — κ. Γιαν. Ἀρδαμ. Καλὴ ἡ ἰδέα μὰ ὄχι και οἱ στίχοι. Καὶ τὸ τελικόν τὸ κακομεταχειρίζεσαι. Ἡ πρόξιν σου ὄχι και τόσο καλὴ. — κ. Παντ. Χαλκ. Συντρομὴ ἐλάβαμε. Τὸ κομμάτι «ἀπ' τὴ ζωὴ» ἐγκρίνεται. — κ. Στρε. Φ. Μπουζ. Ὅχι ἀκόμα. — κ. Σωτ. Σανθ. Ἰδέα καλὴ μὰ στίχοι μὲ πολλὰς χασμωδίας. — Ζησ. Δελ. Καλὸ τὸ παρῶν τῆς Σκλοβιάς. — κ. Στρατ. Βαγ. Καλόν. — κ. Γιαν. Γκοβ. Νὰ δουλέψεις ἀκόμα τὸ στίχον σου

Σ' ἐκείνους πού μᾶς στέλνουν κατὰ δημοσίευσιν ἔστερ ἀπὸ τὴν νέα ταχυδρομικὴν διατίμησιν πού φορολογεῖ τὰ γράμματα πούρχονται στὸ Ρ. Ρ. πρέπει νὰ βάζετε στὸ φάκελλον μέσα κ' ἕνα εἰκοσάλεπτον γραμματόσημον.

Τύπος ἐφημ. «Κράτος» Θ. Τραπεζέλλα ὁδὸς Ἀριστείδου 1.